MUGUR ANDRONIC

POIANA
O AŞEZARE DIN SECOLELE VIII - IX D. CHR.

SUCEAVA
2005

https://biblioteca-digitala.ro

COMPLEXUL MUZEAL BUCOVINA - SUCEAVA

MUGUR ANDRONIC

POIANA
O AŞEZARE DIN SECOLELE VIII – IX D. CHR.

https://biblioteca-digitala.ro

Redactor de carte: Nicolae CÂRLAN
Coperta : Irina ȚIBULCĂ
Grafică : Lăcrămioara DUȚUC, Irina ȚIBULCA
Tehnoredactare computerizată: Elena COCARIU, Iuliana ROȘCA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ANDRONIC, MUGUR
Poiana – o așezare din secolele VIII – IX d. Chr./ Mugur Andronic. – Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2005
ISBN 973 – 9469 – 56 – 6

902(498 Poiana)
908 (498 Poiana)

https://biblioteca-digitala.ro

COMPLEXUL MUZEAL BUCOVINA

MUGUR ANDRONIC

POIANA
O AŞEZARE DIN SECOLELE VIII – IX D. CHR.

SUPLIMENT AL ANUARULUI SUCEAVA

XXIX – XXX/1 (2002 – 2003)

Nr. VIII

EDITURA ISTROS

S U C E A V A - 2005

https://biblioteca-digitala.ro

MOTTO:

Dedic această lucrare acelora dintre colegii mei arheologi
care şi-au închinat întreaga viaţă,
cu pasiune şi onestitate profesională,
nobilului efort de a readuce la lumină
pagini demult uitate de istorie naţională.

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

ABREVIERI.. 6

CAP.I. Introducere.. 7

CAP.II. Cadrul geografic al aşezării 9

CAP.III. Repere ale evoluţiei vieţuirii umane în microzonă; etape de locuire la Poiana; stratigrafia şi metoda de săpătură.. 13

CAP.IV. Descrierea locuinţelor şi a celorlalte complexe gospodăreşti.. 16

CAP.V. Descrierea inventarului arheologic.......................... 45

CAP.VI. Studiul materialului arheozoologic.......................... 58

CAP. VII. Consideraţii finale.. 65

CAP. VIII. Ilustraţii.. 75

https://biblioteca-digitala.ro

ABREVIERI

AIM	Arheologičeskie issledovanija v Moldavii. Chişinău.
AIIVA	Arhiva Institutului de Istorie Veche şi Arheologie, Chişinău.
ArhMold	Arheologia Moldovei, Iaşi.
AŞUI	Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi.
Banatica	Banatica, Muzeul de Istorie a judeţului Caraş-Severin, Reşiţa.
Carpica	Carpica, Complexul Judeţean de Istorie „Iulian Antonescu", Bacău.
Crisia	Crisia, Muzeul Ţării Crişurilor, Oradea.
Dacia, N.S.	Dacia, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Bucureşti.
Ephemenis Napocensis	Ephemenis Napocensis, Institutul de Arheologie şi Istoria Artei, Cluj.
Hierasus	Hierasus, Muzeul Judeţean de Istorie, Botoşani.
Interacademica	Interacademica, Academia României/Academia Ucrainei.
MCA	Materiale şi Cercetări Arheologice, Bucureşti.
RRH	Revue Roumaine d'histoire, Bucureşti.
Studia Antiqua et Archaeologica	Studia Antiqua et Archaeologica, Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi
Suceava	Anuarul Complexului Muzeal Bucovina, Suceava.
Tibiscus	Tibiscus, Muzeul Banatului, Timişoara.

https://biblioteca-digitala.ro

STUDII

POIANA – O AŞEZARE DIN SECOLELE VIII-IX d. Chr.*

Mugur ANDRONIC

I. INTRODUCERE

Considerăm că este deja unanim recunoscută de către specialişti importanţa deosebită a cercetării arheologice a primului mileniu creştin, în care se include, în totalitate, perioada de formare a poporului român. Aşa cum s-a mai subliniat uneori, sintagma „mileniului întunecat" este de domeniul trecutului, deoarece, pe acest drum al acumulării de informaţii de-a lungul generaţiilor de arheologi care s-au perindat în domeniul acestei perioade, s-au făcut numeroase progrese. Fireşte, căzând în capcana propriilor tentaţii şi sub ambientul unor politizări ale cercetării istorice, în general, dar şi arheologice, uneori, pasionaţi investigatori ai acestei perioade din România şi mai ales din ţările vecine ei, au pus accent deosebit pe clasificări şi delimitări etnice. Fenomenul a fost aproape general şi, fiind binecunoscut, nu intrăm în amănunte. În această ordine de idei, menţionăm doar opiniile lui Ferdinand Lot şi Lucien Musset, care atenţionau mai demult asupra faptului că numeroşi cercetători, chiar şi în Occident, nu au permanent în vedere limitele reale, cu adevărat modeste, ale posibilităţilor de delimitare etnică a bunurilor culturii materiale descoperite.

Încă de la început trebuie să precizăm că aşezarea de la Poiana, cu o suprafaţă de circa un hectar, prin numărul său deosebit de mare de complexe de locuire descoperite, este cea mai mare pentru perioada de sfârşit a primului mileniu creştin din România şi Republica Moldova. De aceea, considerăm că ea este importantă pentru că poate deţine valoarea unui eşantion reprezentativ pe plan naţional, dar şi zonal, ţinând cont de raritatea deosebită a aşezărilor din aceste veacuri descoperite până acum la apus de Prut, mai ales în jumătatea nordică a Moldovei. De exemplu, din cauza rarităţii siturilor din acest interval cronologic, cercetarea perieghetică efectuată în ultimele decenii în judeţul Suceava a dus doar în cazuri rarisime la astfel de descoperiri (Cacica – Dealul Troian[1], sau Milişăuţi[2].)

Identificarea aşezării de la Poiana (circa 20 km N-NE de Suceava, în direcţia Dorohoiului) s-a făcut de către autorul acestor rânduri în anul 1997, cu

---

* Lucrarea a fost tipărită în anuarul Complexului Muzeal Bucovina, nr. XXIX – XXX/1 (2002 – 2003), cât şi ca supliment al său (nr. VIII).

[1] M. Andronic, *Evoluţia habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneţ, din paleolitic până la sfârşitul secolului al XVIII-lea*, Anuarul Muzeului Naţional al Bucovinei, *Suceava*, supliment VI, p. 66, pct. 116.

[2] Descoperire M. Andronic, 2004, inedită.

https://biblioteca-digitala.ro

ocazia cercetărilor realizării repertoriului arheologic al comunei Zvorîştea, din care face parte acest sat[3]. Cu acest prilej, parcurgerea terenului plat dintre şoseaua Suceava-Dorohoi şi satul Poiana, pe o distanţă de circa doi km, care, la prima vedere, nu promitea nimic concret arheologic, a avut şansa reperării, în locul numit „În Huci la Fedcu" (tarla „Sărâturi"), la o depărtare de peste 100 m de actuala lizieră a pădurii satului amintit, a existenţei unei modeste ridicături a solului, de formă alungită, care prezenta la suprafaţă un material ceramic fragmentar, destul de bogat, aproape în întregime lucrat numai cu mâna (proprietar ogor prof. Gheorghe Orhei). Ţinând cont de importanţa descoperirii de aici, Complexul Muzeal Bucovina din Suceava, căruia îi aducem, cu acest prilej, toată gratitudinea noastră, a organizat, în anii 1998, 2000 şi 2001, săpături arheologice sistematice[4]. Drept urmare, s-a reuşit dezvelirea vestigiilor a 44 de locuinţe, un atelier meşteşugăresc şi a numeroase alte complexe arheologice. Suprafaţa totală excavată a fost de circa 1800 m^2. Prezenta lucrare este cel de-al doilea studiu monografic de aşezare în Bucovina, după cel binecunoscut realizat sitului de la Botoşana, datorat lui Dan Gh. Teodor.

Sincere mulţumiri aducem cu această ocazie şi Universităţii „Ştefan cel Mare" din Suceava care a permis, în vara anului 2000, desfăşurarea aici a practicii de an a unei grupe de studenţi. În fine, ne exprimăm deosebita noastră recunoştinţă faţă de Complexul Muzeal Bucovina pentru tipărirea acestei monografii utilă – sperăm noi – tuturor specialiştilor, deşi relativ puţin numeroşi dar pasionaţi, care se ocupă de această perioadă istorică, atât de dificilă şi săracă în surse informative scrise, cât şi graficienilor Irina Ţibulcă şi Lăcrămioara Duţuc de la aceeaşi instituţie.

---

[3] Cercetarea s-a constituit ca parte integrantă din proiectul finanţat de către fostul Minister al Cercetării şi Tehnologiei, având ca temă cercetarea arheologică de teren a unor sectoare din judeţul Suceava (coordonator M. Andronic). Cf. M. Andronic, P. V. Batariuc, I. Mareş, Fl. Hău, *Cercetări istoriografice şi de teren privind evoluţia habitatului uman în podişul Sucevei (sector central – Podişul Dragomirnei), din paleolitic până la sfârşitul secolului al XVIII-lea*, mss. 27698, Biblioteca Complexului Muzeal Bucovina, p. 4, pct. 17.

[4] M. Andronic, *Poiana – Zvorîştea, jud. Suceava*, în, *Cronica cercetărilor arheologice, campania 1998*, Buc., 1999, p. 89; idem, , *Poiana – Zvorîştea, jud. Suceava. Punct:În Huci la Fedcu*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România, campania 2000*, Buc., 2001, p. 198, nr. 157; idem, *Poiana – Zvorîştea, jud. Suceava. Punct în Huci la Fedcu*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România, campania 2001*, Buc., 2002, p. 246 – 247, nr. 173. Trebuie să menţionăm, de asemenea, că din cauza unor culturi agricole şi lipsei acordurilor proprietarilor dispunerea secţiunilor de-al lungul cercetării nu s-a putut face succesiv în teren.

https://biblioteca-digitala.ro

II. CADRUL GEOGRAFIC AL AŞEZĂRII

Aşezarea de la Poiana-Zvorîştea, datând din secolele VIII – IX, este situată, din punct de vedere fizico-geografic, în zona estică a Podişului Sucevei, acesta din urmă fiind una dintre cele mai bine evidenţiate subunităţi ale Podişului Moldovei, care la rându-i constituie, pe criterii taxonomice, principala unitate fizico-geografică şi geomorfologică a teritoriului românesc est-carpatic[1].

Teritoriul în zona căruia se află situl istoric şi arheologic de la Poiana-Zvorîştea, are cu puţin peste 4,2 kmp, dacă este să facem referire la suprafaţa unei foarte mici microzone care se diferenţiază în peisajul arealului strict estic al Podişului Sucevei din partea bazinului mijlociu al râului Siret, care curge între localităţile Zvorîştea – Vârfu Câmpului (la nord) şi Hânţăşti - Bucecea (la sud).

Criteriul încadrării apartenenţei din punct de vedere geomorfologic al sitului de la Poiana-Zvorîştea în acest areal îl constituie, desigur, lărgirea sensibilă pe acest aliniament, a văii Siretului, care atinge aproape uniform aici o întindere de 3 până la 4 km, primind de pe malul drept doi afluenţi permanenţi cu bazine relativ mici, dar cu grad ridicat de fragmentare a reliefului – este vorba despre văile pâraielor Hânţăşti şi Leahului, ambele, mărginind, atât la nord cât şi la sud, teritoriul care face obiectul acestei analize.

Din punct de vedere strict hidrologic, aşezarea de la Poiana – Zvorîştea se încadrează în aria bazinului superior (segmentul nordic) al pârâului Hânţăşti, undeva între nordul aşezării – reşedinţă de comună – Adâncata şi satele Poiana, Slobozia şi Călugăreni.

Dominant, din punct de vedere altitudinal, în aceeaşi zonă este Dealul Bereşti, situat la est de aşezarea datând din secolele VIII – IX, pantele domoale ale acestuia coborând ceva mai abrupt către terasele superioare ale Siretului de *la Bereşti şi – incomparabil mai lent – spre vest, în zona aşezării de la Poiana –* Zvorîştea, de la altitudinea absolută de 435,6 m către altitudinea medie a microzonei fizico-geografice asupra căreia stăruim, care este de circa 325 m.

Astăzi, terenul pe care a fost identificat şi cercetat situl de la Poiana-Zvorîştea este aproape în totalitate despădurit, şi de asemenea, drenat prin destul de ample lucrări de această natură, lucrări efectuate în ultimele decenii ale secolului trecut, pentru îmbunătăţiri funciare.

Prezenţa la zi a apelor freatice, mult mai mare ca suprafaţă în trecut, dar destul de evidentă şi astăzi, se face remarcată prin existenţa solurilor cu

---

[1] V. Băcăuanu, N. Barbu, M. Pantazică, Al. Ungureanu, D. Chiriac, *Podişul Moldovei – natură, om, economie*, (coordonator V. Băcăuanu), Bucureşti, 1980, p. 9.

https://biblioteca-digitala.ro

vegetație spontană de tip lăcovişte cu profilul puțin dezvoltat, nivelul argilos-nisipos (steril din punct de vedere arheologic), situându-se adesea la mai puțin de un metru adâncime. În acest fel se explică aspectul uşor vălurit al terenului, atât în arealul împădurit cât şi în cel neîmpădurit din zonă. În acelaşi timp însă, tocmai datorită acestor caracteristici, se poate menționa faptul că, în vechime, sursele de apă potabilă din zona imediat apropiată, cât şi acelea din hinterlandul aşezării, trebuie să fi fost abundente şi de bună calitate (cum sunt de fapt şi astăzi).

Apropierea culoarului cu aspect depresionar al râului Siret, situat în medie la 2,5 – 3 km spre est, trebuie de asemenea apreciat ca fiind, în perioada cât a funcționat aşezarea de la Poiana-Zvorîştea, mult mai bine reprezentat de formele de evoluție geomorfologică şi biogeografică spontane, de unde concluzia că lunca propriu-zisă a râului, cât şi fondul forestier şi de vegetație aparținând (atunci !) acesteia, trebuie să fi fost incomparabil mai complexe decât astăzi, când întreg arealul în discuție a fost complet defrişat şi drenat în vederea folosirii terenului pentru culturile intensive de cereale.

Se poate aprecia astfel că resursele în materie de fond piscicol şi fond faunistic trebuie, de asemenea, să fi fost mult mai ample decât astăzi, sub aspectul concentrării lor în aceleaşi suprafețe de teren, în care au viețuit, cu peste o mie de ani în urmă, oamenii care au fondat şi dezvoltat aşezarea de la Poiana-Zvorîştea.

Valea Siretului, desigur, a rămas şi în acea epocă o importantă arteră de comunicație din toate punctele de vedere, numai că, totodată, trebuie ținut cont de aspectele sociale şi politice ale intervalului cronologic la care ne referim, dominate de manifestările nu lipsite de agresivitate ale principalelor momente ale fenomenului marilor migrații din a doua jumătate a mileniului I d. Chr.[2]

Se poate aprecia, fără accentuate rețineri, că drumurile de legătură între aşezările destul de rarefiate din zonă erau cunoscute cu multă pricepere de către autohtoni, în conformitate cu suficiente oportunități de comunicare sub aspect economic, social şi implicit cultural, chiar dacă nivelul de dezvoltare al evoluției principalelor caracteristici ale civilizației, pe care aceştia erau în stare să o creeze şi să o întrețină, va fi fost destul de scăzut, aşa cum se ştie şi din rezultatele atâtor cercetări arheologice care au demonstrat, pentru acest interval cronologic, asemenea realități.

Solurile predominant cernoziomice, situate peste tot în zonă la altitudini convenabile (în special pe podurile largilor terase de pe malul drept al Siretului,

---

[2] Cf. Şt. Olteanu, *Societatea românească la cumpănă de milenii (secolele VIII – XI)*, Bucureşti, 1983, p. 30; a se vedea şi harta de la p. 24-25, cu nomenclatorul localităților din anexa 1, p. 223.

https://biblioteca-digitala.ro

dar şi pe acelea ale afluenţilor mai sus menţionaţi), au fost intens folosite pentru cultivarea cerealelor, în urma desţelenirilor şi defrişărilor ce se vor fi practicat în zonă şi de către locuitorii aşezării de la Poiana-Zvoriştea, la vremea vieţuirii lor în aşezarea cercetată.[3]

Regimul climatic al aceloraşi teritorii nu comportă, desigur, nici o deosebire majoră în suprafaţă, fie că ne referim strict la teritoriul în care s-a împământenit aşezarea propriu-zisă de la Poiana-Zvoriştea şi la hinterlandul ei, fie, la întreaga subunitate fizico-geografică a Podişului Sucevei.

Datele culese şi sintetizate în secolul trecut – singurul care are asemenea date prelucrate din punct de vedere ştiinţific – ne demonstrează existenţa unor cantităţi de precipitaţii (medii anuale) cuprinse între 655 mm în zona Rădăuţi (circa 30 km vest de arealul care ne interesează) şi 538 mm în zona Suceava. Maximele în materie de precipitaţii (medii, lunare, multianuale) se înregistrează în lunile mai şi iunie, iar minima în luna februarie.

Temperaturile pozitive (medii, lunare, multianuale) se înregistrează începând cu prima jumătate a lunii martie, iar cele negative, din prima decadă a lunii decembrie. Sezonul cald, specific benzii latitudinale în care se situează Podişul Sucevei, este ca atare cantonat pe parcursul celor aproximativ 160 – 170 de zile/an, în care media temperaturilor diurne depăşeşte 10^0 C.

Acest interval calendaristic debutează pe la sfârşitul lunii aprilie şi se încheie pe la începutul lunii octombrie.

Excesele climatice nu lipsesc, dar acestea, fie într-un sens fie într-altul, sunt accidentale şi prezintă mai degrabă un caracter insular, manifestându-se cel mai adesea pe arii restrânse.

De cealaltă parte, îngheţul la sol durează în medie 115 – 135 de zile pe an, corespunzător sezonului rece, care, în Podişul Sucevei, din cauza circulaţiei dominante a maselor de aer dinspre nord-vest, este unul dintre cele mai lungi, comparativ cu alte regiuni geografice existente în spaţiul ponto-carpato-danubian. Trebuie însă menţionat şi faptul că densitatea mai mare şi suprafeţele mai întinse ale fondului forestier existent în zonă au putut atenua şi estompa totodată, efectul posibilelor perioade de secetă şi, de asemenea, având un rol pozitiv în reglarea debitului principalelor cursuri de apă.[4]

Sintetic, acestea sunt aspectele definitorii ale climatului de factură temperat–continentală, caracteristice în general întregului teritoriu românesc, ce nu vor fi fost în mod fundamental deosebite spre sfârşitul mileniului I d. Chr., perioadă în care a funcţionat şi aşezarea de la Poiana-Zvoriştea.

---

[3] V. Băcăuanu şi colab., *op. cit.*, p. 161.
[4] *Ibidem.*, p 80 – 97 (cap. 4.2, *Caracteristicile generale ale climei*).

https://biblioteca-digitala.ro

Cunoaşterea actualei alcătuiri a biodiversităţii fondului forestier din Podişul Sucevei, care este apreciabil mai mare în suprafaţă decât acela al altor subregiuni ale Podişului Moldovenesc, semnalează inclusiv şi faptul că, spre sfârşitul aceluiaşi mileniu I d. Chr., fagul, în asociaţie cu gorunul, frasinul şi stejarul, au fost principalele esenţe din codrii microzonei ce ne interesează în acest studiu.

În mod cert, pădurea, nelipsită, ba chiar dominantă în peisajul epocii istorice din care face parte şi habitatul aşezării de la Poiana-Zvorıştea, a fost una dintre principalele resurse naturale ale comunităţii străvechi româneşti acolo şi atunci locuitoare, prin varietatea şi diversitatea deosebită a plantelor, arbuştilor, fâneţelor, fructelor de pădure şi ciupercilor, specifică sezonului cald.

Sunt – şi acestea – datele esenţiale ale unui habitat ce vor fi permis comunităţii de la Poiana-Zvorıştea, pe parcursul a mai multor decenii, să vieţuiască neîntrerupt în aria aşezării iniţiale, în forma în care cercetările arheologice efectuate în zonă au recuperat urmele ei, mai mult sau mai puţin consistente, de civilizaţie.

* *
*

https://biblioteca-digitala.ro

III. REPERE ALE EVOLUŢIEI VIEŢUIRII UMANE ÎN MICROZONĂ; ETAPE DE LOCUIRE LA POIANA; STRATIGRAFIA ŞI METODA DE SĂPĂTURĂ

Deoarece locul mai înalt al viitoarei aşezări oferea reale avantaje, de-a lungul timpului, aici a poposit şi omul preistoric, a cărui prezenţă, în arealul actualei comune Zvoriştea a fost semnalată prin mai multe descoperiri. În această ordine de idei nu trebuie uitată importanţa cursului şi văii Siretului, ca ofertă de hrană şi cale de circulaţie pentru acesta, mult timp fără o viaţă sedentară.

Cu ocazia săpăturilor arheologice din punctul „În Huci la Fedcu" s-au descoperit mai multe aşchii de prelucrare din silex, de culoare cenuşie, cu patină mai mult sau mai puţin albicioasă (pl. 23/1-3), care ar putea aparţine perioadei de sfârşit a paleoliticului. Este vorba despre trei aşchii cu unele decroşări, suficiente pentru a putea fi folosite la unele activităţi. O piesă cu totul unică, aparţinând cel mai probabil neoliticului, nepatinată, este un vârf de lance (pl. 23/5).

Urme ale vieţuirii omului preistoric, în conexiune poate cu cele de mai sus, sunt cele câteva aşchii din silex şi un vârf de lamă, descoperite pe terenul de la S şi E de Balta Neagră[1].

Alte piese care nu aparţin secolelor de sfârşit ale primului mileniu creştin sunt şase fragmente ceramice, cenuşii, din pastă fină, aparţinând complexului cultural Sântana de Mureş-Černjahov, (pl. 23/6-7), cât şi o fibulă de tipul „cu piciorul întors pe dedesubt" (pl. 23/4), din bronz, fără ac şi resort, de un tip comun complexului cultural amintit, ceea ce nu impune analogii.

Prezenţa acestor piese din secolele III-IV d. Chr. în aşezare nu poate fi explicată logic decât prin recuperarea unor vase (sau părţi de vase) de tehnologie superioară şi a fibulei din cuprinsul unei aşezări din aceste secole. În acest sens, cel mai probabil în cauză sit de tip Sântana de Mureş, se află nu prea departe de aşezarea noastră, la circa 2 km N-V, pe terasa înaltă a pârâului Slobozia (pl. 2 /punct 2)[2].

În cadrul problemei evoluţiei locuirii omeneşti în microzonă, trebuie de asemenea să amintim existenţa unor descoperiri din secolul al VI-lea nu departe de aşezarea noastră. Este vorba despre terenul numit sugestiv „La Comoară",

---

[1] M. Andronic, P.V. Batariuc, I. Mareş, Fl. Hău, *Cercetări istoriografice şi de teren privind evoluţia habitatului uman în Podişul Sucevei (sector central – Podişul Dragomirnei), din paleolitic până la sfârşitul secolului al XVIII-lea,* mss. 27698, biblioteca Complexului Muzeal Bucovina, p. 4, pct. 13.

[2] *Ibidem*, p. 5, pct. 18.

https://biblioteca-digitala.ro

unde au fost construite, în perioada postbelică grajdurile C.A.P. din satul Şerbăneşti (com. Zvoriştea).

Din păcate, cercetarea noastră repetată aici nu a dus decât la descoperirea unor fragmente ceramice aparţinând cert atât culturii Poieneşti-Lucaşenca cât şi secolelor II-III d. Chr.[3]

Deosebit de importantă este descoperirea întâmplătoare aici, în două momente deosebite, a două monede bizantine. Una este un follis de la Justinian emis în anul 527[4]. Ulterior învăţătorul Vasile Siminiuc a semnalat descoperirea aici a încă unei monede de bronz asemănătoare, ambele fiind în cele din urmă pierdute[5].

Prin urmare, este foarte plauzibil ca acea comunitate de „La Comoară", din secolele VI-VII să-şi fi mutat vatra în locul cercetat la Poiana, fie într-un moment de mare pericol, într-un loc mai retras şi mai greu de găsit de duşmani, fie în căutarea unor noi terenuri agricole.

*

În lipsa unor posibilităţi de departajare cronologică a locuinţelor de la Poiana, suntem nevoiţi să apelăm la o astfel de încercare, **ipotetică**, realizată pe baza gradului de distrugere a instalaţiilor de foc din ele şi a faptului că în multe dintre aceste complexe de locuire s-a observat că piatra fusese luată pentru refolosire într-o etapă mai nouă.

De asemenea, nu trebuie uitată şi posibilitatea ca, după distrugerea definitivă a aşezării, o serie de reveniri umane în căutare de obiecte recuperabile au dus la distrugerea şi împrăştierea, pe o rază mică, a pietrelor. Dovezi în acest sens stă împrăştierea de pietre în apropierea unor cuptoare, aparţinând etapei secunde de locuire (ex: L_2, L_{11}, L_{13}, $L_{19(II)}$ ş.a.).

Din totalul celor 44 de complexe considerăm că este nimerit să excludem pe L_6, a cărei utilitate certă nu poate fi cunoscută şi cinci adăposturi presupuse ca sezoniere (colibe), care, după toate probabilităţile, nu au fost înzestrate cu vetre sau cuptoare (L_{10}, L_{15}, L_{29}, L_{39} şi L_{40}).

Primei etape de locuire, cu totul ipotetic, suntem de părere că i-au aparţinut mai sigur 19 locuinţe (plus trei incerte): L_1, L_5, L_9, L_{12}, L_{16}, L_{17}, L_{24}, L_{25}, L_{26}, L_{27}, L_{30}, L_{32}, L_{34}, L_{35}, L_{37}, L_{38}, L_{41}, L_{43} şi L_{44} (incerte - L_7, L_{23}, şi primul nivel de construcţie de la L_{19}).

Pentru etapa secundă de amenajare a locuinţelor, amintim 13 complexe

[3] *Ibidem*, p. 6.
[4] D. Gh. Teodor, *Descoperiri arheologice şi numismatice la est de Carpaţi în secolele V - XI*, Buc., 1997, p. 151, pct. 656.
[5] Informaţie V. Siminiuc din Suceava.

https://biblioteca-digitala.ro

(plus patru incerte): L_2, L_4, L_{11}, L_{13}, L_{18}, nivel II de amenajare L_{19}, L_{20}, L_{22}, L_{28}, L_{31}, L_{33}, L_{36} şi L_{42} (incerte - L_3, L_8, L_{14}, L_{21}. Alăturăm aici şi presupusul atelierul de olărie.

O întrebare la care nu se poate răspunde cu precizie este cea a duratei celor două etape de locuire, probabil de ordinul a câteva decenii.

Un aspect important al repartiției locuințelor în aşezare îl reprezintă posibilitatea existenței unor mici cuiburi, fenomen, de altfel, cunoscut în epocă, despre care adesea s-au făcut referiri[6]. Putem să presupunem, fără a exagera, că şi la Poiana au existat astfel de aglomerări de locuințe (pl.3), care ar putea reprezenta grupări familiale.

Din punct de vedere al stratigrafiei, la Poiana, lucrurile sunt cât se poate de simple. Sub stratul vegetal, arabil, brun, pământul se deschide la culoare pe următorii 20-30 cm, mai jos apărând culoarea gălbuie, a solurilor tipice de pădure din zonă. Ținând cont şi de faptul că multe din complexele arheologice descoperite aici nu sunt prea adânci şi că nu există şi alte niveluri de locuire, din alte epoci, săpăturile au fost deosebit de spornice. Ele au urmărit în principal forma de teren supraînălțată cu circa 1-1,5 metri față de suprafața înconjurătoare, pe care se putea sesiza în arătură proaspătă multă cenuşă de la incendierea fostelor construcții din lemn. Aceeaşi nuanță s-a constatat pe suprafețe mai restrânse şi în poziții excentrice, precum în locul descoperirii locuințelor 27-29, 40-41 sau 42-43 (pl.3).

În ceea ce priveşte metoda de săpătură, ea nu a prezentat nimic deosebit. Succesiunea celor 55 de secțiuni, însă, s-a desfăşurat uneori independent de voința noastră, în funcție de o serie de culturi agricole, pe ogoarele lui Gheorghe Orhei, Stelian Şperlea şi Hârtopeanu Eugen (de la S-E spre N-V).

În ceea ce priveşte prezentarea în desen a locuințelor, precizăm că, în cazul celor de suprafață, care nu aveau în profil nimic definitoriu, nu a mai avut rost să fie redate grafic.

* *
*

---

[6] Pentru o informare generală cf. Şt. Olteanu, *Societatea carpato-danubiano-pontică în secolele IV-XI. Structuri demo-economice şi social-politice*, Bucureşti, 1997, p. 218 – 223; idem, *Societatea românească la cumpăna de milenii. Secolele VIII – XI*, Bucureşti, 1983, p. 148 – 179; D. Gh. Teodor, *Contribuții la cunoaşterea obştii săteşti din mileniul marilor migrații*, în *Carpica*, XXVIII, 1999, p. 103 – 108 (cu bibliografie).

https://biblioteca-digitala.ro

I
V. DESCRIEREA LOCUINȚELOR ȘI A CELORLALTE COMPLEXE GOSPODĂREȘTI

a. Locuințe

Locuința nr. 1 (pl.17/1) a fost descoperită în secțiunea nr. 1, în timpul primei campanii de săpătură (1998), spre limita de S-V a sitului.

Locuința era de formă patrulateră, cu laturi inegale, relativ drepte (2,30 m x 2,10 m, x 2,30 m x 1,90 m) și colțurile rotunjite. Intrarea se făcea probabil pe latura sudică. Orientarea complexului era N-V/S-E. Podeaua, aproape orizontală, bătătorită, se află în zona sa centrală, la adâncimea de aproximativ 52 cm față de nivelul actual de călcare, fapt care include locuința între cele de suprafață.[1]. Marginile gropii sale erau ceva mai puțin adâncite, cu circa 10-15 cm spre margini. Nu au apărut resturi ale instalației de foc, ceea ce ne face să presupunem că acest complex a fost mai timpuriu, piatra fostei vetre (sau cuptorului) fiind ulterior refolosită de locuitorii așezării.

Dovezi că nu a existat o anexă sunt cantitatea mare de material lemnos ars aici demonstrat prin culoarea neagră a pământului de umplutură, dar mai ales materialul ceramic descoperit și abundența de oase de animale domestice, în special de vită, grupate spre colțul nordic, unde ar fi putut exista inițial și instalația de foc. Pământul de umplutură deci s-a remarcat a fi deosebit de negru, dovadă a cantității mari de lemn, folosită inițial la construcție – bogat fiind în cenușă și resturi de cărbuni.

În fața complexului, la cca. 2,5 m, s-au identificat urmele de la un foc în groapă, notat V_1, la care ne vom referi mai târziu.

Locuința nr. 2 (pl. 5/4) a fost descoperită în secțiunea nr. 3 (1998), spre limita estică a așezării.

Complexul de locuire, de formă patrulateră, avea laturile aproape toate egale (3 m x 2,90 m x 2,90 m x 2,90 m), cu toate colțurile rotunjite. Intrarea putea fi practicată pe latura sudică, iar orientarea complexului era aproximativ nord-sud. Adâncimea față de nivelul actual a fost de circa 60 cm (-30 cm față de cel de epocă), ceea ce denotă existența aici doar a unei locuințe de suprafață. În colțul de N-V se găseau urmele fostei instalații de foc. Cantitatea relativ mare de piatră dezafectată în vechime ne sugerează posibilitatea existenței unui cuptor, existând deci boltă, ipoteză susținută și de prezența, undeva pe mijlocul suprafeței de ardere a lemnului, a unor lespezi dispuse pe cant, probabil cu rol

[1] M. Andronic, *Regiunile nord-est carpatice în secolele V – X d. Chr.*, teză de doctorat, în mss., p. 100.

https://biblioteca-digitala.ro

de stâlp median al acestei bolţi. În această situaţie, cuptorul ar fi putut fi bicameral. Vatra sa a fost constituită din mai multe lespezi nisipoase, arse spre cărămiziu şi cu suprafaţa plină de crevase. Podeaua a fost amenajată simplu, prin bătătorire. Pe două dintre colţuri, ca şi pe mijlocul laturii de vest, s-au descoperit lespezi de gresie, poate folosite pentru poziţionarea mai bună a unor stâlpi de susţinere ai locuinţei. Pământul de umplutură conţinea mici volume de pământ galben, care ar fi putut proveni de la lutul folosit la amenajarea acoperişului. Spre colţul de S-V s-a remarcat şi prezenţa unei grupări de fragmente ceramice provenind de la un vas de mari dimensiuni.

Inventarul arheologic a constat din ceramică fragmentară şi material osteologic.

Locuinţa nr. 3 (pl. 5/1) a fost identificată în secţiunea nr. 3 (1998), spre limita sudică a sitului.

Locuinţa fusese relativ dreptunghiulară, cu laturile de circa 3,10 m x 2,85 m, cu toate colţurile rotunjite. Intrarea fusese probabil pe latura sudică. Orientarea lui L_3 era destul de apropiată axei N-S. Podeaua albiată, simplă, bătătorită, se adâncea maxim în zona centrală până la 65/80 cm, în funcţie de panta terenului. Laturile acestei locuinţe, parţial adâncite în sol, destul de drepte, aveau pe partea de est şi nord câte o laviţă cruţată (lungime 1,75 m respectiv 2,40 m; lăţime ambele circa 50 cm; înălţime, ambele aproximativ 30 cm). În colţul de N-E au fost descoperite resturi de la o vatră (numeroase pietre împrăştiate, bucăţi de cărbune) care fusese amenajată cu câţiva centimetri mai jos faţă de nivelul laviţelor. În podea, amenajată prin simpla bătătorire, nu au apărut gropi de pari. În pământul de umplutură, negru la culoare, s-a observat prezenţa unor mici lentile de lut galben, provenite probabil din prăbuşirea acoperişului.

Pe lângă ceramică fragmentară şi oase de animale, a fost găsită o coastă de bovină (?), cu urme clare de lustruire, folosită probabil la prelucratul pieilor (pl. 27/12).

Locuinţa nr. 4 (pl. 4) a fost descoperită pe traseul secţiunii nr. 4 (1998), suprapunând un complex mai mare (L_9).

Ea a avut forma unui patrulater cu laturi inegale (2,90 m x 3,30 m x 3,10 m x 3,10 m). Colţul de S-E fusese mult rotunjit. Intrarea ar fi putut fi amenajată pe latura sudică a complexului iar orientarea ar fi fost aproximativ N-S.

Ţinând cont de adâncimea superficială a podelei sale (30/35 cm) faţă de nivelul actual de călcare, complexul aparţine tipului de locuinţe de suprafaţă.

O caracteristică a sa este cantitatea deosebit de mare de pietre de pe podea. Unele lespezi, au avut culoarea cărămizie, datorată probabil incendierii

https://biblioteca-digitala.ro

locuinţei sau fostei lor apartenenţe la instalaţia de foc, vatră sau cuptor, care se afla în colţul de N-E. Pe suprafaţa de ardere a acestei instalaţii, ovală (40 cm x 50 cm), au fost descoperite câteva fragmente ceramice şi oase. Deasupra sa, la adâncimea de numai 20/25 cm s-a găsit corpul unei fibule din bronz, de tipul „cu piciorul întors pe dedesubt" (pl. 23/4). Notabilă este şi dispunerea de-a lungul pereţilor de nord şi vest a unui şir de lespezi, aşezate iniţial la baza pereţilor pentru a-i căptuşi, dintre care unele puse pe cant, altele suprapuse, dar într-o succesiune continuă.

Alături de ceramică şi oase, s-a descoperit un metatars de cal, şlefuit, folosit ca patină (pl. 27/11), un segment de corn de cerb retezat (pl. 27/4) şi o fusaiolă.

Locuinţa nr. 5, (pl. 6) identificată în secţiunea nr. 10 (1998), de formă neregulată (laturi de circa 4 m x 3 m x 3,60 m x 3,15 m), a avut colţurile mult rotunjite.

Se plasa la limita de S-E a aşezării, fiind suprapusă parţial de L_8. Intrarea putea fi practicată pe laturile de sud sau vest. Orientarea complexului era cu aproximaţie N-S. Podeaua (-75 cm), albiată, la margini se ridica cu cca. 15 cm. În interior nu s-au descoperit vestigii care să ateste existenţa vreunei instalaţii de foc. Structura complexului a fost realizată dintr-o mare cantitate de lemn, de vreme ce pământul său de umplutură era deosebit de negru, având în compoziţie multe bucăţi de cărbune şi oase. În contact direct cu latura nordică, în exterior, la circa -35 cm adâncime faţă de nivelul actual de călcare se găsea un mic grupaj de lespezi de piatră, rămase, probabil, de la o modestă vatră în aer liber, ulterioară distrugerii locuinţei, care a aparţinut lui L_8 sau poate provenind de la fosta instalaţie de foc a acestui complex de locuire.

Inventarul descoperit aici constă în material ceramic şi osteologic.

Locuinţa nr. 6 (pl. 16/1) *a fost identificată în secţiunea 8 (1998), în* partea perimetrală de S-SE a sitului.

Axul lung al complexului era aproximativ orientat N-S.

Lungimea maximă a gropii sale era de circa 3,75 m, iar lăţimea medie de 1,70 m.

Prin caracteristicile sale putem presupune că aici a existat un adăpost de tipul colibei, cu un contur deosebit de asimetric, redând o formă cu totul neregulată. Adâncimea în spaţiul central măsura 45 cm, în circumferinţa adosată conturului său fiind de 60 cm. Cavitatea relativ circulară la care ne referim cu diametru de circa un metru, deşi nu sunt dovezi clare în acest sens, poate a adăpostit o vatră sau un cuptor. În această situaţie, vestigiile ar aparţine mai degrabă unui atelier meşteşugăresc. La circa patru metri depărtare s-a descoperit

https://biblioteca-digitala.ro

o aglomerare de pietre, probabil o fostă vatră.

Pământul de umplutură, deosebit de negru, conţinea foarte multe bucăţi de cărbuni, oase, ceramică fragmentară, bucăţi de lut ars şi pietre de mici dimensiuni. Alăturăm aici şi un împungător din os (pl. 27/14).

Locuinţa nr. 7 (pl. 5/3) a fost descoperită în secţiunea 13 (1998), spre marginea de S-E a aşezării.

Complexul avea formă relativ pătrată, cu laturi de aproximativ 2,90 m şi colţurile rotunjite. Intrarea ar fi putut să existe, cel mai plauzibil, pe latura de S-E. Orientarea era apropiată axului N-E/S-V. Podeaua era uşor albiată spre centru (45 cm), unde se afla şi o densitate mai mare de cărbuni şi cenuşă. Pe latura de N-V spre colţul nordic s-a constatat existenţa unei grupări de lespezi mici de piatră nisipoasă, fără urme evidente de foc, ceea ce pare să indice – dacă acesta s-a făcut pe pietre, pe durată redusă şi de intensitate mai mică – posibilitatea existenţei aici a unei vetre.

Inventarul arheologic este modest: ceramică fragmentară şi oase, unde includem şi o bucată de corn de cerb cu urme de cioplire (pl. 29/3-7) şi un împungător (pl. 27/9).

Locuinţa nr. 8 (pl. 6) a fost surprinsă iniţial în secţiunea nr. 9 (1998) spre limita de S/S-E a aşezării. Ea beneficiat, după toate probabilităţile, de vatra nr. 7 din apropiere.

Complexul, care a suprapus parţial L_5, a avut ca notă distinctă existenţa probabil a unui gârlici pentru acces, lung de 60 cm şi lat de 90 cm, adâncit cu circa 7-8 cm faţă de nivelul vechi de călcare. În rest, forma sa era apropiată pătratului (laturi de 3,20 m x 3 m), colţul estic fiind rotunjit mai mult. Locuinţa era orientată aproximativ N-E/S-V. Intrarea prin gârlici, dinspre N-V, se poate explica după opinia noastră, prin faptul că locuinţa era orientată spre spaţiul liber, aflat în centrul aşezării (toloaca). Podeaua, amenajată simplu, în lutul galben (sol de pădure), ca în cazul tuturor locuinţelor de la Poiana, se adâncea cel mai mult în spaţiul central (55cm). Spre colţul de vest exista un conglomerat de pietre de mici dimensiuni (circa 100 cm x 80 cm), unde nu s-au găsit urme sigure de ardere, cu excepţia bucăţilor de cărbuni, care, însă, puteau proveni şi de la prăbuşirea suprastructurii locuinţei.

Alături de ceramică s-a descoperit un material osteologic, între care se remarcă un os care a devenit prin prelucrare împungător (pl. 27/8).

Locuinţa nr. 9 (pl. 4) a fost identificată datorită secţiunii nr. 5 (1998), în partea de S-E a sitului.

Forma sa, relativ dreptunghiulară (aproximativ 4,85 m x 3 m), a fost

https://biblioteca-digitala.ro

imposibil de stabilit cu maximă precizie din cauza faptului că amenajarea s-a făcut direct la nivelul vechi de călcare (adâncimea -27/35 cm). Colțurile erau rotunjite, latura nordică fiind suprapusă de cea sudică de la L_4, dovada succesiunii în timp a acestora. Intrarea se putea face pe laturile de vest sau de est. Orientarea aproximativă era N-S. În delimitarea spațiului locativ a trebuit să se țină cont și de repartizarea urmelor de natură arheologică (bucăți de lut ars și de cărbune, pete de cenușă, mici pietre, ceramică și oase). Spre latura lungă, vestică, s-au observat două grupări de lespezi de mici dimensiuni, fără urme evidente, pe podea, de ardere, care însă ar putea reprezenta resturile de la două mici vetre, în situația în care s-a făcut foc de mică intensitate pe un pat de pietre. Demn de sesizat este și faptul că alături de acestea se găseau cele mai multe resturi ceramice și oase. Fără să le putem explica cu exactitate, menționăm și două gropi, una pe colțul de N-E (adâncimea de 60 cm) și alta în partea sudică a locuinței (adâncimea de 50 cm), în a căror pământ de umplutură s-au găsit destul de multe fragmente ceramice și oase de animale.

Notabil, în apropierea complexului a fost amenajată și o vatră (V_6).

Locuința nr. 10 a fost descoperită în secțiunea nr. 10 (1998), spre marginea de S/S-E a așezării. Fiind vorba despre o construcție de suprafață modestă, probabil simplă colibă, (la adâncimea de circa 30 cm față de nivelul actual de călcare), delimitarea cu exactitate a suprafeței sale de locuire a fost practic imposibilă. Prin observarea densității repartiției de material arheologic (mici bucăți de cărbune și de lut ars, ceramică, oase, pietre de dimnensiuni reduse), se poate aprecia ipotetic că suprafața locuită era de cel puțin 9 m^2 (3 m x 3 m). Nu au apărut urme ale instalație de foc.

Slaba pigmentare a solului cu cenușă și cărbuni denotă faptul că în construcția acestei locuințe nu a fost folosit mult material lemnos.

Locuința nr. 11 (pl. 10/3) a fost identificată pe traseul secțiunii nr. 15 (2000), în partea răsăriteană a sitului.

Complexul de locuit avea formă relativ dreptunghiulară (circa 3,90 m x 2,70 m). Din cauza adâncimii sale superficiale, nu a putut fi delimitat cu precizie. Colțurile erau rotunjite, iar intrarea putea fi practicată pe latura sudică. Orientarea era aproximativ pe axa N-S. Colțul estic al locuinței fusese afectat cu câteva decenii înainte de amplasarea unei conducte ceramice pentru drenarea apei. Podeaua, relativ orizontală, se afla la adâncimea de 40 cm, ceea ce duce la includerea locuinței în categoria celor de suprafață. Spre colțul de N-V fusese amenajată instalația pentru foc. După cantitatea mare de lespezi de piatră împrăștiată la nivelul podelei, se pare că era vorba despre un cuptor de dimensiuni considerabile cu laturi peste un metru (pl. 22/1). În interiorul său

https://biblioteca-digitala.ro

însă nu se regăseau un strat de pământ ars sau o cantitate considerabilă de cărbune.

Alături de ceramică şi oase a fost descoperită şi o fusaiolă de culoare cenuşie bitronconică (pl. 25/10), un împungător (pl. 27/10) şi o bucată de corn de cerb tăiat. De asemenea, în apropierea locuinţei, în nivelul de călcare de epocă a apărut o lamă fragmentară de cuţit din fier (pl. 24/2).

Locuinţa nr. 12 (pl. 7/2) a fost descoperită în secţiunile 15 şi 16 (2000), la aproximativ 12 m N/N-V de cea anterioară. De formă rectangulară, avea laturile de circa 3,20 m x 2,70 m. Pe latura sudică era practicată probabil intrarea. Orientarea era aproximativ N-S. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se găsea doar la circa 35 cm adâncime, ceea ce a făcut ca delimitarea spaţiului locuit să se facă cu relativitate, după stratul superficial de pământ cenuşos. Doar în zona centrală podeaua se mai adâncea cu 10 cm. Este posibil ca acest complex să fi fost o construcţie uşoară, fără mult material lemnos. Nu a posedat, în mod cert, vatră, deşi în colţul de N-V s-au descoperit câteva mici grupări de pietre.

Ca inventar s-a descoperit doar o cantitate mică de fragmente ceramice şi oase de animale domestice, cât şi o fusaiolă bitronconică (pl. 25/6) şi un împungător din os (pl. 27/3).

Locuinţa nr. 13 (pl. 8/1) a fost identificată în secţiunea 17 (2000), în zona relativ centrală a aşezării.

Ea avea forma rectangulară (2,50 m x 2,20 m) şi colţurile uşor rotunjite. Intrarea putea fi pe latura sudică. Orientarea sa era apropiată axei N-S. Podeaua, simplă, se găsea la adâncimea de 60/70 cm, în zona centrală înregistrându-se cota maximă. Nici în acest caz nu au fost identificate gropi de pari. În colţul de N-V s-au descoperit resturile unui cuptor ale cărui pietre au ajuns împrăştiate în jur. Vatra, de formă rectangulară (40 cm x 40 cm), s-a păstrat printr-un strat de lut cărămiziu, gros de 2-3 cm, acoperit de o pojghiţă alburie zgurificată.

Pe lângă inventarul obişnuit, aici au fost găsite o fusaiolă şi alte două jumătăţi, din care una, modelată prin rotire pe un ax; cea întreagă are pe partea sa inferioară, destul de vizibile, mai multe faţetări succesive (pl. 25 /11, 12; pl. 26/15).

Locuinţa nr. 14 (pl. 7/1) a fost surprinsă în secţiunile 17 şi 18 (2000), la circa 5 m E de cea anterioară. De formă rectangulară (3,20 m x 2,90 m), avea colţurile rotunjite, iar intrarea probabil pe latura de S-V. Orientarea complexului urmărea aproximativ axa NE-SV. Podeaua, simplă, se adâncea cel mai mult spre centru (-55 cm). Spre colţul nordic s-a păstrat o grupare destul de modestă

https://biblioteca-digitala.ro

de pietre, ceramică fragmentară şi oase. Deşi nu a fost descoperită nici o porţiune de lut ars la cărămiziu, considerăm că aici a existat o mică vatră, focul făcându-se pe o suprafaţă placată cu lespezi de piatră. Alte câteva mai mici grupări de pietre, inclusiv aceea din afara perimetrului locuinţei (adâncimea de 40 cm), provin probabil de la dezafectarea ulterioară a instalaţiei de foc amintite.

La nivelul podelei, notabil, s-au găsit două bucăţi de cărbune, lungi de circa 45 cm şi groase de 4-5 cm, provenind probabil de la structura acoperişului, cât şi ceramică fragmentară şi oase de animale.

Pământul de umplutură al gropii locuinţei, ca şi podeaua sa, s-au remarcat printr-o densitate deosebită de cenuşă şi bucăţi de cărbune.

Locuinţa nr. 15 (pl. 5/2) a fost descoperită în secţiunea nr. 18 (2000) la aproximativ 3 m N de L_{13}.

Rectangulară, cu laturile ipotetice de 2,40 m x 2,20 m, avea intrarea amenajată probabil pe latura sudică.

Orientarea locuinţei era aproximativ N-S. Suprafaţa locuită a fost imposibil de delimitat cu maximă certitudine, ţinând cont de faptul că se găseau numai la 40 cm adâncime. Complexul a putut fi o locuinţă simplă, de tipul colibei. Nu a prezentat dovezi sigure ale unei instalaţii de foc, ci doar unele mici lespezi de piatră, împrăştiate ici-colo, mai grupat spre un colţ.

Materialul osteologic şi ceramic descoperit aici a fost sărac.

Locuinţa nr. 16 (pl. 11/2) a fost identificată pe traseul secţiunii 20 (2000), pe marginea de S-V a sitului.

De formă patrulateră, cu laturi inegale (3,10 m x 3,00 m x 3,40 m x 2,70 m), putea avea intrarea pe latura de S-V, de altfel, cea mai scurtă. Orientarea locuinţei era aproximativ NE-SV. Podeaua simplă era puternic *albiată spre centru unde se adâncea până la 75 cm, pe margine aflându-se la -40* cm. Nu s-au păstrat dovezi certe ale existenţei unei instalaţii de foc. Cu toate acestea, spre colţul dinspre N-NE, s-au descoperit câteva pietre şi o densitate deosebită de material osteologic şi ceramic fragmentar.

Dincolo de perimetrul locuinţei, lângă laturile de N-NE şi S-SV, la nivelul de călcare în epocă, au fost observate pete negricioase cauzate, după opinia noastră, de prăbuşirea unor părţi din pereţii incendiaţi.

Locuinţa nr. 17 (pl. 7/3) a fost surprinsă în secţiunea 23 (2000), pe latura răsăriteană a sitului.

Aproximativ pătrată (3,30 m x 3,20 m), avea probabil intrarea pe latura de S-V. Orientarea complexului era aproximativ NE-SV. Podeaua, simplă, se

https://biblioteca-digitala.ro

găsea la adâncimi variind între 80 cm (latura vestică, unde terenul era şi mai înalt) şi 55 cm. În apropierea laturii de S-E, spre mijloc, au apărut câteva mici grupări de pietre, fără să prezinte însă urme evidente de arsură.

Alături de obişnuitul inventar arheologic, constând din cioburi de vase şi oase de animale, au mai fost descoperite o pastilă de lut, cu zona de mijloc scobită (pl. 26/9).

Locuinţa nr. 18 (pl. 16/2) a fost descoperită în secţiunile 25 şi 26 (2000), la numai câţiva metri N-V de L_7.

Acest complex a ridicat cele mai mari probleme dintre toate cele descoperite la Poiana. Din cauza adâncimii superficiale actuale (respectiv nivelul vechi de călcare), observaţiile au căpătat un pronunţat caracter de incertitudine. Suprafaţa sa locuită se caracteriza doar printr-o slabă pigmentare cu cărbuni şi mici bucăţi de chirpici dispusă neuniform. Delimitarea nu s-a putut realiza decât cu mare aproximaţie, mai ales pe latura estică, conturul rezultat fiind neregulat. La N-NE de complex, s-au observat destul de clar urme de săpătură antropică (la adâncimea de 30/40 cm), poate în conexiune cu prelungirea spre S-SV a petelor de pământ mai negricios, care ar fi putut deranja urmele locuinţei. În extremitatea de N-NV au fost descoperite resturile unui cuptor din pietre cotlonit, de formă tipică (pl. 22/2), cu o vatră relativ ovală, cu axe de circa 50/60 cm.

Ca inventar, au fost descoperite doar câteva fragmente ceramice, dintre care unul, semnificativ, fusese decorat prin tehnica împunsăturilor cu mai multe cruci (pl. 37/4) şi un fund de vas ce fusese perforat (pl. 36/10).

Locuinţa nr. 19 (pl. 9) a fost identificată de traseul secţiunilor 29 şi 30 (2000), în partea de S-V a aşezării. Ea a avut două niveluri, succesive, de amenajări:

I – locuinţă uşor adâncită (-75/80 cm), rectangulară (3,10 m x 3,00 m), cu orientarea aproximativ N-S. Intrarea fusese practicată probabil pe latura sudică. În colţul de S-E a fost construit un cuptor, ulterior răvăşit (lungime 1,40 m, lăţime 1,30 m). În plan central fusese folosită o placă mai mare (55 cm x 45 cm). Sub placă se găseau un strat gros de cărbuni şi pământ ars la cărămiziu (circa 4 cm, respectiv 2-4 cm), ceea ce demonstrează faptul că fusese montată în bolta cuptorului. Vatra cuptorului, albiată, era relativ circulară (diametru de 56 cm).

II – locuinţă de suprafaţă (adâncimea de 45 cm), cu laturi inegale (aproximativ 3,20 m x 3,50 m x 3,75 m x 3,05 m) şi orientare apropiată. Intrarea putuse să fie pe latura sudică. Spre mijlocul laturii vestice se găsea o vatră (70 cm x 60 cm) amenajată din lespezi de piatră. Aici nu s-a observat nici un nivel

https://biblioteca-digitala.ro

de pământ ars. Lângă vatră zăceau mai multe oase de animale şi un fragment mai mare de tăviţă (pl. 22/4).

Ca inventar, alături de cel obişnuit, menţionăm pentru faza ultimă de locuire mai multe fragmente ceramice lucrate cu roata (pl. 36/1-2) şi patru fusaiole, dintre care una arsă la cărămiziu (pl. 25/4, 5, 13, 18).

Locuinţa nr. 20 (pl. 9) a fost construită în relaţie de strictă vecinătate cu L_{19} (S_{30}-2000).

Rectangulară (3,70 m x 3,30 m), cu orientarea aproximativ N-S, avea probabil intrarea pe latura vestică. Podeaua se afla la adâncimi variind între 50 şi 75 cm. În câteva locuri, de-a lungul laturilor, s-au putut observa câteva pete de pământ mai întunecat şi adâncimi superficiale de doar câţiva centimetri, care nu pot fi interpretate cu certitudine drept gropi de pari. În colţul de S-E fusese construit un cuptor de mari dimensiuni, cu părţile laterale prelungite anormal de mult şi dispuse în unghi drept. Vatra sa, de formă ovală (75 cm x 65 cm), fusese amenajată prin suprapunerea a două rânduri de lespezi subţiri, sub care, prin folosire îndelungată la temperaturi mari, pământul devenise cărămiziu (2-4 cm grosime). Pe podea s-a descoperit urma rotunjită a unei bârne de la acoperişul construcţiei. Alături de nelipsitul material osteologic şi ceramic, menţionăm şi fragmentul masiv reconstituit, al unei oale borcan modelată cu roata şi decorată cu striuri liniare şi „în val" (pl. 36/12).

Ca inventar arheologic se mai remarcă o jumătate de cute, în secţiune aproape pătrată, cu şanţuri create de ascuţirea repetată a unor unelte de os şi fier (pl. 28/7) şi o fusaiolă (pl. 25/16).

Locuinţa nr. 21 (pl. 12/1), a fost surprinsă pe traseul secţiunii 20 (2000), în zona relativ centrală a aşezării.

Complexul locativ, de suprafaţă (adâncime 35 cm), nu a putut fi delimitat cu exactitate. În zona unei pete masive de pământ pigmentat (lut ars, cenuşă, cărbune), au fost descoperite urmele de la o vatră dezafectată, constând din două grupări de lespezi de piatră şi o suprafaţă (vatră propriu-zisă) ovală (40 cm x 35 cm), prezentând o pojghiţă zgurificată, sub care, pe o profunzime de 2-3 cm, pământul devenise cărămiziu.

Materialul ceramic şi osteologic descoperit în această locuinţă a fost modest.

La circa 3,5 m N-E se aflau urmele unei vetre exterioare (V_{11}), la care ne vom referi ulterior.

Locuinţa nr. 22 (pl. 8/2) a fost identificată în secţiunea 29 (2000), în zona relativ centrală a sitului.

https://biblioteca-digitala.ro

De formă patrulateră (3,40 m x 3,70 m x 4,15 m x 3,50 m), a putut avea intrarea pe latura sudică. Orientarea sa se apropia de axa NV-SE. Adâncimea sa deosebită (100/125 cm) o încadrează în rândul bordeielor. Podeaua, albiată, în lutul galben, fusese doar bătătorită. În colţul nordic zăceau împrăştiate resturile unui cuptor (150 cm x 135 cm), realizat iniţial dintr-o cantitate destul de mare din pietre. La adâncimea de 110 cm se găsea nivelul vetrei (70 cm x 50 cm). Realizată puţin albiat, patrulateră, vatra era acoperită cu un strat de cărbuni sub care lutul era ars la cărămiziu pe o profunzime de 2-5 cm.

Inventarul a constat în fragmente ceramice şi oase de animale.

Locuinţa nr. 23 (pl. 12/1) a fost descoperită în vecinătatea locuinţei nr. 21 (S_{27} - 2000), ambele fiind de suprafaţă.

Forma sa, pătrată, şi mărimea au fost determinate doar ipotetic (laturi de aproximativ 3 m). Orientarea a putut fi cea firească, aproximativ N-S. Adâncimea maximă de păstrare a urmelor şi vestigiilor arheologice era de circa 35 cm, exceptând unele obiecte care au alunecat de-a lungul timpului la adâncimi ceva mai mari. Spre colţul de S-E se găseaui resturile unei modeste vetre (70 cm x 40 cm), constând din pietre, mici bucăţi de cărbuni şi din câteva oase de animale.

Pe podeaua locuinţei au mai apărut doar câteva fragmente ceramice şi o fusaiolă cenuşie, de formă mult aplatizată (pl. 25/9).

Locuinţa nr. 24 (pl. 11/1) a fost descoperită în capătul secţiunii 23 (2000), spre marginea de S-V a sitului.

De formă relativ pătrată (laturi de circa 3 m), avea colţurile mult rotunjite şi intrarea probabil pe latura de S-E. Orientarea complexului era aproximativ pe axa N-NE/S-SV.

Datorită adâncimii (-70 cm la margini şi -100 cm în zona centrală), putem afirma că locuinţa L24 se încadrează în categoria celor adâncite.

Spre colţul estic a fost observată existenţa unei lentile de pământ uşor albiat (diametru circa 50 cm), de formă ovală, gros de 4-5 cm, cu pigmentări de lut ars la cărămiziu, moale totuşi, care reprezintă, după opinia noastră, o fostă vatră. Pietre disparate s-au găsit însă doar în pământul de umplutură al locuinţei.

În umplutura şi pe fundul locuinţei s-au descoperit fragmente ceramice, oase de animale, o fusaiolă (pl. 25/14).

Locuinţa nr. 25 (pl. 10/2) a fost surprinsă în secţiunea 31 (2000), în zona relativ centrală a sitului.

De formă neregulată (3,10 m x 2,95 m x 2,65 m x 2,85 m), avea colţurile rotunjite şi intrarea probabil pe latura sudică. Orientarea urmărea cu

https://biblioteca-digitala.ro

aproximație axa N-S. Ca locuință de suprafață avea podeaua la o adâncime variind între 35 și 40 cm. Spre laturile de N și S au apărut pietre răzlețe de dimensiuni mici și mijlocii, care au aparținut probabil unei vetre. Deoarece focul nu s-a făcut direct pe pământ, nu s-au păstrat urme evidente de pământ ars.

Alături de material ceramic și osteologic, aici s-a descoperit o fusaiolă decorată cu incizii circulare, dispuse succesiv pe corpul piesei (pl. 26/12) și un fragment de vas, modelat cu roata din pastă fină și decorat cu incizii (pl. 37/2).

Locuința nr. 26 (pl. 10/4) a fost identificată pe traseul aceleiași secțiuni, pe latura vestică a așezării.

De formă neregulată, cu laturile de 3,20 m x 2,85 m x 3,13 m x 3,05 m, avea colțurile mult rotunjite și intrarea probabil pe latura de E-SE. Orientarea sa era aproximativ N-E/S-V. Podeaua simplă se afla la adâncimea 55/60 cm, ceea ce face ca acest complex să fie inclus în categoria locuințelor ușor adâncite. Spre colțul sudic, fusese amenajată inițial o instalație de foc, din care a rămas vatra constituită dintr-un strat subțire de lut ars la cărămiziu, de formă relativ circulară (diametru circa 40 cm).

Ca inventar deosebit, alături de materialul osteologic și ceramic, menționăm trei fragmente de zgură cu cert conținut de fier, dintre care unul de circa 100g, de formă circulară (diametru 9 cm), cu partea de jos concavă, sugerând fundul unei oale sau cuptor de redus minereul de fier, de mici dimensiuni, cât și un împungător din os (pl. 27/13) și o lamă de cuțit (pl. 24/6).

Locuința nr. 27 a fost descoperită pe traseul secțiunilor 37 și 38 (2000), aparținând unui grupaj de locuințe aflate la NV de așezare, într-un sector unde pământul proaspăt arat are o nuanță deosebit de închisă, datorită unei mari cantități de cenușă și cărbune dezagregat cu timpul.

De formă aproximativ pătrată (3,50 m x 3,55 m), avea probabil intrarea pe latura sudică. Orientarea urmărea aproximativ axa N-S. Podeaua albiată, amenajată simplu, prin bătătorire, se afla la adâncimi variind între -85/100 cm, cu maximum în zona centrală. Spre colțul de N-E s-a descoperit vatra unei foste instalații de foc, dezafectată, care se prezenta sub forma unei lentile de pământ cărămiziu (grosime 3-4 cm, albiată ușor, cu axele 70 cm x 75 cm), suprapusă de o depunere consistentă de cărbune de lemn. Piatra instalației de foc a fost probabil refolosită la o locuință din apropiere.

Alături de material ceramic și osteologic, în pământul de umplutură s-au descoperit vârful unei lame de cuțit din fier (pl. 24/7), o fusaiolă mai mare bitronconică (pl. 25/15) și una discoidală (pl. 25/17).

https://biblioteca-digitala.ro

Locuinţa nr. 28 (pl. 12/2) a fost surprinsă de secţiunile 37 şi 38/2000, doar la circa un metru depărtare de complexul anterior. Parţial a fost deranjată de un canal de drenare a apei realizat de fosta întreprindere IEELIF-Suceava în urmă cu circa 25 de ani.

Rectangulară, de mari dimensiuni, avea laturile de 4,50 m x 3,20 m. Intrarea putea să existe pe latura sudică. Ţinând cont de distanţa deosebit de mică dintre cele două locuinţe (L_{27} şi L_{28}), considerăm că cele două complexe nu au fost contemporane. Orientarea sa aproximativă era N-NE/S-SV. Podeaua, uşor albiată, se afla la adâncimea de 80/100 cm, definind astfel complexul ca o locuinţă adâncită parţial în pământ. În interior au fost amenajate două instalaţii de foc (se pare cuptoare). Nu putem şti dacă ele au funcţionat sincron; probabil că nu. Prima a funcţionat mai mult timp, deoarece vatra a avut trei lipituri aplicate succesiv, în alternanţă cu straturi dense de cărbuni şi cenuşă. Toate aceste niveluri de lut şi lemn ars aveau grosimi fiecare de 2-3 cm, fiind albiate. Ultimele două lipituri au la suprafaţă şi un strat subţire, gălbui, zgurificat, dovadă a unor temperaturi mai înalte. Cea de-a doua vatră (V_2 în desen) era tot albiată, avea un singur strat de lut ars la cărămiziu, era ovală, cu diametrul maxim de 80 cm, ca şi prima.

Inventarul a constat în ceramică fragmentară, material osteologic şi două fusaiole, dintre care una frumos ornamentată cu şase protuberanţe (pl. 25/7; 26/14).

Locuinţa nr. 29 a fost descoperită datorită secţiunilor 40 şi 41 (2000), la o distanţă de peste şapte metri N de cea L_{28}.

Forma sa nu a putut fi delimitată cu precizie (circa 3,00 m x 3,10 m) şi nici orientarea, fiind vorba despre o locuinţă amenajată direct pe nivelul vechi de călcare (colibă?). Nu a avut, după toate probabilităţile, instalaţie de foc.

În zona stratului superficial de pământ cu cenuşă şi cărbuni, s-a descoperit destul de mult material ceramic fragmentar şi osteologic.

Locuinţa nr. 30 a fost identificată în partea de N-NE a sitului, în strictă apropiere de L_{28}.

Locuinţă de suprafaţă (aflată la adâncimea de 35 cm), de mici dimensiuni (1,80 m x 2,10 m x 1, 80 m x 2,00 m), avea spre colţul estic o mică grupare de pietre, rămase probabil de la o vatră amenajată pe un pat de lespezi. Intrarea se găsea în mod normal pe latura de S-V. Orientarea era aproximativ NE/SV.

Pe podea s-a descoperit un material osteologic şi ceramic destul de bogat. O parte dintre lespezile sale fuseseră aruncate în partea opusă a podelei.

https://biblioteca-digitala.ro

Locuința nr. 31 (pl. 10/1) a fost surprinsă în secțiunea 44 (2001), în marginea estică a așezării.

Locuință ușor adâncită, de formă neregulată (2,90 m x 3,90 m x 3,45 m x 4,20 m), a avut intrarea probabil pe latura sa sudică. Un colț era mult rotunjit. Orientarea sa era destul de apropiată de axa N-S. Podeaua, albiată, ajungea la -70 cm în zona centrală. În colțul de N-E fusese amenajat un cuptor (90 cm x 75 cm), a cărui bază constructivă se adâncea până la 80 de cm. Vatra (40 cm x 35 cm) se prezenta sub forma unui strat de lut ars de 3 cm. Mare parte din pietre fuseseră luate sau aruncate spre capătul opus al podelei.

Alături de material osteologic și ceramic amintim aici și un împungător de os (pl. 28/4).

Locuința nr. 32 (pl. 13) a fost descoperită datorită secțiunilor 46 și 47 (2001) în vecinătatea lui L_{31}.

De formă neregulată, cu laturile de 4,30 m x 4,00 m x 3,45 m x 3,70 m, avea un colț mai mult rotunjit și intrarea, probabil, pe latura de S-V. Orientarea locuinței era N-NE/S-SV. Adâncimea maximă a podelei, albiată, era de circa 90 cm. În colțul de N-V existase cândva un cuptor sau vatră, din care s-a păstrat doar suprafața de ardere, ovală (90 cm x 65 cm), constând dintr-un strat de lut cărămiziu, lat de 3-4 cm.

Inventarul său a constat doar din material ceramic și osteologic.

Locuința nr. 33 (pl. 13) a apărut în secțiunile nr. 47 și 48 (2001), în aceeași zonă a așezării.

Și aceasta avea o formă neregulată (laturi de 2,50 m x 4,00 m x 3,40 m x 4,15 m), cu un colț mult rotunjit. Intrarea fusese practicată pe latura de S-V. Complexul era orientat probabil NE-SV. Podeaua, conținând mici bucăți de cărbuni, cenușă și de chirpici, fusese amenajată la o adâncime maximă de 70 cm. În colțul nordic se păstrau numeroase pietre, de la o vatră (sau cuptor cu diametrul de circa 80 cm), fără ca pământul să poarte urme de ardere evidentă.

Inventarul a constat doar în ceramică fragmentară și oase.

Locuința nr. 34 (pl. 14) a fost identificată datorită secțiunii 49 (2001), în aceeași parte a așezării.

De formă rectangulară (3,20 m x 3,00 m), a fost suprapusă de locuința L_{36}. A putut avea intrarea pe latura sa de S-SV. Orientarea aproximativă a fost NE-SV. Podeaua, ușor albiată, se adâncea până la -65 cm. Paralel cu latura de NV a existat o înșiruire de mici lespezi. În schimb, pe partea nedistrusă a podelei sale nu au apărut resturi de la vreo instalație de foc.

Alături de obișnuitul material ceramic și osteologic, aici s-a mai

https://biblioteca-digitala.ro

descoperit o fusaiolă (pl. 25/2) un fragment de lut ars semănând cu partea inferioară a unui picior de statuetă umană (?) - pl. 26/6 şi o seceră cu vârful rupt (pl. 24/4).

Locuința nr. 35 (pl. 14) se găsea în strictă vecinătate cu cea precedentă, L_{34}.

De formă neregulată (2,90 m x 2,00 m x 3,20 m x 2,15 m) avea colțurile mult rotunjite. Pe latura sa de S-V putea să existe intrarea. Orientarea sa era aproximativ NE-SV. Podeaua sa, albiată (-65/85 cm) se adâncea cel mai mult în zona centrală. Nu a avut urme certe de instalație de foc, ci doar mici pietre răzlețe. Pământul de umplutură conținea o mare cantitate de cenuşă şi cărbuni, de la care a căpătat o nuanță închisă.

Alături de nelipsitul material arheologic fragmentar, aici au fost descoperite o defensă de mistreț matur, cu vârful pilit pentru a fi ascuțit (pl. 28/1) şi un fragment de cute (pl. 28/8).

Locuința nr. 36 (pl. 14) suprapunea pe L_{34}, fiind deci mai nouă (S_{19} – 2001).

Forma sa era rectangulară (3,00 m x 3,50 m x 3,00 m x 3,50 m), cu două colțuri mai rotunjite. Intrarea putea fi practicată pe latura sa de S-V. Orientarea sa era aproximativ NE-SV. Podeaua (-60/75 cm), uşor albiată, se adâncea maxim în zona centrală. În colțul de N-E s-au conservat urmele de la un mic cuptor din pietre (70 cm x 55 cm), cu vatra slab conturată prin lut ars insuficient. În dreptul colțului de S-E s-a păstrat o suprafață de ardere (de la o vatră sau cuptor dezafectat), de mici dimensiuni (50 cm x 40 cm), având duritate şi culoare caracteristice.

Notabil este şi faptul că L_{36} sau L_{34} au beneficiat la un moment dat de o modestă instalație de foc exterioară, situată la o mică depărtare în spatele lor (-35/40 cm), parțial dezafectată şi ea, după cum o demonstrează o mică grupare de lespezi, aflată la circa un metru depărtare de ele (pl. 14).

Pe lângă ceramică şi oase, s-a găsit şi un fragment dintr-o fusaiolă cărămizie, de mici dimensiuni (pl. 25/3).

Locuința nr. 37 (pl. 14) se afla la extremitatea sudică a grupării ce cuprinde ultimele locuințe descrise.

De formă relativ pătrată, avea laturile de 2,40 m, 2,45 m, 2,20 m şi 2,20 m. Intrarea putea fi amenajată pe latura de S-V. Orientarea complexului locativ era aproximativ N-NE/S-SV. Podeaua, simplă, se găsea la adâncimea de circa 45 cm, ceea ce permite încadrarea acesteia în categoria celor de suprafață. Complexul nu a păstrat urme evidente de instalație de foc, doar spre colțul de S-

https://biblioteca-digitala.ro

V existau câteva pietre răvăşite.

Inventarul său arheologic se rezumă la material ceramic fragmentar şi osteologic.

Locuința nr. 38 (pl. 14) se găsea la o distanță de circa patru metri N-E de cea precedentă.

Forma sa, patrulateră, nu a putut fi cu exactitate delimitată din cauza faptului că a fost amenajată direct pe nivelul vechi de călcare, situat, față de cel actual la adâncimea de circa 40 cm. În plus, podeaua nu prezenta o densitate prea mare de cărbuni şi mici bucăți de lut ars. Totuşi, se poate aprecia că laturile sale măsurau în jur de trei metri fiecare. Intrarea putuse să existe pe latura de S-SV. În aceste condiții apreciem că orientarea complexului era aproximativ N-NE/S-SV. Spre colțul nordic s-a identificat locul unei foste instalații de foc (cuptor sau vatră), constând într-o suprafață, arsă, relativ ovală (40-50 cm), cărămizie, cu grosime de 2-3 cm.

Inventarul său a constat din oase de animale şi ceramică, unde adăugăm şi o mică pastilă de lut, ars la cărămiziu, cu 2,4 cm diametrul (pl. 26/7).

Locuința nr. 39 (pl. 14), aflată şi ea în apropierea precedentei, a reprezentat probabil mai degrabă un adăpost de tipul colibei. (S_{49}) De formă relativ rectangulară, avea laturile de circa 2,65 m x 1,34 m. Intrarea probabil se găsea pe latura de N-E, în direcția locuinței nr. 38. Orientarea sa putea fi NE-SV. Podeaua era situată la nivelul vechi de călcare la adâncimea de35/40 cm, caracterizat prin numeroase bucăți de cărbune şi o anumită componență de cenuşă. Nu a posedat urme evidente ale instalație de foc, şi, în mod normal, probabil, nici nu a avut.

În perimetrul său, de adăpost sezonier, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice şi osoase.

Locuința nr. 40 a fost identificată de traseul secțiunii 49 (2001), spre partea de N-E a grupării ultimelor complexe descrise.

Forma sa era relativ pătrată, cu laturile de circa 3,50 m. Intrarea putea fi practicată pe latura sudică. Orientarea complexului se apropia de axa NE-SV. Podeaua, simplă, a fost descoperită la adâncimea de circa 40 cm, ceea ce a îngreunat destul de mult delimitarea cât mai exactă a conturului acestei locuințe. Pe suprafața sa, însă, exista o abundență destul de mare de fragmente de cărbuni şi de lut ars. Locuința nu a păstrat urme evidente de instalație de foc ci doar câteva pietre răzlețe de dimensiuni modeste, răzlețe.

Inventarul său se rezumă doar la material ceramic fragmentar şi osteologic.

https://biblioteca-digitala.ro

Locuinţa nr. 41 (pl. 15/3) a fost descoperită în secţiunea 50 (2001), în extremitatea nordică a aşezării.

Forma sa, patrulateră, se apropia destul de mult de cea a unui paralelogram, între laturi existând diferenţe destul de mari: 4,52 m x 3,95 m x 4,56 m x 3,73 m. Două dintre colţurile sale erau mai rotunjite. Intrarea se afla probabil pe latura sa de S-SV. Orientarea complexului era aproximativ N-E/S-V. Podeaua, simplă, albiată, se găsea la -75/105 cm, cu adâncimea maximă spre colţul nordic. Locuinţa nu a prezentat urme certe ale instalaţiei de foc, deşi se pare că a avut-o, prin pietrele de mai mici dimensiuni împrăştiate spre colţul nordic. Este posibil ca lespezile de gresie locală care constituiau instalaţia sa de foc să fi fost luate şi refolosite de cei care au ridicat locuinţa nr. 42, de la numai câţiva metri depărtare de ea.

Alături de inventarul obişnuit ceramic şi osteologic, aici au mai fost descoperite un fragment de greutate de lut, discoidală, pentru tors firele de dimensiuni mai mari (diametru circa 7 cm (pl. 26/10) şi un împungător din os (pl. 27/6).

Locuinţa nr. 42 (pl. 15/4) s-a conturat la mai puţin de trei metri S-V de cea anterioară, în aceeaşi S_{50} (2000).

De formă relativ rectangulară, avea laturile de 4,52 m x 3,95 m x 4,56 m x 3,73 m. Ţinând cont şi de amplasarea cuptorului său, intrarea putea fi realizată pe latura de estică. Orientarea locuinţei era aproximativ N-S. Podeaua s-a descoperit la o adâncime de circa 60 cm. În colţul de S-V, rămăsese o mică aglomerare de pietre, dar în cel nordic se păstrase o mare cantitate de lespezi de piatră, provenind de la un cuptor, ulterior răvăşit. Vatra sa (55 cm x 80 cm) căpătase consistenţă şi culoare tipică pe o profunzime de 2-3 cm.

Pe lângă material ceramic fragmentar şi osteologic, aici au fost descoperite o fusaiolă întreagă şi încă o jumătate de fusaiolă din pastă nisipoasă, arsă la cenuşiu, modelată prin rotire, cu o serie de caneluri (pl. 26/2, 8), cât şi un vârf de săgeată cu tub de înmănuşare şi aripioare (pl. 24/1).

Locuinţa nr. 43 (pl. 15/2) a fost descoperită pe traseul secţiunilor 51-53 (2001), la o depărtare de circa 50 metri de cele anterioare, în zona nordică a aşezării, acolo unde terenul proaspăt arat avea nuanţe mai închise. Forma sa era aproximativ pătrată cu laturile de 4,00 m x 4,20 m x 4,22 m x 4,40 m. Intrarea putea fi plasată în direcţia aşezării, adică pe latura de S-V. Colţul de N-E unghiular, era mai ascuţi. În funcţie de cele de mai sus, orientarea complexului era aproximativ N-NE/S-SV. Locuinţa, adâncită superficial în pământ, avea podeaua la circa -75 cm, pigmentată destul de intens cu cărbuni şi mici bucăţi

https://biblioteca-digitala.ro

de lut ars. Nu a fost evidenţiată cert prezenţa vreunei instalaţii de foc, dar, după mica grupare de pietre plasate spre colţul vestic, aceasta se pare că a existat.

Alături de inventarul obişnuit descoperit în locuinţe, aici s-au găsit două fusaiole, arse oxidant, cu profil canelat şi trei forme de lut ars, tubulare (mărgele?), perforate (pl. 26/1, 3-5, 11).

Locuinţa nr. 44 (pl. 15/1) a fost identificată în secţiunea 54 şi s-a aflat în strictă vecinătate cu cea anterioară L_{43}.

Forma sa nu a putut fi stabilită cu precizie, urmele sale fiind la o adâncime cu totul superficială (-35/40 cm). Laturile sale erau aproximativ de cel puţin trei metri. Orientarea sa putea fi apropiată de cea a locuinţei vecine. Podeaua, pigmentată cu cărbuni şi mici bucăţi de lut ars, nu a conservat resturi certe ale instalaţiei de foc. În schimb, s-au descoperit mai multe bucăţi mari de chirpic, provenind de la pereţi, având pleavă în componenţă, groase de circa 3,5 cm şi purtând în săpătură amprentele unor crengi groase de 3-4 cm.

Pe lângă obişnuitul material ceramic şi osteologic, s-a mai descoperit un împungător din os (pl. 28/6), un fragment de cute în secţiune dreptunghiulară (pl. 28/5), o jumătate de fusaiolă iar, în solul arabil dintre complexe, o tortiţă de la un vas cu perforare (pl. 26/13) şi o lamă de cuţit din fier în stare accentuată de degradare.

*

https://biblioteca-digitala.ro

b. Caracterizarea complexelor locative

Locuinţele aşezării de la Poiana, după opinia noastră, nu sunt întru totul contemporane. Între locuinţele cu vetre sau cuptoare păstrate destul de bine (mai noi) şi cele fără instalaţii, dar care posedă unele urme modeste de la astfel de foste instalaţii de încălzire, plasate – deloc întâmplător – spre colţurile nordice, considerăm că există unele decalaje cronologice.

Pe de altă parte, nu se cunosc până acum, pentru această perioadă, astfel de aşezări rurale deschise, aparţinând unor colectivităţi de agricultori şi crescători de vite, având un număr atât de mare de locuinţe sincrone. Şi probabil nici nu vor fi descoperite vreodată. De exemplu, dacă vom înmulţi 40 (complexe) cu minimum cinci membri ai unei familii, rezultă o cifră totală a populaţiei greu de crezut: 200 de suflete.

Nu trebuie uitat, de asemenea, fenomenul degradării destul de rapide a locuinţelor, deoarece lemnul (alături de lut) era materialul de bază în ridicarea lor. După aprecierea specialiştilor, ţinând cont de clasele de durabilitate ale lemnului, în contact direct cu pământul, se consideră că bradul şi plopul rezistă între cinci şi zece ani, molidul 10-15 ani, iar pinul, salcâmul şi stejarul 15-20 de ani.[2]

Prin urmare, putem vorbi, la Poiana, de construcţii succesive de locuinţe, dar într-un interval cronologic scurt – de câteva decenii – ceea ce ne face să considerăm că aici a existat practic un singur nivel de locuire, cu o cultură materială unitară. Astfel, din analiza tuturor complexelor nu rezultă existenţa unor diferenţe constructive pe etape de construcţie sau pe părţi distincte de sit.

În continuare, vom analiza principalele caracteristici ale acestor complexe. Ele se pot diviza în adăposturi sezoniere, de tipul colibelor, locuinţe de suprafaţă, locuinţe adâncite parţial în sol şi bordeie.

a. *Adăposturi sezoniere.* Din cauza simplităţii construcţiei, realizată probabil numai din crengi împletite, din care se făceau atât pereţii, dar poate şi partea de acoperiş, la care putea contribui şi trestia găsită din abundenţă în apropiere, dar şi pentru că fuseseră amenajate direct pe sol, ele au lăsat urmele cele mai modeste şi acestea datorită arderii lor (cărbuni, cenuşă). În această situaţie nu se pot face precizări exacte legate de forma şi orientarea lor. Dacă unele din aceste construcţii au putut avea o suprafaţă mai mare (L_{10}, L_{29}, L_{30},

---

[2] F. Berinde, *Prevenirea şi combaterea ciupercilor care atacă lemnul în construcţie*, Bucureşti, 1986, p. 12.

https://biblioteca-digitala.ro

L_{40}), în schimb, L_{15} (circa 4,5 m^2) sau L_{39} erau mult mai mici (în jur de 3,5 m^2).

Faptul că ele erau locuite sezonier, rezultă şi din sărăcia inventarului arheologic, constând doar din fragmente de vase şi oase din animalele folosite în alimentaţie.

b. *Locuinţe de suprafaţă*. Din toate complexele analizate, dar din care eliminăm pe L_6, ca incertă, 14 dintre ele pot fi considerate, fără nici o reţinere, locuinţe de suprafaţă, deoarece adâncimea de amenajare, faţă de nivelul actual, este de până la 45 cm. Dacă la acest număr mai adăugăm cinci construcţii mai simple (L_{10}, L_{15}, L_{21}, L_{29}, L_{39}) care se pare că au fost adăposturi sezoniere, ponderea acestui tip de locuinţă creşte şi mai mult. În plus, trebuie, de asemenea, să includem aici, fără vreo forţare de interpretare, încă cel puţin, şapte locuinţe ce s-au adâncit până la 60/65 cm în spaţiul lor central (nivel actual de călcare, respectiv circa 30 cm în cel de epocă).

În această situaţie constatăm că, în mod cert, cel puţin peste jumătate din complexele studiate erau locuinţe de suprafaţă. Adâncirea mai mare, mai ales spre centru, cu totul nesemnificativă, cu circa 15-30 cm, s-a datorat, după opinia noastră, decapării solului de pădure de atunci pentru o amenajare avantajoasă a podelei în lutul galben. Poate că o parte din pământul excavat se depunea la exterior, la baza pereţilor.

c. *Locuinţe adâncite parţial în pământ*. Acest tip de locuinţă este şi el deosebit de bine reprezentat, prin cel puţin 13 complexe. Fireşte, limita între locuinţa de suprafaţă şi acest tip este foarte discutabilă, ca şi cea dintre locuinţele adâncite parţial şi bordeie. În cazul de faţă, intervalul de adâncime propus poate fi limitat de valori cuprinse între 60/65 cm şi 85/90 cm. Şi aici se constată adesea tendinţa de albiere a podelei. Intenţia de adâncire în sol a locuinţei este evidentă.

d. *Bordeiele*. Deşi sunt rare (cinci cazuri – L_{22}, L_{24}, L_{27}, L_{28} şi L_{41}), ele reprezintă la Poiana o realitate. Adâncimea lor variază între 75 şi 125 cm. Şi podeaua lor este relativ albiată, fenomen pe care l-am explica cel puţin prin necesitatea obţinerii unei înălţimi suficiente de şedere în picioare în zona unde se executau cele mai multe dintre activităţile cotidiene. Ţinând cont de statura mai mică a înaintaşilor noştri, putem considera că un astfel de bordei, cu poalele acoperişului lăsate pe marginile gropii, era suficient de adânc pentru cei care stăteau în picioare.

https://biblioteca-digitala.ro

Prin urmare, bordeiele sunt în mod evident minoritare, ca şi în marea aşezare de la Comana de Jos, unde, din cele 33 de locuinţe cercetate arheologic, 18 complexe erau doar puţin adâncite în sol[3]. De fapt, pentru secolele X – XI se constată în mod cert predominarea locuinţelor de suprafaţă.[4]

*

[3] I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, *Comana de Jos. Aşezările de epocă dacică şi prefeudală*, Făgăraş, 1980, p. 70.
[4] St. Olteanu, *Societatea Carpato-Danubiano-Pontică în secolele IV – XI. Structuri demo-economice şi social-politice*, Bucureşti, 1997, p. 244.

https://biblioteca-digitala.ro

c. Caracteristici ale construcției locuințelor

Forme. Așa cum s-a constatat, aproape toate locuințele de la Poiana au forme apropiate, cel mai adesea rectangulare, chiar dacă conturul lor a fost realizat destul de stângaci. Unele sunt dreptunghiulare, L_9, L_{28}, deținând astfel și suprafețe mai mari (14,5 m^2, respectiv 14,40 m^2). Excepție face L_{31}, de dimensiuni mici și L_{39}. Un caz cu totul ciudat, imposibil de explicat cu certitudine, este reprezentat de L_{18}. La el însă ne vom referi ulterior. În general, laturile complexelor au variat între trei și patru metri, de aici rezultând suprafețe de circa 9-15 m^2.[5]

În privința suprafeței locuințelor trebuie să avem în vedere existența unor complexe mai mari[6], cu destinații poate deosebite, din punct de vedere social (L_4, la Poiana). Complexe mai mari, poate bicamerale, s-au cercetat la Gornea[7] (B_6 – 4,5 m x 3,25 m), unde existau și mai multe instalații de foc. În același timp, în așezările de epocă, ca și la Poiana, există locuințe – probabil sezoniere – de forme asimetrice și dimensiuni deosebit de modeste (ex.: B_9 – Gornea).[8]

În ceea ce privește orientarea locuințelor, la Poiana nu se constată anomalii față de regula generală, locuitorii de aici ținând cont de direcția de penetrare a vânturilor reci și a precipitațiilor. Astfel, cele mai multe orientări sunt apropiate axelor N-S, N-NE/S-SV sau N-NV/S-SE. Diferențele acestea, nu foarte mari, demonstrează că locuitorii de aici nu au ținut foarte mult la o aliniere uniformă în acest sens. În privința podelei, așa cum s-a constatat, aceasta a fost amenajată doar prin simplă bătătorire, preferându-se lutul galben, mai bun izolator de umezeală, folosit de altfel și la realizarea pereților. O situație deosebită s-a înregistrat la L_3, unde, așa cum s-a văzut, paralel cu laturile de N și E fuseseră crutate câte o laviță. În podea nu s-au practicat gropi *(excepție L_9). Au existat doar câteva situații precum la L_{20}, unde câteva pete*, cu totul superficiale, ar fi putut proveni de la niște stâlpi de susținere (poate intervenții ulterioare de consolidare). De asemenea, la L_2 s-au găsit, în două colțuri și pe mijlocul laturii vestice, lespezi folosite probabil pentru poziționarea

[5] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic în secolele V – X d. Chr.*, teză de doctorat în manuscris, p. 103. Aici atragem atenția că la comentarea acestui aspect descriptiv se uită mereu de faptul că în realitate suprafața utilă, locuibilă, a fost în realitate considerabil mai mică din cauza suprafeței ocupate de cei patru pereți (cu circa o cincime mai puțin).
[6] Șt. Olteanu, *op. cit.*, p. 221.
[7] I. Uzum, *Locuirile medievale de la Gornea – Zomonițe (com. Sichevița, jud. Caraș-Severin)*, în *Banatica*, VII, 1983, p. 210, 213.
[8] *Ibidem*, p. 211.

https://biblioteca-digitala.ro

mai bună a stâlpilor de susţinere.

Cu excepţia lui L_8, unde s-a constatat amenajarea unei gârlici, şi acela îndreptat spre toloaca aşezării, nu s-au putut surprinde urme evidente ale fostei intrări. De obicei, aşa cum se ştie, accesul se făcea din direcţia opusă plasării instalaţiei de foc. Totuşi, la Poiana, în chip firesc, în funcţie de orientarea locuinţei, intrările au fost practicate pe laturile de S, S-V, S-SV, S-E sau chiar E-SE.

Unele date se pot obţine şi din studierea informaţiilor legate de instalaţiile de foc. Dacă în secolele V-VI se constată datorită răcirii accentuate a climei, unei aşa-numite „perioade de vârf", apariţia şi folosirea intensivă a tipurilor de locuinţe îngropate mult în sol[9], considerăm că în situaţia revenirii la condiţii de temperatură relativ normale, spre sfârşitul primului mileniu creştin, locuinţele de suprafaţă devin mult mai numeroase. Aceasta este – aşa cum s-a constatat – şi situaţia de la Poiana. Din acelaşi motiv suntem tentaţi să explicăm şi folosirea, acum mai frecventă faţă de trecut, a vetrelor simple, placate sau nu cu lespezi de piatră.

Credem, de asemenea, că de regulă numai în cazul cuptoarelor şi nu a vetrelor, pământul unde s-a făcut foc şi-a transformat culoarea şi duritatea cu predilecţie în cazul cuptoarelor, ultimele neputând acumula cantităţi mai mari de energie calorică. Fireşte nu excludem aici unele excepţii.

Acceptând şi factorii de risc, trebuie de asemenea să mai subliniem faptul, deloc de neglijat, că locuinţele mai târzii, contemporane cu distrugerea definitivă a aşezării, şi-au păstrat şi la cuptoare şi vetre o cantitate de pietre mai mare, multe rămase chiar în poziţia iniţială. Constructorii au putut folosi, din comoditate, cel mai adesea, pietre din locuinţele unei prime etape de locuire, întreruptă de incendierea aşezării.

Patrusprezece locuinţe au aparţinut etapei a doua, fiind înzestrate cu instalaţii de foc mai bine păstrate şi evidenţiate prin cantităţi de pietre mai mari. În contrast, multe din restul complexelor (23 la număr) au păstrat urme doar modeste de la fostele vetre şi cuptoare: mici grupări de pietre, şi acestea de dimensiuni neînsemnate, plasate, de obicei, spre colţurile unde se amenajau astfel de instalaţii de foc, o densitate mai mare de ceramică fragmentară, oase şi bucăţi de cărbuni. Dintre acestea din urmă, doar în şase cazuri (L_{21}, L_{24}, L_{26}, L_{27}, L_{32} şi L_{38}) fostul amplasament al vetrei era indicat, în mod clar, doar de prezenţa unei lentile de pământ ars la (spre) cărămiziu, uneori cu o pojghiţă gălbuie, cu crevase, zgurificată.

În ceea ce priveşte modul de construire a vetrelor, după cele observate la Poiana, ele se puteau amenaja fie direct pe sol – aşa cum am văzut – fie pe un

[9] M. Cârciumaru, *Consideraţii generale asupra oscilaţiei climei în ultimii 5000 de ani*, în *Suceava*, IX, 1982, p. 469 – 473.

https://biblioteca-digitala.ro

pat de lespezi, care a împiedicat producerea unor transformări radicale ale pământului. Şi într-un caz şi în altul, pe margine se puneau pietre - aşa numita „gardină" - pentru îngrădirea focului şi jarului. Este foarte posibil ca unele vetre – de altfel, aşa cum s-a văzut, de dimensiuni variabile – să fi avut clădite în jur mai multe rânduri de lespezi, pentru realizarea unui parament protector.

În situația distrugerii – în diverse grade – a tuturor instalațiilor de foc, este dificil de a face o evidență exactă a vetrelor sau a cuptoarelor. După cât se pare, la Poiana, după distrugerea finală a aşezării, au mai existat reveniri umane, probabil accidentale, care au dus la răvăşirea a ceea ce rămăsese din vetrele mai mari, în scopul recuperării de obiecte, unele mai valoroase, rămase după încetarea locuirii. Din păcate, în literatura de specialitate, considerăm că nu se acordă o atenție suficientă în a discerne analitic apartenența la cele două tipuri de amenajări pentru foc.

Scuza majoră este gradul înaintat de distrugere a acestor complexe. În ceea ce ne priveşte, considerăm ca indicii ale existenței unui cuptor, gradul mai mare de ardere al pământului, până la zgurificare, forma de dispunere a resturilor (inclusiv lespezi puse pe cant) şi cantitatea de pietre rămasă pe loc sau chiar pe restul podelei. Ținând cont de aceste criterii, cele mai multe locuințe de etapă târzie de locuire au avut cuptoare (mai puțin L_3, L_4 – incert, $L_{19(II)}$, L_{33} – incert).

Forma şi dimensiunile vetrelor şi cuptoarelor erau variabile. Vetrele puteau fi circulare sau ovale, cu diametre până la un metru. Cuptoarele păstrau caracteristicile epocii anterioare. Un exemplu clasic, de forma unei potcoave, îl reprezintă cuptorul din L_{18} (pl. 22/1), cu vatră relativ ovală (50 x 60 cm). La altele, gradul de distrugere nu a permis măsurători exacte. Vatra lor era relativ rectangulară sau ovală. L_{20} avea vatra placată cu piatră şi laturi dispuse în unghi, anormale (pl. 9), în timp ce $L_{19(I)}$ din imediata sa vecinătate, a posedat un cuptor a cărei boltă fusese realizată cu ajutorul unei mari plăci de piatră (pl. 9). Ca aspect mai deosebit, nu trebuie uitată posibilitatea existenței cuptorului bicameral la L_2, la care ne-am referit mai sus.

Şi din punct de vedere a amplasării instalațiilor de foc, lucrurile nu se prezintă spectaculos. Cum era şi firesc, vetrele şi cuptoarele s-au amenajat spre colțul de N (8), N-E (7), N-V (6), E (2), S-E (4), S-V (2), V (3) şi S (1). O excepție o constituie L_{28},cu suprafață mai mare, care a avut cuptoarele plasate în zona relativ centrală. Aşa cum se constată, poziționările cele mai frecvente au vizat nordul.

Cazuri deosebite sunt reprezentate de L_4 şi L_{34}, unde se mai păstrau înşiruite de-a lungul pereților numeroase pietre cu scopul consolidării bazei pereților (pl. 4; pl. 14).

În privința realizării locuinței, trebuie să subliniem prezența, în aproape

https://biblioteca-digitala.ro

toate situaţiile, a numeroase bucăţi de chirpici, ars la diferite nuanţe. Cele mai mari, fireşte, poartă amprente de nuiele. În acest sens, deosebit de elocvente sunt cele câteva bucăţi masive de perete găsite la L_{44}, groase de circa 3,5 cm. O faţă este netezită cu mâna, iar cea corespunzătoare mijlocului fostului perete poartă urme de nuiele, suficient de groase (3-4 cm) pentru a susţine greutăţile specifice la care erau solicitate. Cu aproximaţie, un astfel de perete avea o grosime de cel puţin şapte cm. O astfel de construcţie a pereţilor este firească, ţinând cont de lipsa în zonă a lemnului de răşinoase, cel mai convenabil, întreg sau despicat, pentru ridicarea de case de lemn.

Nici acoperişurile nu prezentau ceva deosebit, fiind făcute din trestia bălţilor din vecinătate şi mai puţin sau deloc din paie, ţinând cont de suprafeţele restrânse de teren avute aici la dispoziţie, pentru agricultură. La realizarea lor se puteau folosi, pentru legat şuviţe (curmeie) de coajă de plop, mesteacăn sau diverşi lăstari de carpen, frasin sau fag, crengi lungi de fixare a snopilor de trestie, pietre şi pământ galben pentru a feri acoperişul de efectul vântului. Descoperirea în pământul de umplutură la unele locuinţe a unor lentile galbene, o interpretăm tocmai ca rezultat a prăbuşirii lutului de pe fostele acoperişuri.

În general, complexele locative de la Poiana nu prezintă lucruri spectaculoase. Refaceri succesive ale locuinţelor s-au întâlnit, de exemplu, la Gornea[10] unde B_1 a avut chiar trei astfel de niveluri, sau la Comana de Jos.[11]

*

[10] I. Uzum, *op. cit.*, p.209.
[11] I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, *op. cit.*, p. 81.

https://biblioteca-digitala.ro

d. Anexe

La acest subcapitol trebuie să amintim în primul rând un atelier meşteşugăresc, identificat pe traseul secţiunii 48 şi aflat la periferia aşezării, în marginea sa estică.[12] Probabil din precauţie, din cauza riscului de incendiere a complexelor de locuit, el a fost amenajat la o depărtare de peste 40 de metri de cele mai apropiate case.

Forma sa, relativ ovală (3,50 m lungime, 2,25 m lăţime maximă), se termina în capătul său de N-V cu un cuptor exterior, circular, cu diametrul de circa 1,25 m, săpat în lut masiv. Vatra sa era marcată de un strat de pământ cărămiziu, gros de 3-4 cm, fără însă să fie zgurificat (pl. 16/3; 21/4). În zona gurii sale de alimentare se mai păstrau trei lespezi de piatră de dimensiuni mai mari. Podeaua, realizată doar prin simplă bătătorire, a fost descoperită la adâncimea de circa 80 cm (50 faţă de nivelul vechi de călcare).

Pe lângă ceramică fragmentară, aici au fost descoperite câteva piese interesante: o ancoriţă pentru agăţat toarta unei găleţi din lemn (pl. 24/3), o lopăţică (otic?) din corn de cerb pentru curăţat pieile (pl. 27/15), o lamă de cuţit (pl. 24/5), un împungător din os (pl. 27/1) şi două fusaiole bitronconice (pl. 25/1, 8), din care una decorată cu unghia.

Deoarece aici nu au fost găsite bucăţi de zgură sau de lupe de fier, nu putem să-l considerăm ca atelier de redus minereul de fier. În schimb, deoarece în acest complex au fost descoperite cele mai multe fragmente ceramice modelate cu roata, şi de aspectul cel mai evoluat comparativ cu alte complexe de locuire, suntem de părere că atelierul a putut aparţine unui olar.

*

În cuprinsul aşezării au fost descoperite şi o serie de locuri unde s-a făcut foc în scop menajer. În continuare, le prezentăm în ordinea descoperirii lor:

a. *instalaţii de foc*

V_1 – reprezintă simbolic urmele unui foc în groapă, identificat, aşa cum s-a specificat, la circa 2,5 m depărtare de L_1 (pl. 17/1). La adâncimea superficială de 45 cm, pământul s-a prezentat pe o profunzime de câţiva centimetri, cu o nuanţă mai închisă, datorată prezenţei unei cantităţi de cenuşă, în el găsindu-se două mici aşchii osoase calcinate şi două mici fragmente ceramice. Suprafaţa cu urme de ardere avea forma ovală (diametru lung de circa 1,20 cm, iar cel scurt de aproximativ 90 cm). Complexul a aparţinut în mod

---

[12] M. Andronic, *Préoccupations artisanales dans l'habitat de VIIIe – IXe siècles de Poiana (com. Zvorâştea, dép. de Suceava)*, în *SAA*, IX, 2003, p. 411 – 415.

https://biblioteca-digitala.ro

normal locuinței menționate, fiind amenajată într-o mică adâncitură a solului.

V_2 – a fost descoperită sub forma unui grupaj de lespezi nisipoase, în majoritate arse spre nuanțe cărămizii, foarte friabile în urma probabil a arderilor repetate(pl. 17/2). Vatra a fost amenajată pe nivelul de călcare de epocă, la adâncimea de 30 cm și a reprezentat o formă neregulată cu lungime de circa 80 cm și lățime de peste 34 cm. Probabil că numeroasele lespezi împrăștiate în jur provin de la această vatră sau de la o alta mai mică, din vecinătate (V_3). În apropiere, ca și în cazul V_3, s-au descoperit câteva fragmente ceramice și oase cu urme de ardere, ele aparținând ca probabilitate de L_2.

V_3 – plasată la aceeași adâncime și la o depărtare de circa doi metri N-E de cea anterioară, ea a fost realizată din același tip de piatră, având un aspect relativ circular cu diametrul modest, de circa 0,50 m (pl.17/3).

V_4 – aparținând probabil locuinței L_3, s-a prezentat ca o pavimentare compactă de lespezi friabile, cărămizii în majoritate, fiind de formă relativ rectangulară (65/45 cm) și la adâncimea vechiului nivel de călcare (-25/30 cm). În plan central, suprafața de ardere era albiată, adâncită cu circa 7 cm. La un colț fusese depus un fragment masiv de lipitură de lut cu pleavă (pl. 18/1). Alături se afla un mic grupaj de lespezi, pe care – după lutul ars la roșu dintre două pietre – este posibil că s-a făcut foc.

V_5 – se pare că a aparținut unei locuințe, L_4 sau L_9, ținând cont de apropierea acesteia de cele două complexe (pl. 4; pl. 18/2). Amenajată tot pe nivelul vechi de călcare (-35 cm), cu lespezile răvășite, pe un contur actual rectangular de aproximativ 90/60 cm, nu a avut nici ea un pat de lut ars, deoarece focul s-a făcut pe o suprafață pietruită. Între lespezi a fost descoperit un fragment de buză de vas.

V_6 – s-a prezentat ca o masă dispersată de pietre de mici dimensiuni, la peste doi metri depărtare de L_9 și la o adâncime de circa 30 cm (pl. 4). Și aici probabil vatra inițială a fost deranjată prin împrăștierea micilor lespezi constitutive, între care s-au mai păstrat numeroase oase și fragmente ceramice.

V_7 – a fost amenajată relativ circular (diametrul maxim de circa 50 cm) din succesiunea mai multor lespezi de mici dimensiuni. În planul său central, focul făcut repetat a înroșit și întărit pământul pe o profunzime de circa 2 cm. A aparținut cu probabilitate locuinței L_8.

V_8 – a fost descoperită în extremitatea de S-E a secțiunii 15. Nu știm dacă inițial a avut pietre, resturile observabile fiind deosebit de modeste. Ele constau într-o suprafață de circa 80 cm în diametru, cu pământ mai închis la culoare, cenușos și prezența unor bucăți de cărbune. În această situație, considerăm că mai degrabă aici a existat un simplu foc în aer liber.

V_9 – a apărut în extremitatea de N-V a secțiunii 15, oarecum la mijlocul distanței dintre grupajul de locuințe 12-15 și cel al locuințelor 27-30. Și în acest

https://biblioteca-digitala.ro

caz suprafaţa pe care a fost făcut foc (diametru circa 75 cm) nu avea pietre şi nici strat de lut ars la cărămiziu, ci doar o componentă evidentă de cenuşă şi cărbune.

V_{10} – era reprezentată de o grupare modestă de pietre de mici dimensiuni, împrăştiate pe o rază de circa 50 cm, în combinaţie cu fragmente ceramice, oase, şi rare bucăţi de cărbune de mici dimensiuni. Arderile fie au fost superficiale, fie s-au făcut pe o suprafaţă pietruită iniţial, ulterior dezafectată, deoarece nu s-a păstrat o suprafaţă de lut ars într-o măsură considerabilă încât pământul să-şi schimbe culoarea şi consistenţa. A fost descoperită în extremitatea de S-E a secţiunii 16.

V_{11} – la o distanţă de circa 3,5 m N-E de L_{21} s-au conservat urme modeste de la o vatră exterioară, constând dintr-o grupare de pietre răvăşite (diametrul maxim 90 cm), bucăţi de cărbuni şi câteva resturi osoase (pl. 12/1).

V_{12} – a fost identificată în S_{22} datorită unui grupaj de pietre, de mici dimensiuni, împrăştiate ulterior încetării funcţionării ei. Nu a prezentat suprafaţă arsă la cărămiziu, focul făcându-se iniţial direct pe pietre, sau fiind foarte slab şi doar ocazional, în schimb au fost găsite prezente câteva fragmente atipice de ceramică şi oase.

V_{13} – se remarcă prin dimensiunile mici (circa 55 cm diametru) şi starea bună de conservare. Focul a ars pe un mic grupaj de pietre plate, iar pe margine fusese clădit un parament din pietre de mici dimensiuni (pl. 22/5). Sub vatra propriu-zisă, pământul nu a luat o culoare deosebită. În apropierea vetrei au fost descoperite două fragmente ceramice. A servit probabil locuinţei 17.

V_{14} – reprezintă un complex mai ciudat prin forma sa (pl. 18/5). Vatra, realizată din aglomerarea a câteva pietre tot pe nivelul vechi de călcare (adâncimea de 35/40 cm) este adosată unei gropi a cărei adâncime pleacă de la –65 cm, lateral de instalaţia de foc, şi ajunge la –80 cm în coada sa, săpată sub forma unui canal lat de circa 35 cm şi lung de circa 2,50 m. Sub cele câteva pietre ale vetrei, dispuse în dezordine, pământul conţinea mici bucăţi de cărbune şi foarte mici fragmente de chirpici. În preajma vetrei s-au găsit două fragmente ceramice modelate de mână.

V_{15} – aparţinând probabil locuinţei cu numărul 32 (S_{16}), vatra sa (având diametru de circa 60 cm) era sub forma unei grupări dispersate de pietre şi ceramică fragmentară, cu urme de cărbuni şi cenuşă.

V_{16} – la o distanţă de 1-2 m faţă de L_{34} şi L_{35}, la –35/40 cm, s-a descoperit o fostă instalaţie de foc exterioară, de mici dimensiuni (diametru circa 50 cm). Instalaţia poate că a avut boltă, fiind în fapt un mic cuptor (pl. 22/6). Pe margine s-au păstrat două lespezi puse pe cant. Vatra nu a fost zgurificată, focul făcându-se probabil pe un pat de pietre. Alături zăcea o grupare de pietre, provenind probabil din desfacerea cuptorului.

https://biblioteca-digitala.ro

b. *gropi menajere*

În aşezarea de la Poiana au fost descoperite şi o serie de gropi, realizate, după opinia noastră, în primul rând pentru extragerea lutului necesar alcătuirii pereţilor locuinţelor.

În continuare prezentăm aceste complexe, în ordinea descoperirii lor:

G_1 – descoperită în S_8, a avut o formă neregulată cu axul lung de circa 95 cm (cf. pl. 18/4) şi adâncimea de 70 cm. Pământul său de umplutură era mai închis la culoare din cauza componentei de cenuşă (probabil) şi de mici bucăţi de cărbune. Săpată cu scop de a se scoate lut pentru construcţia locuinţelor, ulterior a avut utilitate probabilă de depozitare a resturilor de ardere a lemnelor de foc.

G_2 – s-a adâncit până la 60 cm, şi a avut o formă de sac, cu gura de aproximativ 35 cm în diametru. A fost identificată în aceeaşi secţiune, S_8.

G_3 – situată nu departe de gropile nr. 2, 4 şi 5, a avut o formă de sac, cu gura ovală (100/40 cm ca axe) şi cu adâncime de circa 55 cm. Pe fundul său au fost descoperite mici bucăţi de cărbuni şi două fragmente ceramice.

G_4 – în formă de sac, cu gura relativ circulară de 55 cm. diametru şi adâncime maximă de 55 cm. În gura gropii s-a găsit o mică piatră.

G_5 – în formă de sac, cu gura tot circulară, adâncime apropiată de cea anterioară şi poziţionare a gurii printr-o mică lespede, pusă acolo după umplerea cavităţii respective.

G_6 – descoperită în S_{21}, a avut adâncimea de 50 cm, păstrând urmele unui foc făcut la vremea respectivă într-o mică adâncitură în sol. Pământul de umplutură a marcat un contur oval (axe 45/33 cm) şi a avut o densitate mare de cenuşă şi cărbuni, cât şi câteva fragmente ceramice şi osoase, ultimele arse spre calcinare. În această situaţie complexul ar putea fi considerat, în acelaşi timp, şi un foc deschis, exterior locuinţelor.

G_7 – a apărut în S_{20}, de formă circulară (diametrul de circa 45 cm) şi cu o adâncime superficială de 47 cm, ceea ce ne face să o considerăm că la origine a fost mai mult o alveolare în nivelul de călcare de epocă (pl. 18/3). Pământul său conţinea cenuşă, cărbuni şi două mici fragmente de oase arse, cu luciu negricios. În centrul gurii gropii a fost depusă o lespede roşiatică (arsă în foc?), nisipoasă, cu laturi de circa 20/14 cm, în poziţie uşor oblică. Sub piatră se găsea, tot în poziţie oblică, cu vârful în jos, o coasă din fier, conservată destul de prost, cât şi – se pare – un inel de prindere pe coadă, distrus.

G_8 – poate fi pusă în legătură cu locuinţa nr. 17. A avut o adâncime de 70 cm, gura de formă circulară (diametrul de 29 cm) şi profil de sac. Pământul de umplutură conţinea cenuşă, fiind astfel mai închis la culoare.

G_9 – s-a remarcat printr-un contur rectangular (84/32 cm), şi adâncimea

https://biblioteca-digitala.ro

de 64 cm. Fundul plat, conținea o cantitate destul de redusă de cenușă și cărbuni, turnate aici cu rost de depozitare a celor rezultate în instalația de foc a unei locuințe. A fost identificată în S_{26}.

G_{10} – groapă umplută cu pământ cenușos, dar fără cărbuni, cu rare fragmente ceramice și osoase, relativ ovală (1,80 x 0,90m), cu adâncime maximă de 1,10 m și pereți oblici. În pământul său de umplutură s-a descoperit o mică lamă de cuțit, care nu s-a putut conserva.

G_{11} – groapă de contur neregulat (1,20 x 0,75 m) cu pământ cenușos și fragmente mici de cărbune, cu fund plat, adâncă de 50 cm tot față de nivelul actual de călcare. Fără ceramică sau oase.

În sfârșit, mai menționăm existența, spre capătul de sud-vest a lui S_{20} a unei forme de arsură, provenind de la o bucată mare de lemn. Astfel, la adâncimea de 37 cm, s-a conturat o masă compactă de cărbune, cu lungimea de 1 m și lățimea de 28 cm (grosime 5-6 cm).

* *
*

https://biblioteca-digitala.ro

V. DESCRIEREA INVENTARULUI ARHEOLOGIC

Este binecunoscută importanța agriculturii pentru comunitățile umane din această epocă. Analiza diverselor aspecte legate de viața economică este însă foarte mult îngreunată din cauza lipsei informațiilor scrise. În schimb, în cadrul inventarului arheologic descoperit în siturile de epocă au apărut și numeroase unelte agricole.

Așa cum se știe, perioada de sfârșit a primului mileniu creștin este caracterizată de o dezvoltare deosebită a metalurgiei, agriculturii și creșterii vitelor și, implicit, a populației. În ceea ce privește realitățile de la Poiana, nu putem cunoaște sistemul de exploatare a pământului agricol. Față de multe alte așezări din această epocă, situate pe luncile unor ape mai mari sau mai mici, așezarea noastră se plasa în plin codru, într-un loc deștelenit antropic. Studiind topografia locului, este de presupus că ogoarele, unde considerăm că se practica încă o agricultură primitivă, de caracter extensiv, se găseau pe terenurile aflate la N-V, N și N-E de așezare, în direcția iazului numit astăzi „Balta Neagră" (cf. pl. 2).

Terenul necesar agriculturii cu siguranță că fusese deștelenit, probleme însă mult mai mari punându-le de-a lungul timpului protejarea culturilor agricole de prezența distrugătoare a animalelor sălbatice.

1. Obiecte de inventar din fier

În strânsă legătură cu aceste preocupări era și creșterea vitelor, care – dincolo de găsirea, în cea mai mare parte a anului, a posibilităților de hrănire a acestora la liziera și în poienile pădurilor – necesita strângerea de furaje pentru timp de iarnă. O piesă deosebit de valoroasă, în această ordine de idei, prin raritatea sa, este coasa descoperită în groapa nr. 7.[1]

---

[1]Cf. M. Andronic, *Préoccupations artisanales dans l'habitat de VIIIe – IXe siècle de Poiana (com. de Zvorăștea, dép. de Suceava)* în *SAA*, IV, 2003, p. 411, pl. II/14. Până acum, în literatura de specialitate avută la dispoziție nu am găsit vreo analogie semnificativă. Piesa de la Poiana prezintă o curbură destul de accentuată și are alt sistem de prindere față de rarisimele coase descoperite pentru această perioadă. Ne referim la cea din depozitul de unelte de la Dragosloveni – Vrancea, la cea de la Echimăuți – Rezina, la cea de la Curcani – Călărași sau la cea de la Dodești, ultima publicată drept seceră ca și în alte articole ulterioare (cf. D. Gh. Teodor, *Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV – XI d. Hr.*, Iași, 1996, p. 27, fig. 4; ibidem, p. 27, fig. 7/10, ibidem, p. 125, fig. 11/9, cu bibliografia aferentă și idem, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V – XI e.n.*, Iași, 1978, p. 77, fig. 26/3. Dacă avem în vedere că lamele coaselor tind să capete o formă aproape dreaptă, asemănătoare cu cele de azi, trebuie să considerăm piesa de la Poiana, o formă scurtă, de 28 centimetri, încă neevoluată suficient (cf. pentru comparare exemplarul de la Cernauca, din secolele XII – XIII, I. Voznyi, *Čornivs'ka feodal'na ukriplena sadiba, XII – XIII st.*, Cernăuți, 1998, p. 65,

https://biblioteca-digitala.ro

Piesa se găsea într-o stare destul de avansată de degradare, care a cauzat şi distrugerea vârfului său. Deşi are o lungime modestă, de circa 30 cm, se remarcă prin robustețe (pl. 24/8). Partea terminală a peduncului său putea fi introdusă uşor în despicătura cozii de montare.

Ceva mai frecvente sunt secerile. În pământul de umplutură de la L_{34} s-a descoperit o seceră aproape întreagă (pl. 24/4). Nici ea nu a păstrat vârful. Lungimea actuală este de 14 cm. Se remarcă curbura largă a lamei, şi grosimea considerabilă a pedunculului care mai degrabă era acoperit, prin înfăşurarea succesivă a unei fâşii textile sau şuvițe de piele, dar mai ales unghiul de pornire al lamei din peduncul, ceea ce face din ea o piesă rarisimă. Considerăm ca singură analogie apropiată unul dintre exemplarele de la Dinogeția[2].

Cele mai apropiate teritorial descoperiri, relativ asemănătoare, au fost înregistrate la Lozna-Străteni (jud. Botoşani)[3], Revna şi Dobronăuți[4] (reg. Cernăuți-Ucraina) şi Odaia[5] (jud. Orhei-R. Moldova). Alte descoperiri s-au efectuat, de exemplu, la Hansca, Dodeşti-Vaslui, Borniş, Izvoare-Bahna-Neamț[6] sau Obârşia-Olt[7] . Forma piesei de la Poiana nu s-a întâlnit până acum nici în secolele ulterioare.[8]

Tot ca unelte, dar folosite după caz şi ca arme, menționăm lamele de cuțit. Ele reprezintă de obicei cele mai numeroase unelte de fier descoperite în situri. La Poiana s-au găsit cinci lame de cuțit (pl. 24/2, 5-7), dintre care una n-a putut fi salvată din cauza friabilității sale. Ca formă, ele nu respectă un tip anume. Probabil meşterul fierar al comunității nu executa în serie astfel de piese, ci numai ocazional. În general, ele aveau un peduncul masiv şi un „umăr"

foto 32).

[2] Gh. Ştefan şi colab., *Dinogeția I. Aşezarea feudal timpurie de la Bisericuța – Garvăn*, Bucureşti, 1967, p. 60, fig. 36/5.

[3] D. Gh. Teodor, *Regiunile carpato-nistriene în secolele V – X, d. Hr.*, în vol *Spațiul nord-est carpatic în mileniul întunecat* (coord. V. Spinei), Iaşi, 1997, p. 100, fig. 15.

[4] L. Mihajlina, *Naselennja verhn'ogo Poprytija VIII – X st*, Cernăuți, 1997, p. 99, fig. 47/17-18.

[5] I. A. Rafalovič, *Otčet o polevyh issledovanijah otrjada ranneslavjanskoj arheologij PDE za 1963 – 1964 gg.*, Arhiva Institutului de Istorie Veche şi Arheologie Chişinău (pe viitor AIIVA), raport 24, 1965, p. 62, pl. 3/13 şi idem, *Slavjane VI – IX vekov v Moldavii*, Chişinău, 1972, p. 210, fig. 35/15.

[6] I. Mitrea, *Aşezarea din secolele VI – IX de la Izvoare – Bahna*, Piatra Neamț, 1998, p. 82 (cu bibliografia).

[7] O. Toropu, *La nécropole préféodale d'Obârşia – Olt*, în *Dacia*, N. S., XVI, 1972, p. 171.

[8] V. Spinei, *Moldova în secolele XI – XIV*, Chişinău, 1994, p. 439, fig. 5/14, p. 448, fig. 14 pentru Bârlăleşti şi Bâtca Doamnei; I. Voznyi, *op. cit.*, p. 34, fig. 21, p. 42, fig. 42, p. 54, fig. 60.

https://biblioteca-digitala.ro

opritor în zona de contact cu lama, pentru fixarea mânerului cel mai adesea confecţionat din lemn.

În nordul Bucovinei istorice s-a făcut constatarea că, de obicei, lama este de aproape de trei ori mai lungă decât pedunculul.[9]

O piesă deosebit de importantă pentru aşezare este şi ancoriţa din fier, folosită la fixarea toartelor la găleţile de lemn (pl. 24/3). Nu cunoaştem întreaga istorie a acestui tip de recipient. Totuşi acum se constată pe areale geografice întinse apariţia torţii metalice şi a acestor ancoriţe din fier[10]

În Basarabia au fost găsite destul de frecvent astfel de piese, considerate de tip „Echimăuţi”, la Alcedar, Rudi şi, fireşte, Echimăuţi[11]. La noi astfel de ancoriţe s-au găsit de exemplu la Obârşia-Olt[12] sau Dinogeţia[13], unde se şi fabricau.

2. Obiecte de inventar din os

Poate şi mai frecvente sunt împungătoarele (pl. 27/1,3,6,8-10, 13-14) – realizate din oase mai mici, adesea femure, ascuţite prin folosirea unor cute din roci locale (pl. 29/1-2, 8-11). Aceste piese, ca şi cuţitele, practic, erau de nelipsit în fiecare locuinţă, ceea ce explică şi frecvenţa lor în rândul descoperirilor. Prin folosiri îndelungate, la unele s-a produs lustruirea vârfului. Pentru producerea lor se foloseau oase aparţinând mai multor animale domestice, inclusiv păsări (pl. 28/4). Un caz deosebit îl reprezintă ascuţirea intenţionată a unui colţ de mistreţ (pl. 28/1). Uneori ele se confecţionau din coarne sau aşchii lungi din oase mari. Numărul împungătoarelor se va rări treptat, în evul mediu, astfel de unelte fiind realizate şi din fier.

Tot din os, din corn de cerb, s-a realizat o unealtă rar atestată în epocă (pl. 27/15). Utilitatea exactă a sa este discutabilă: otic sau unealtă pentru tăbăcitul pieilor. Deoarece vârful lamei sale nu este prea ascuţit, ca şi în cazul altor descoperiri de gen, considerăm mai plauzibilă prima supoziţie.

În perioada secolelor VIII-X, analogii mai apropiate teritorial s-au înregistrat la Borşeni-Neamţ[14], Lozna-Botoşani[15], Rudi[16] şi Alcedar – jud.

---

[9] L. Mihajlina, *op, cit.*, p. 100, fig. 47/10-13.

[10] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic în secolele V – X d. Chr.*, teză de doctorat în mss., p. 355, cu bibliografia.

[11] M. G. Rošal, G. B. Fedorov, *Žilye i proizvodstvennye sooruženija drevnerusskogo poselenija Rud'*, în *AIM* (1970 – 1971 gg.), Chişinău 1973, p. 162, 175.

[12] O. Toropu, *op. cit.*, p. 171.

[13] Gh. Ştefan şi colab., *op.cit.*, p. 78, 84, fig. 40/1,2,13,21.

[14] Informaţie de la dr. Ioan Mitrea, căruia îi mulţumim şi cu acest prilej.

[15] D. Gh. Teodor, *Cercetări în aşezarea din secolele VII – VIII de la Lozna-Străteni, jud. Botoşani*, în *Materiale*, a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 460 şi

https://biblioteca-digitala.ro

Orhei[17], R. Moldova, Dobronăuţi–reg. Cernăuţi[18] şi Gorodoc şi Bakota – reg. Hmielnicki[19], Ucraina.

O altă unealtă din os, cu funcţionalitate sigură, este aşa zisul „răzuitor" sau „lustruitor". Realizată din coaste de bovine (sau cabaline) şi ascuţită cu ajutorul unei cute, piesa era folosită în mod normal la prelucrarea pieilor de animale pentru tăbăcire – pl. 27/12. O caracteristică a acestui tip de unealtă este prezenţa lustruirii pe ambele feţe, datorate unei folosiri îndelungate. Mai mult, un exemplar de la Lozna-Botoşani[20] are pe o porţiune chiar şi marginea tocită. Astfel de obiecte s-au mai descoperit, de exemplu, la Odaia[21] şi Hlingeni[22], în Basarabia.

Tot din oase, de această dată de mari dimensiuni (tibii de vacă sau cal), se realizau în epocă patinele (pl. 27/2, 7, 11). Caracteristica lor unică este existenţa unei suprafeţe aplatizate datorită folosirii mai îndelungate. Alăturăm celor trei exemplare de la Poiana doar o singură piesă de la Rudi[23], în Basarabia, sau mai multe la Dinogeţia[24].

În sfârşit, ca rezultat al prelucrării pentru obţinerea de unelte, s-au mai descoperit două fragmente de corn de cerb (pl. 27/4-5) care au fost prelucrate prin tăiere şi cioplire marginală. Ele se pot raporta la numeroase alte dovezi ale prelucrării cornului de cerb şi osului în general, atestată aproape în fiecare aşezare cât decât cercetată.

Tot din os se realizau şi podoabe, în primul rând, pandantive. Deşi cercetarea noastră nu a avut şansa să descopere decât o singură astfel de piesă, ea este finisată îngrijit (pl. 28/3), fiind realizată dintr-un vârf de corn, puternic şlefuit şi perforat la capătul gros. La una dintre cele două găuri, marginea este

---

fig. 8/5.

[16] V. S. Bejlekči, *Otčet o raskopkah vostok'noj časti Posada Rud' v 1981 godu*, raport 163 (AIIVA), p. 104, pl. 2/1.

[17] M. T. Kašuba, N. P. Tel'nov, T. A. Scerbakova, *Alčedarskoe drevnerusskoe poselenie (raskopki 1987 – 89 gg)*, Tiraspol, 1997, p. 20, 34.

[18] L. Mihajlina, *op. cit.*, p. 104, fig. 49/1, 15.

[19] Datarea unor astfel de lopăţele din os indică că acestea nu apar în Podolia mai devreme de sfârşitul secolului VIII – începutul secolului IX. Cf. I. S. Vinokur, O. M. Prihodnjuk, *Rannesslavjannskoe poselenie na r. Smotrič*, în *Rannesrednevekovye vostočnoslavjanskie drevnosti*, Leningrad, 1974, p. 239; O. M. Prihodnjuk, *Slav'janni na Podilli (VI – VII st.)*, Kiev, 1975, p. 34, fig. 15/2.

[20] D. Gh. Teodor, *Cercetări în aşezarea ...* , p. 460, fig. 8/6.

[21] I. A. Rafalovič, *Otčet ...*, p. 51, pl. 4/1,2,7, pl. 58.

[22] I. B. Gol'ceva, M. T. Kašuba, *Glinžen' II. Mnogoslojnyi pamjatnik Srednego Podnestrov'ja*, p. 60, pl. 146/9-12; p. 113, pl. 115/3.

[23] M. G. Rošal', G. B. Fedorov, *op. cit.*, p. 176; V. S. Bejlekči, *op. cit.*, p. 104, pl. 1/12.

[24] Gh. Ştefan şi colab., *op. cit.*, p. 94, fig. 42/24-26.

https://biblioteca-digitala.ro

ruptă. Și acest tip de obiect este uneori întâlnit în epocă și chiar mai înainte. Amintim aici, de exemplu, pandantivele descoperite la Aldeni-Neamț, Dodești-Vaslui[25], sau Dinogeția[26].

3. Obiecte de inventar din piatră

O altă materie primă folosită pentru obținerea uneltelor a fost piatra. În primul rând, din anumite roci se obțineau indispensabilele râșnițe. Faptul că la Poiana nu s-a descoperit o astfel de piesă demonstrează că, fie locuitorii săi s-au putut evacua la timp, luând cu ei bunurile necesare și valoroase, fie – ceea ce este mai plauzibil – prezențe umane ulterioare au recuperat astfel de unelte.

În schimb, cutele, mult mai ușor de produs, prezente practic în fiecare gospodărie, sunt destul de bine reprezentate (pl. 28/2, 5, 7, 8). Ca tipuri, s-au descoperit bucăți mari din pietre locale, de contur neregulat, purtând urme clare de folosire la ascuțitul împungătoarelor (pl. 29/1-2), sub formă de canale, sau piese de forme relativ regulate, cu cel puțin o parte din suprafețe lustruite datorită folosirii îndelungate. Și acest tip, pentru cuțite, seceri și coase a avut exemplare cu astfel de canale (pl. 28/2, 7). Ținând cont de factura superioară și de frecvența tipului reprezentat de cele două piese asemănătoare amintite mai sus în cadrul așezărilor Sântana de Mureș, nu excludem ca aceste obiecte să fi fost luate, ca și fibula și ceramica Sântana de Mureș, din cuprinsul unui sit mai vechi.

4. Obiecte din lut ars

Față de numărul mare de fusaiole, este destul de curios că la Poiana nu s-au descoperit greutăți de lut pentru războiul de țesut sau plasele de pescuit. Aici putem menționa doar o jumătate de greutate (sau fusaiolă) de lut ars, discoidală (pl. 26/10).

Tot la cest capitol, al rarităților, amintim o toartă de vas, cu perforație (pl. 26/13), o pastilă din lut (pl. 26/7) și o alta, cu zona mediană albiată (p. 26/9). Astfel de discuri de lut, ornamentate sau nu, considerate uneori drept „turtițe" sau „pâinișoare", s-au mai descoperit și în alte situri, precum la Dinogeția[27], Lozna, Dănăceni, Hansca și Echimăuți[28].

---

[25] D. Gh. Teodor, *Teritoriul-est carpatic...*, p. 77, fig. 35/5 și 36/4, unde pandantivelor nu li se atribuie o funcționalitate concrectă („obiecte din os frumos ornamentate"). Cel de la Dodești e considerat străpungător, obiect de ornat sau psalie (idem, *Continuitatea populației autohtone la est de Carpați. Așezările din secolele VI – XI de la Dodești – Vaslui*, Iași, 1984, p. 84.

[26] Gh. Ștefan și colab., *op. cit.*, p. 94, fig. 47/13-14, 24, fără însă să li se menționeze explicit menirea.

[27] *Ibidem*, p. 328, fig. 180.

[28] D. Gh. Teodor, *Éléments slaves des VIe – VIIIe siècles ap. J. C. au nord du Bas Danube*, în *Spațiul carpato-dunăreano-pontic în mileniul marilor migrații*, Buzău,

https://biblioteca-digitala.ro

La fel de interesante sunt şi piesele tubulare găsite în pământul de umplutură din L_{43}. Două au lungimea de 3,5 cm, respectiv 3,2 cm, iar a treia, în stare fragmentară, este de dimensiuni mai mari (pl. 26/3-5). Cele mici pot fi considerate mărgele, cea mare posibil mosor, cu o analogie la Sânicolau Român (Bihor)[29].

În sfârşit, tot din lut este un fragment de obiect care ar semăna cu un picior uman sau animal (pl. 26/6), aparţinând unui fost idol sau unei jucării. Obiceiul confecţionării unor astfel de pise în epocă a fost demult sesizat pe spaţii geografice largi[30].

Cum este şi firesc, mult mai frecvente sunt fusaiolele, ele fiind unele dintre obiectele nelipsite în orice aşezare. La ele nu se constată o preferinţă anume ca forme sau tip de pastă şi ardere. Spre exemplificare, în aşezarea de la Poiana s-au găsit până acum 25 de asemenea piese, din care cinci, în stare fragmentară. Forma lor este, cel mai adesea, bitronconică, dar şi sferică, uşor aplatizată sau discoidală (pl. 25-26). Lucrate din pastă ceramică obişnuită, au fost arse, fie oxidant, fie reducător. La o culoare cenuşie au fost arse şi trei fusaiole de factură superioară, modelate prin rotire în jurul axului lor, dintr-o pastă cu nisip fin, una dintre ele fiind şi ornamentată în jumătatea superioară cu trei incizii circulare, dispuse concentric (pl. 26/12), iar alta, păstrată fragmentar, având corpul decorat cu cinci astfel de incizii (pl. 26/8). Aceste piese pot fi elemente largi de datare, deoarece ele apar în aşezări din ultimele veacuri ale primului mileniu creştin (Lozna[31] - Botoşani, Davideni[32] – Neamţ, Sacoşul Mare[33] în Banat, Dridu[34], Odaia, Rudi XX, Alcedar, Hlingeni în Basarabia[35] sau Codeni[36] în regiunea Cernăuţi, ca să dăm numai câteva exemple. În aceeaşi

2003, p. 432, fig. 2/14-16.

[29] S. Dumitraşcu şi I. Crişan, *Cuptoare de ars oale descoperite la Sânicolau Român, jud. Bihor*, în *Crisia*, XVIII, 1988, p. 99, pl. XLI/9.

[30] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic ...*, p. 368-369, cf. şi D. Gh. Teodor, *Elemente nomade din secolele VI – VIII d. Chr. în regiunile de la est şi sud de Carpaţi*, în *Spaţiul carpato-dunăreano-pontic în mileniul marilor migraţii*, p. 509, fig. 8.

[31] D. Gh. Teodor, *Regiunile carpato-nistriene...*, p. 100, fig. 15.

[32] I. Mitrea, *Comunităţi săteşti la est de Carpaţi în epoca migraţiilor. Aşezarea de la Davideni din secolele V – VII*, p. 135, fig. 72/1-2; 73/1.

[33] M. Moroz – Pop, *Aşezarea feudal timpurie de la Sacoşul Mare*, în *Tibiscum*, V, 1979, p. 152, fig. IV.

[34] E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuţie la arheologia şi istoria perioadei de formare a poporului român*, Bucureşti, 1967, p. 126, fig. 52/8.

[35] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic...*, p. 359 – 360.

[36] I. P. Rusanova, B. A. Timosčuk, *Kodyn – slavjanskie poselenija V – VIII vv. na. r. Prut*, Moscova, 1984, p. 17, pl. 16/5.

https://biblioteca-digitala.ro

ordine de idei, considerăm că producerea lor a fost în strânsă legătură cu apariția ceramicii modelate cu roata.

Și din punctul de vedere al dimensiunilor, există o varietate destul de mare, mergând de la 2 cm, ca diametru, până la 4 cm. Tot de formă asemănătoare, a fost modelată din lut fin, cărămiziu-gălbui, o pastilă (24 mm diametru), al cărei rost ne scapă (pl. 26/7), dar și o altă piesă circulară, de dimensiuni apropiate, cu partea de mijloc scobită (pl. 26/9), poate pentru a fi legată pe aici.

5. Ceramica

Materialul ceramic descoperit la Poiana, din punctul de vedere al tehnicii de execuție, se divide în două categorii: ceramică lucrată numai cu mâna și ceramică modelată cu roata.

1. *Ceramica modelată numai cu mâna.* Reprezintă aproape în întregime materialul ceramic. Din punct de vedere tehnic ea nu prezintă caracteristici deosebite față de ceramica contemporană din zonă. Pasta utilizată este un amestec din lut cu cioburi, pisate mai mult sau mai puțin grosier. Arderea s-a făcut cel mai adesea oxidant incomplet (circa 86% din material), la nuanțe de cărămiziu, adesea spre gălbui. Aproximativ 6% ceramica a fost arsă înăbușit, reducător, iar circa 8% oxidant complet. Cel mai adesea însă, în spărtură, miezul este negricios, ca urmare a unei arderi oxidant efectuate incomplet.

Repertoriul de forme

Și din acest punct de vedere nu există elemente deosebite; tipurile de vase fiind comune epocii. Din păcate, din cauza stării fragmentare a ceramicii, reconstituirea grafică a vaselor a avut mult de suferit.

Oala borcan este forma cea mai răspândită, fiind intensiv folosită cotidian. În întregul material ceramic de la Poiana se pot stabili mai multe tipuri principale.

Deoarece această ceramică nu se executa de către meșteșugari specializați, fiind produsă de către locuitori și arsă în unele cuptoare menajere mai performante, aceste tipuri principale prezintă numeroase variante, în funcție de înclinarea mai mare, sau mai mică a pereților, asupra cărora nu se merită să insistăm.

Fiind de natură tradițională și evoluând direct din ceramica secolelor anterioare, considerăm că, firește, prezența unor vase cu forme întâlnite mai demult poate fi legată de etnicul slav. Ne referim astfel la tipurile 1 și 2, descrise mai jos.

https://biblioteca-digitala.ro

I. Oale

1. Oale de dimensiuni mai mari, poate cu rol de păstrare a alimentelor, oviforme, cu gură largă față de fund și pereți cu arcuire lungă (pl. 32/4, 8-9; pl. 33/10). Tipul era caracteristic ceramicii slave primitive, apărând în zonă doar odată cu migrația acestora. Deși tradiționale, unele vase au avut buze cu profil mai elevat (pl. 32/8);

2. Oale cu gură largă față de fund, dar cu pereții foarte puțin curbați, aproape fără umeri (pl. 30/7, 8, 14; pl. 34/4; pl. 38/13, 19). Și aici sunt unele vase, deși de profil primitiv, cu buze realizate mai complicat (pl. 30/7).

3. Oale-borcan cu diametrul gurii relativ egal cu cel al fundului și cu lățime maximă în zona de mijloc a înălțimii (pl. 30/10,12; pl. 31/3-6, 10; pl. 32/7,10; pl. 38/15, 20). Forma este o moștenire din repertoriul străvechi geto-dacic, folosit ulterior, parțial, și de complexul cultural Sântana de Mureș-Černjahov, de unde slavii nou sosiți la nord-est și răsărit de Carpați, au preluat-o în cursul coabitării (unde a fost cazul) cu autohtonii[37]. Un exemplu foarte bun în acest sens sunt descoperirile de la Codeni (reg. Cernăuți)[38], unde tradițiile ceramicii culturii Tumulilor carpatici sunt evidente. Adăugăm aici și o variantă cu gâtul aproape drept sau ușor fațetat (pl. 30/10; pl. 38/18), caracteristică preluată din repertoriul culturii Tumulilor carpatici.[39]

4. Oale-borcan cu diametrul gurii mai mare ca cel al fundului și cu diametrul maxim în prima treime a înălțimii vasului. Este de fapt forma cea mai evoluată de oale-borcan, inexistentă și ea în repertoriul arhaic slav, și care devine – prin evul mediu – forma clasică de oală (pl. 31/2, 8, 10, 12; pl. 34/5, 6, 8; pl. 38/21). În general, buzele sunt realizate simplu, cu sau fără cunoscutele alveolări digitale. La unele însă se constată profile mai deosebite, cu marginea buzei tăiată oblic și eventual îngroșată (pl. 30/3, 7, 12; pl. 31/1, 4, 5; pl. 32/8...), care vor fi mult mai frecvente în secolele imediat următoare. Acest tip de vas se întâlnește pretutindeni în descoperirile din țara noastră, dar și din afara ei, precum *la Alcedar, Hlingeni în Basarabia sau Codeni Cernăuți*[40]. În privința fundurilor de vase, ele sunt aproape în totalitate plate, cu suprafața destul de neregulată. Foarte rar apar și funduri inelare (pl. 38/11-12, 14). Cu excepții rarisime, vasele nu au ornamente decât pe buză și acelea realizate neîngrijit.

5. Vase de provizii, cu pereți groși de 1 – 1,5 cm, a căror formă nu o cunoaștem, deoarece nu s-a găsit material elocvent în acest sens.

---

[37] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic...*, p. 257 – 258. Pentru mare parte din regiunea Cernăuți preluarea s-a făcut din registrul ceramicii culturii Tumulilor carpatici.

[38] I. P. Rusanova, B. A. Timoščuk, *op. cit.*, p. 68, pl. IV/1-5.

[39] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic...*, p. 259.

[40] *Ibidem*, p. 370, 371, 376.

https://biblioteca-digitala.ro

II. Pahare - După oale, al doilea tip de recipient ca asemănare este reprezentat de vase de mici dimensiuni, cu rol de pahar. Ca şi în etapa secolelor precedente, ele sunt foarte rare. În mod normal, ele imită tipuri de vase mai mari. Un exemplar înalt de 10-11 cm (diametrul gurii 7,5 cm) a fost ornamentat sub gât, probabil pe două părţi diametral opuse cu câte un grupaj de două mici protuberanţe (pl. 38/17).

III. Tăviţe - Şi în aceste secole, tăviţele continuă să aibă o mare întrebuinţare, fiind practic prezente în fiecare locuinţă. Şi în cazul lor există mai multe tipuri şi variante care se delimitează prin mărimea şi înclinarea buzei (pl. 38/ 1-5).

Variate sunt şi dimensiunile acestui tip ceramic. Cele mai mari diametre exterioare de tăviţe ajung până la 34 cm, dar în general această valoare este între 25 şi 20 cm (pl. 41).

Aşa cum s-a mai scris, astfel de tăviţe, cu margine sau fără, au fost destul de des folosite la noi de-a lungul timpului, piese chiar identice fiind găsite în aşezări dacice de epocă romană.[41]

Considerate în bloc de către arheologii ruşi şi ucrainieni ca fiind tipic slave[42], Boris A. Timoščuk considera că tăviţele au fost iniţial preluate de slavi, din repertoriul ceramic al oraşelor din antichitatea târzie din nordul Mării Negre.[43] În realitate, după opinia noastră, exprimată şi cu alte prilejuri, tăviţele au apărut datorită unor obiceiuri de preparare a hranei, a turtelor care se coceau în această perioadă, nu în foc (căci se afumau) ci în noua inovaţie – cuptorul din pietre. De altfel, nici slavii nu au avut iniţial o astfel de formă de vas. De exemplu, la Suceava – Iţcani (sec. VI), nu a apărut nici un fragment de tăviţă[44] ca şi la Dodeşti – Vaslui (sec. VI – VII)[45]. La Todireşti – Suceava, unde s-au săpat sistematic aproape 20 de locuinţe, s-au descoperit doar două

[41] Idem, *Cercetări arheologice în aşezarea dacică de epocă romană de la Todireşti (jud. Suceava)*, în *Carpica*, XXVI, 1997, p. 169 – 170.

[42] V. D. Baran (red. principal), *Slavjane jugo – vostočnoj Europy v pred – gosudarstvennyj period*, Kiev, 1990, p. 286. Despre modul de interpretare arheologică a prezenţei slavilor la noi, cf. amplul studiu al cercetătorului Ioan Stanciu, *Slavii timpurii în cercetarea arheologică românească*, în *Ephemeris Napocensis*, XI, 2001, p. 105-141 (inclusiv bibliografia).

[43] A. Timoščuk, *Asezer' slave yn Bukovina de nord*, Ujgorod, 1976, p. 73.

[44] M. Andronic, *Sondajul arheologic în aşezarea de secol VI p. Chr. de la Suceava – Iţcani*, în *ArhMold*, XXIII – XXIV, 2000 – 2001, p. 337 – 341.

[45] D. Gh. Teodor, *Continuitatea populaţiei...*, p. 45.

https://biblioteca-digitala.ro

fragmente[46].Tăviţele au fost, în parte, ornamentate. Foarte rar au fundul puţin inelat (pl. 40/3).

O variantă mult mai mare de tăviţă, tot datorită unor noi obiceiuri alimentare, a fost vatra, zisă „portativă”. La Poiana nu s-au găsit decât trei astfel de fragmente (pl. 35/8; pl. 38/10; pl. 40/5), din care unul având şi pleavă în compoziţie, provenind din margini cu înălţimea de circa 10-12 cm. Nu insistăm asupra acestui tip ceramic, deoarece şi el este frecvent descoperit în aşezările de epocă.

IV. Castroane

Deşi mult mai rare, castroanele sunt destul de elocvent reprezentate la Poiana (pl. 35/5, 7; pl. 39). Numărul lor, redus totuşi, demonstrează faptul că ele nu erau prea mult folosite în gospodărie. Din păcate, nu s-a putut întregi nici un singur exemplar.

O caracteristică a lor este, în general, simplitatea buzei şi înclinarea pereţilor. Cele mai multe sunt apropiate ca formă unui trunchi de con. Unele piese, prin înclinarea pereţilor şi înălţime încep a se asemăna cu tipul de oale cu gură largă şi pereţi aproape drepţi (tip 2) – pl. 39/1, 4. Numai această variantă a avut ornamentări pe buze. Ca forme distincte, castroanele nu sunt prezente în aşezările mai timpurii. În astfel de situri, unde vieţuirea s-a desfăşurat pe mai multe secole, ca de exemplu la Izvoare – Bahna[47] (Neamţ), ele apar de abia în nivelul din secolele VIII – IX.

Castroanele sunt în schimb prezente în aşezările din secolele VIII – X, precum în cele de la Gornea – Zomoniţe[48] şi Gornea – Căuniţa de Sus[49], Borniş[50], Davideni – Neamţ[51], Fundu Herţei, Spinoasa, Băiceni, Dodeşti[52], sau Alcedar în Basarabia[53]. Notabil, la Hlingeni II (jud. Orhei) sau descoperit şi două castroane modelate cu roata şi decorate cu incizii lineare.[54]

Castroanele vor fi în continuare puţin folosite, dar vor ajunge ca utilitate

---

[46] Cercetări M. Andronic în mare parte inedite, în curs de pregătire pentru tipar.

[47] I. Mitrea, *Aşezarea...*, p. 78.

[48] I. Uzum, *Locuirile medievale de la Gornea – Zomoniţe, com. Sicheviţa, jud. Caraş – Severin*, în *Banatica*, VII, 1983, p. 256.

[49] Idem, *Mărturii arheologice de civilizaţie veche românească descoperite în satul Gornea – „Căuniţa de Sus”*, în *Banatica*, 10, 1990, p. 221.

[50] D. Gh. Teodor, *Regiunile* ..., p. 96, fig. 12.

[51] I. Mitrea, *Comunităţi săteşti...*, p. 157.

[52] M. Petrescu – Dîmboviţa, D. Gh. Teodor, *Sisteme de fortificaţii medievale timpurii la est de Carpaţi. Aşezarea de la Fundu Herţii (jud. Botoşani)*, Iaşi, 1987, p. 54.

[53] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic ...*, p. 416, n. 195.

[54] *Ibidem*, p. 377, n. 216.

https://biblioteca-digitala.ro

şi în plin ev mediu. Jaloanele în acest sens pentru teritoriul nord-est carpatic pot fi descoperite de la Lunca – Dorohoi[55] sau cele mai timpurii de la Cernauca.[56]

2. *Ceramica modelată cu roata*

Detaşarea vasului de pe roată se făcea cu ajutorul unei sfori (pl. 36/7; 37/7). Şi din punctul de vedere al formelor se constată o reală evoluţie, piesele grăitoare în acest sens prezentând umerii bine profilaţi şi diametrul maxim în prima treime a înălţimii vasului.

În ceea ce priveşte cele câteva buze descoperite, ele capătă profiluri comune secolelor X-XII (pl. 36/1-2, 12; pl. 37/1-2, 5).

Acest tip, de certă factură superioară, este sub aspect cantitativ rarisim (circa 1 %), ceea ce ne face să presupunem că a putut fi rezultatul unui import sau că el de abia începuse să fie produs local. Şi ambele explicaţii ar putea să fie valabile simultan, dacă avem în vedere existenţa a cel puţin două categorii calitative de pastă ceramică. Una este realizată în stil tradiţional, cu cioburi pisate destul de fin, dar pereţi încă groşi şi ardere deficitară (un fragment este chiar negru – pl. 36/1). A doua are în componenţă nisip fin şi prezintă grosimi mai mici, dar cu rezistenţă mai mare, datorită pastei şi arderii. Deosebit în acest sens este un fragment de perete, ars la gălbui-cenuşiu, cu pastă cu mult nisip, cu urme de la turaţia rapidă a roţii olarului, provenind din complexul bănuit că a fost atelier de olărie, care, descoperit într-un oarecare context perieghetic, ar fi putut fi datat cu uşurinţă în secolele XIII- XIV.

Ornamentarea ceramicii lucrate numai cu mâna

Având încă un caracter primitiv, decorarea vaselor nu a reprezentat o cerere şi interes deosebit. De abia la apariţia meşterilor specializaţi, care coincide şi cu cea a roţii olarului şi a interesului de comercializare a producţiei sau de schimbare cu alte valori, se pune un accent deosebit pe ornamentare. Continuând obiceiul din veacul al VII-lea, buza vaselor continuă să fie decorată cu alveole executate cu vârful degetelor (pl. 30-32; pl. 34). Mult mai rar se execută pe marginile buzelor şi crestături, datorate probabil cuţitului sau unei aşchii de lemn (pl. 31/6, 8; pl. 34/1; pl. 38/6) sau chiar mici gropiţe succesive, amprentate cu ajutorul capătului unui mic beţişor (pl. 31/7). În rest, mult mai rare, sunt şi buze neornamentate. Într-un caz buza prezintă lăţiri succesive ale marginii sale (pl. 34/7).

Există şi câteva cazuri de executare pe corpul oalelor a unor linii, fie imitând decorul „în val” (pl. 33/1,10), fie reprezentând alte intenţii (pl. 33/3, 4,

[55] V. Spinei, *op. cit.*, p. 468, fig. 34.

[56] I. Voznyi, *op. cit.*, p. 30, fig. 21, p. 33, fig. 27.

https://biblioteca-digitala.ro

6, 7). Notabil, la trei vase s-au aplicat, la baza gâtului, câte un grupaj de două mici proeminenţe (pl. 38/15-17).

Deosebit de interesantă, chiar unicat, este oala decorată cu un brâu scos mult în relief, paralel cu înclinaţia buzei (pl. 38/19). Dacă nu o considerăm efectiv un hibrid, o pură fantezie de moment a unui localnic, acest element decorativ ne poate aminti descoperiri de brâuri mai mici şi mai simple, la fel plasate, aparţinând grupului slav Kolocin, provenind din bazinul superior al Niprului, cu analogii sensibil mai timpurii la Suceava-Şipot.[57]

Demn de menţionat este şi faptul că arareori, locuitorii perforau vasele în zona gâtului, nu pentru eventuale reparaţii, ci pentru legarea unor fibre vegetale sau şuviţe de piele (pl. 33/9; pl. 35/3).

Ornamentarea ceramicii lucrate cu roata

Fără să fie elocventă, din punct de vedere etnic, decorarea ceramicii reflectă epoca sa, posibilităţile tehnice oferite de rotaţia roţii, dar şi acea „modă" creată în scurt timp după apariţia sa, care a făcut ca pe spaţii geografice imense numeroase populaţii să folosească acelaşi repertoriu decorativ al vaselor. Indiferent de limba care o rosteau olarii, ei beneficiau, în mare, de aceleaşi modalităţi de ornamentare. Din acest punct personal de vedere, considerăm că a trecut definitiv perioada când în literatura de specialitate românească – şi nu numai – se încerca, pe baza elementelor de decor, o serie de determinări etnice între autohtoni şi slavi.[58]

Din analiza fragmentelor decorate rezultă câteva idei. În primul rând se poate sesiza preferinţa aproape exclusivă de ornamentare prin incizii, redând benzi de linii ondulate sau orizontale. Din puţinele fragmente ceramice edificatoare, rezultă că cel puţin o parte din vase aveau doar partea superioară ornamentată (pl. 36/11-12). Acolo unde plasticitatea pastei o permitea se ornamenta – de altfel frecvent în epocă – şi faţa interioară a buzei (pl. 36/2, 12).

Ornamentare începea imediat de sub gât, fie cu linii „în val" (pl. 36/2, 12), fie cu o bandă de linii orizontale (pl. 36/1). Apoi urma o alternanţă de benzi

---

[57] D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic...*, p. 44, fig. 22/1-3.

[58] Menţionăm aici spre exemplificare: I. Nestor, *Les données archèologigues et le probleme de la formation du peuple roumain*, în *RRH*, 3, 1964, idem, *Contributions archèologiques au probleme des Proto-Roumaines. La civilisations de Dridu*, în *Dacia, N.S.*, II, 1958, p. 381 şi I. Berciu, *Descoperiri din epoca feudală timpurie în raionul Alba Iulia*, în *Materiale*, IV, p. 352; M. D. Pippidi şi colab, *Raport asupra activităţii şantierului Histria în campania 1956*, în *Materiale*, V, p. 313.

https://biblioteca-digitala.ro

de linii orizontale şi vălurite, succesiune constatată pe mai multe fragmente (pl. 37/9, 13-14).

Alt tip de decor era alcătuit din succesiuni pe orizontală de benzi drepte (pl. 36/5; pl. 37/8, 10). Este posibil să fi existat şi acelaşi tip de succesiune, dar cu benzi de linii „în val" (pl. 36/6; pl. 37/3, 12, 16). De asemenea, se pare că existau şi astfel de benzi, dispuse oblic pe corpul vaselor (pl. 37/11, 15), foarte frecvente în cazul descoperirilor Dridu[59]. Tot, de exemplu, la Dridu, se întâlneşte în mod curent ornamentarea cu benzi de linii „în val", întrerupte din loc în loc de fascicole de linii dispuse oblic. Un astfel de ornament este reprezentat într-un singur caz la Poiana (pl. 33/ 12).

În sfârşit, o piesă deosebită, poate chiar cu semnificaţii creştine, este un fragment provenit din zona umerilor, modelat la o roată cu turaţii mai lente, decorată cu succesiuni de cruci, dispuse *orizontal*, realizate prin presarea unui instrument cu vârf asemănător unei furculiţe, folosit probabil şi la inciziile făcute pe vase în timpul execuţiei lor la roată (pl. 37/4). Un astfel de instrument, uneori considerat „pieptene", s-a folosit şi la decorarea unei buze de vas (pl. 33/8), cu numeroase analogii chiar în aşezarea de la Dridu dar şi în aceea de la Dodeşti-Vaslui.[60] O analogie pe care o cunoaştem pentru fragmentul cu decor cruciform, îl constituie un fragment din partea superioară a unui vas de la Revna (reg. Cernăuţi), modelat cu roata, care sub gât, dar deasupra inciziilor drepte şi în val decorative, are o înşiruire simplă de astfel de semne, dar sub forma crucii Sf. Andrei.[61] Mult mai multe cazuri s-au înregistrat la Dridu[62], unde acest ornament are aceeaşi poziţionare sub gâtul vasului.

* *
*

[59] E. Zaharia, *op. cit.*, p. 83, pl. VII/2, XI/4,7, XII/2, 6.

[60] D. Gh. Teodor, *Continuitatea populaţiei...*, p. 125, fig. 69/4.

[61] L. Mihajlina, *Simbolistica de cult pe obiecte ceramice din cultura Luka – Rajkovetskaja*, în *Interacademica*, II – III, Sesiunea anuală Cernăuţi (1999), Mangalia/ Neptun (2000), p. 131, fig. 3/1.

[62] E. Zaharia, *op. cit.*, p. 19, 21, 22, 28, 31, 34..., fig. 32, pl. IV/1,4, V/3.

https://biblioteca-digitala.ro

VI. STUDIUL MATERIALULUI ARHEOZOOLOGIC

Autorii cercetării materialelor arheologice de la Poiana, Simina Stanc, Luminiţa Bejenaru şi Silvia Leonov au vizat determinarea speciilor animaliere (domestice şi sălbatice) şi a principalelor lor caracteristici metrice, dar şi a vârstei lor de sacrificare, aceasta în funcţie de starea de erupţie dentară (şi de gradul de uzură a suprafeţei active a dentiţiei) cât şi a gradului de osificare a unor oase.[1]

Din păcate, starea de fragmentare a materialului a fost destul de avansată, ceea ce a făcut ca datele metrice ale înălţimii la greabăn să nu poată fi stabilite decât la bou, cal şi porc (12% din totalul materialului osteologic). Din cele 718 resturi osoase au fost determinate specific 508 (70,75%). Dintre acestea, mamiferele domestice prezintă 95,7%, iar cele sălbatice, doar 4,30%. Ca specii s-au identificat şase de mamifere domestice (*Bos taurus*, *Sus scrofa domesticus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Equus caballus* şi *Canis familiares*) şi patru de animale sălbatice (*Cervus elaphus*, *Sus scrofa ferrus*, *Canis vulpes* şi *Ursus arctos*). La acestea mai adăugăm cochilii de moluşte (*Helix pomatia* şi *Unio pictorum*) – 1,57% din totalul resturilor de paleofaună şi resturi de păsări.[2] Fără îndoială, şi la Poiana cele mai multe resturi osoase au aparţinut lui *Bos taurus* (54,18% din materialul atribuit mamiferelor domestice). Cei nouă indivizi analizaţi pe baza dentiţiei păstrate, cu o singură excepţie, au fost sacrificaţi la maturitate, după vârsta de patru ani, mai precis, între patru şi şase ani. Excepţia a atins vârsta de circa şase luni.[3] Cum maturitatea sexuală la *Bos taurus* era atinsă la 12-15 luni, rezultă că în toate cazurile – cu o singură excepţie – se ajunsese la o capacitate reală de reproducţie. Aceeaşi stare de maturitate a exemplarelor aflate în studiu a fost demonstrată şi prin analiza unor caracteristici ale scheletului. În urma analizei osteometrice şi a celei

---

[1]S. Stanc, L. Bejenaru, *Evaluarea vârstei de sacrificiu şi a datelor metrice privind animalele crescute în aşezarea de la Poiana-Suceava (sec. VIII-IX)*, în *ASUI*, Biologie animală, XLVII, 2001, p. 171-180; S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, *Date arheologice privind resturile de faună provenind din situl de la Poiana – jud. Suceava (sec. VIII-IX)*, în *Presa universitară clujeană*, 2002, p. 123-128. Pentru unele informaţii cf. şi S. Stanc, L. Bejenaru, *Analiza comparată a unor eşantioane arheozoologice (judeţele Suceava şi Botoşani*, în *Tyragetia*, XII, 2003, p. 80 – 84.

[2] S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, *op. cit.*, p. 124.

[3] S. Stanc, L.Bejenaru, *op.cit.*, p. 172, tabelul 1.

https://biblioteca-digitala.ro

somatoscopice, s-a constatat că bovinele de la Poiana aveau coarnele scurte, de tip *brachyceros* şi media înălţimii la greabăn de circa 109,4 cm, date asemănătoare cu cele constatate şi în alte situri cercetate din punctul de vedere arheologic, Bucov în Muntenia şi Gornea-Căuniţa de Sus şi Gornea-Zomoniţe în Banat, unde, de asemenea, această specie se plasează pe primul loc,[4] ca şi la Dridu (sec. X-XII), Dinogeţia (sec. IX-XII), Piatra Frecăţei (sec. X-XII) sau Comana de Jos (sec. VIII-IX).[5] Acelaşi tip de vite este atestat şi mai timpuriu în zona nordică a Moldovei, la Udeşti (jud. Suceava), unde talia însă era ceva mai mică (1,09 m).[6]

Prin urmare, specia de talie mică aparţinea unui tip primitiv, neameliorat, fiind sacrificat aproape întotdeauna la maturitate. La Poiana s-au descoperit cu precădere resturi de femele.

A doua specie, ca frecvenţă, (26%) este *Sus scrofa domesticus* (140 resturi osoase, aparţinând la opt indivizi), cu înălţimea medie la greabăn de 75,16 cm, puţin mai ridicată decât cele calculate la Bucov (71,9 cm) şi Gornea-

---

[4] S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, op. cit., p. 124; I. Uzum, *Locuirile medievale de la Gornea-Zomoniţe (com. Sicheviţa, jud. Caraş-Severin)*, în *Banatica*, VII, 1983, p. 264; idem, *Mărturii arheologice de civilizaţie veche românească descoperite în satul Gornea-„Căuniţa de Sus"*, în *Banatica*, 10, 1990, p. 231-232; pentru Dinogeţia (Gh. Ştefan şi colab., *Dinogeţia, I.Aşezarea feudală timpurie de la Bisericuţa – Garvăn*, Buc. 1967, p. 64). Aceeaşi situaţie se constată şi la Ilidia în Banat (sec. XI-XII) – cf. G. Trîncă, *Observaţii pe marginea materialului faunistic din aşezarea medievală de la Ilidia (jud. Caraş-Severin)*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 314. Şi aici bovinele au o talie mică, cu date metrice care se încadrează în limite de variabilitate pentru animalele de la Dridu, Bucov, Dinogeţia sau Piatra-Frecăţei.

[5] M. Şt. Udrescu, *Vânătoarea şi creşterea animalelor în secolele VIII-XII în sud-estul României. Unele corelaţii între ocupaţii şi condiţii ecologice*, în *Revista Muzeelor, Muzee*, 9, 1980, p. 57; I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, Comana de Jos. *Aşezările de epocă dacică şi prefeudală*, p. 93. La Dridu, bovinele reprezentau 43%, ovicaprinele 25%, porcinele 18% şi cabalinele 5%. Nu s-au constatat diferenţe notabile, ca procentaje, între cele două etape, de vieţuire de aici (cf. O. Necrasov şi S. Haimovici, *Studiul resturilor osoase de animale descoperite în aşezarea feudal timpurie de la Dridu*, p. 225-226, în vol. E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuţie la arheologia şi istoria perioadei de formare a poporului român*, Bucureşti, 1967). O excepţie, nu lipsită de semnificaţii, o reprezintă frecvenţa, ca indivizi la mamifere a porcului domestic (35%) în comparaţie cu bovinele (30%) şi ovicaprinele (15%) înregistrată în aşezarea din secolele VII-VIII de la Lozna-Străteni (cf. S. Haimovici, *Studiul resturilor paleofaunistice din aşezarea de la Lozna-Străteni, datând din secolele VII-VIII e.n.*, în *Hierasus*, VI, 1986, p. 83.

[6] S. Haimovici, L. Cărpuş, *Studiul paleofaunei din aşezarea prefeudală de la Udeşti – judeţul Suceava*, în *Suceava*, IX, 1982, p. 499.

https://biblioteca-digitala.ro

Căunița de Sus (69,6 cm), respectiv Zomonițe (68,5 cm).[7] Din acest punct de vedere, situația este asemănătoare cu cea de la Bucov. În schimb, în cele două situri bănățene, pe locul secund, se înscriu resturile de *Ovis/Capra*. În medie, talia porcinelor era de circa 75 cm. Caninii inferiori descoperiți pot fi atribuiți la şapte indivizi (patru la femele şi şase la masculi).

La Poiana cu excepția a doi indivizi, doar de câteva luni, cei mai mulți fuseseră sacrificați la vârste de 1-2 ani. Vârsta de sacrificare mai târzie față de cea actuală, de circa un an a fost atestată şi la Udeşti, unde majoritatea indivizilor fuseseră sacrificați în jurul vârstei de doi ani, când maturitatea sexuală era deja realizată. Acest fapt se datorează speciei de tip primitiv, neameliorat, cu o creştere lentă, caracteristică raselor tardive, care păstrează destule caractere strămoşeşti de la mistreț. Înălțimea medie a taliei de aici era de circa 80 cm.[8] La Dinogeția nu se excludea posibilitatea încrucişării porcului cu mistrețul, lucru care se putea petrece şi în astfel de aşezări din plin codru sau din apropierea sa, unde animalele se hrăneau mare parte din an.[9]

A treia grupă ca frecvență este cea a ovicaprinelor (51 fragmente) – peste 10% din tot materialul osteologic, atribuibil pe specii. Au fost identificați cert trei indivizi adulți (unul *Capra hircus*, unul *Ovis aries* şi unul *Ovis/capra*). Pe baza gradului de uzură a dentiției s-a putut stabili vârsta sacrificării: sub 18 luni, în jur de doi ani, respectiv 30-36 luni.[10] Din cauza lipsei oaselor întregi, nu s-a reuşit stabili înălțimea la greabăn.

Speciei *Equus caballus* i-au aparținut 14 resturi osoase, atribuite la doi indivizi, unul tânăr (între 15 şi 24 luni) şi un altul matur, de circa patru ani. Înălțimea la greabăn, de circa 1,43 m, face ca exemplarele să aparțină unui tip de talie mijlocie.[11] Pentru aşezarea de secol VII de la Udeşti, s-a putut calcula, pe eşantion, o înălțime la greabăn de 1,35 m (grupa de gracilitate submijlocie).[12] Raritatea cailor în această perioadă este deja un fapt constatat, ca şi statura lor relativ modestă (apartenență probabilă la grupa cailor estici).[13]

În sfârşit, ultima specie de mamifer domestic atestat la Poiana este câinele (*Canis familiaris*). Deşi adesea pe oasele descoperite în sit s-au păstrat urme de la caninii câinilor, în eşantionul supus studiului arheologic, s-a putut identifica un singur fragment de tibie, atribuit, cu certitudine, acestei specii.

[7] S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, *op.cit.*, p. 125; S. Stanc, L. Bejenaru, *op.cit.*, p. 178.
[8] S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, *op.cit.*, p. 125.
[9] M. St. Udrescu, *op. cit.*, p. 57.
[10] S. Stanc, L. Bejenaru, *op.cit.*, p.179.
[11] *Ibidem*, p. 179.
[12] S. Haimovici, L. Cărpuş, *op.cit.*, p. 502.
[13] M. St. Udrescu, *op. cit.*, p. 57.

https://biblioteca-digitala.ro

Deci, ca exemplare, se poate vorbi doar de unul singur.[14] Explicaţia acestei realităţi o găsim în faptul că aceste animale nu se consumau de om, oasele lor nefiind împrăştiate în sau în jurul casei. Probabil că exemplarele moarte se aruncau mai departe de arealul locuit al aşezării.

La rândul lor, mamiferele sălbatice sunt şi ele reprezentate la Poiana, e adevărat însă, într-o proporţie mult mai mică. Prezenţa lor în aşezare este cât se poate de firească, ţinând cont şi de poziţionarea acesteia în plin codru la vremea aceea.

În cazul coarnelor de cerb, care puteau fi doar culese în pădure, doar un singur fragment a aparţinut, în mod cert, unui exemplar adult vânat. Un altul a fost cules, în rest fragmentele de coarne nepurtând date în acest sens.

Cu aceeaşi proporţie, în cadrul întregului material osteologic, de 1,57%, se înscrie şi mistreţul *(Sus scrofa ferrus)*. Cele opt resturi osoase au aparţinut la doi indivizi adulţi, cu vârste peste trei ani.

În general, în aşezări, se constată cea mai mare frecvenţă ca specii vânate la cerb şi mistreţ.[15] La două exemplare au aparţinut cele patru oase de vulpe (*Canis vulpes*), vânate probabil doar pentru blana lor. În sfârşit, în aşezare a fost atestat şi ursul (*Ursus arctos*) printr-un singur os, un cubitus. Locuitorii de la Poiana consumau probabil carnea acestui mamifer.

Alături de mamifere, în aşezare, în mai multe locuinţe, au fost descoperite cochilii de moluşte, aparţinând speciilor *Helix pomatia* şi *Unio pictorum*, în cantităţi destul de mari, care nu au fost oferite nici pe departe în totalitate studiului, în primul rând din cauza friabilităţii lor. Prezenţa lor ni se pare firească, ţinând cont de plasarea aşezării pe marginea unui luciu de apă. La fel de firesc, locuitorii de aici consumau ocazional peşte, prins de pe loc, din Balta Neagră, din Balta Mare (la circa 1 km S-V) sau din Siret, aflat şi el la o distanţă foarte mică de acest habitat.

Lista animalelor de consum se încheie cu identificarea a şapte oase din grupa *Aves*, insuficiente însă pentru determinări mai precise. Probabil că ele au aparţinut unor păsări domestice, dar nu este exclus să fi provenit şi de la specii acvatice.

Materialul osteologic studiat prezintă numeroase urme antropice, provenind de la operaţiunea de tranşare (38 cazuri, 5,29% din eşantion), descarnare şi ardere (18 resturi, 2,55%) şi lustruire (2,37%), la care se adaugă urme de rozătoare (4,2%) şi de carnivore (12,8%), care au intervenit ulterior.[16]

Din unele oase de bovine, de cal, ovicaprine şi cerb, s-au realizat, prin

---

[14] S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, *op. cit.*, p. 125 – 126.

[15] M. St. Udrescu, *op. cit.*, p. 58.

[16] S. Stanc, L. Bejenaru, S. Leonov, *op. cit.*, p. 126.

https://biblioteca-digitala.ro

şlefuire şi tăiere, o serie de obiecte. Cele mai multe sunt împungătoarele, folosite în primul rând pentru găurit pieile. Cele mai multe au fost realizate din cubitus şi scapula de bovine şi din metapode de ovicaprine. Patine s-au obţinut prin şlefuirea metapodelor de bovine (metacarpian) şi de cal (metacarpian şi metatarsian) ca şi radius de bovine.

Din coaste (*Bos* sau *Equus*), puternic şlefuite, s-au realizat răzuitoare folosite poate la curăţatul pieilor. Din oasele de animale sălbatice, numai coarnele de cerb s-au pretat la prelucrare. Ne referim, în primul rând, la o lopăţică (otic?), descoperită în atelier, dar şi la resturile unor piese tubulare (mânere de cuţit?).

*

https://biblioteca-digitala.ro

Proporţiile de specii identificate în Poiana
(după S. Stanc, L. Bejenaru şi S. Leonov)

Specii / grupe	NR	%	NMI	%	%NR	%NMI
Bos taurus	253	49,80	9	31,03	54,18	39,13
Sus scrofa domesticus	140	27,56	8	27,59	29,99	34,78
Ovis / Capra	51	10,14	3	10,34	10,92	13.04
Equus caballus	14	2,76	2	6,9	2,99	8,7
Bos / Equus	7	1,38	-	-	1,49	-
Canis familiaris	2	0,39	1	3,45	0,43	4,35
Total mam. domestice	**467**	**91,93**	**23**	**79,31**	**100**	**100**
Sus scrofa ferrus	8	1,57	2	6,9		
Cervus elaphus	8	1,57	1	3,45		
Canis vulpes	4	0,79	2	6,9		
Ursus arctos	1	0,2	1	3,45		
Total mam. sălbatice	**21**	**4,13**	**6**	**20,69**		
Total mam. determinate	**488**	**96,06**	**29**	**100**		
Aves	**12**	**2,36**				
Helix pomatia	7	-				
Unio pictorum	1	-				
Total moluşte	**8**	**1,57**				
Total mam. sălbatice	**41**	**8,08**				
Total determinări	**508**	**100**				
Nedeterminări	**210**					
Total eşantioane	**718**					

https://biblioteca-digitala.ro

*

Din cele de până acum rezultă că locuitorii aşezării de la Poiana, alături de agricultură, se ocupau intens de creşterea animalelor. Ţinând cont de poziţionarea aşezării, este posibil ca această ultimă preocupare să fi avut chiar întâietate faţă de prelucrarea solului.

Ca şi în multe alte aşezări contemporane sau datând din epoci diferite, bovinele deţineau ponderea cea mai mare, fiind sacrificate, aproape toate, la vârsta optimă, din punct de vedere economic. Necesarul de carne era suplimentat de porc şi ovicaprine. Bovinele se foloseau cotidian pentru lapte cât şi la unele munci, şi în mod ocazional pentru carne.

Porcinele reprezintă specia folosită prin excelenţă pentru carne, de aceea erau sacrificate după atingerea maturităţii sexuale. Ca număr, indivizii aproape că egalau pe cel al bovinelor.

Pentru lapte, piei şi lână se creşteau în număr mai mic ovicaprine, sacrificate şi ele la vârste optime.

Numărul mic de cai (doi) identificaţi la Poiana sugerează faptul că această comunitate nu avea preocupări militare în mod special. Folosit permanent la muncile câmpului, calul putea oferi ocazional şi cantităţi apreciabile de carne.

În număr redus existau şi găini şi câini, ultimii fără importanţă economică, ceea ce nu exclude, însă, posibilitatea ca în cazuri de foamete să fi fost consumaţi şi aceştia.

Din cele constatate până acum, rezultă că aici avem de-a face cu specii cu caractere încă primitive, neexistând preocupări pentru ameliorarea lor.

Ca şi în restul aşezărilor de epocă, vânătoarea deţinea un rol cu totul secundar, fiind folosită poate mai mult pe timpul iernii, când rezervele de carne se împuţinau şi urmărirea vânatului prin pădurea acoperită cu zăpadă era mult mai eficientă.

Din toate acestea rezultă cât se poate de clar caracterul sedentar al locuitorilor de la Poiana.

* *
*

https://biblioteca-digitala.ro

VII. CONSIDERAŢII FINALE*

Analiza descoperirilor de la Poiana, în contextul general de epocă pentru teritoriul est-carpatic ne duce la concluzia existenţei încă a unei insuficiente *acumulări de material ceramic*, în speţă întregibil, cel mai elocvent pentru cunoaşterea completă a producţiei ceramice. De asemenea, nu întotdeauna publicarea materialelor s-a făcut riguros şi nici din punct de vedere obiectiv, în privinţa estimărilor de natură etnică.[1]

Zona de nord a Moldovei a resimţit cum este şi firesc de-a lungul istoriei numeroase influenţe şi contribuţii cultural-etnice provenind şi din regiunile învecinate din nord şi nord-est. Marea migraţiune slavă considerăm că a avut repercusiuni deosebite asupra zonei de nord moldave, ca şi asupra a celei de pe Nistru de Mijloc, în general.

Cu toate acestea, conform cercetărilor publicate de arheologii sovietici de la Codeni (Kodyn – lângă Cernăuţi), Horecea (cartier al oraşului amintit) sau chiar Raškov (pe Nistrul de Mijloc), după încheierea acestei migraţii masive, se constată persistenţa clară a unor elemente, de natură ceramică, deloc neglijabile, provenind din fondul cultural anterior, aparţinând complexului Sântana de Mureş-Černjahov şi - pentru zonele submontane - culturii Tumulilor carpatici.[2]

Din păcate, nici analiza noastră sintetică asupra realităţilor arheologice din teritoriul nord-est carpatic nu a reuşit să ajungă la certitudini în privinţa atribuirilor etnice.[3] Personal, în studiul amintit am optat pentru ideea existenţei în zona de nord a Bucovinei istorice, după primele momente de coabitare dintre autohtoni şi slavi, a unei noi populaţii sedentare slavo-dacice, moştenind atât sângele cât şi cultura celor două componente, deosebite cât de cât de slavii migratori sau de urmaşii acestora, locuind în Galiţia, Podolia sau, mai spre nord, în patria lor de origine.[4]

Dacă se va demonstra în viitorul mai mult sau mai puţin îndepărtat, prin cercetare, că în această microzonă a existat cu certitudine un orizont de vieţuire destul de intensă, de secol V, posterior migraţiei hunilor, atunci situl nostru

*Nu ne propunem aici, ca în cazul unor monografii de aşezări din această perioadă, să facem generalizări de dragul teoretizării cu privire la realităţile economice, sociale, şi culturale din a doua jumătate a primului mileniu creştin.

[1]M. Andronic, *Cercetare ştiinţifică sau falsificare politică?*, în *Plai Românesc*, Cernăuţi, 1993, nr. 7 (43), p. 7.

[2] Idem, *Teritoriul nord-est carpatic în secolele V – X d. Chr.*, mss., p. 176 – 179, 180 – 182, 257 – 262.

[3] *Ibidem*, p. 469.

[4] *Ibidem*, p. 468 – 469.

https://biblioteca-digitala.ro

poate fi legat evolutiv de aşezarea Sântana de Mureş amintită mai înainte şi de o alta, din secolele VI-VII din punctul menţionat deja, numit „La Comoară”.

Aşa cum se cunoaşte, la nordul Dunării de Jos, în secolele VIII-XI, evoluează cultura veche românească Dridu, despre care s-a scris o serie de studii ample[5], dar, până acum, din păcate, *nici o monografie sintetică*. Numită şi „cultura primului ţarat bulgar”, sau mai potrivit „cultura balcano-dunăreană” (şi „carpatică” am adăuga noi), ea a avut, printre purtătorii săi, ca şi în cazul multor culturi ample arheologice, purtători de diverse origini etnice. După opinia noastră, la fel stau lucrurile, în mare parte şi pentru cultura Luka-Rajkoveckaja (pe viitor, L.R.), mai ales pentru zonele mărginaşe ale arealului său de răspândire, în care putem include şi teritorii de la sud de Nistrul Mijlociu.

Din păcate, aşa cum se cunoaşte, cercetarea acestei perioade a cunoscut mai ales în primele decenii de după ultima conflagraţie mondială în ţările vecine, dar şi la noi, o politizare evidentă. Din astfel de necesităţi, de exemplu, se ajunsese într-o vreme să fie atribuită exclusiv slavilor întreaga ceramică decorată cu incizii liniare şi „în val”.[6]

În această ordine de idei, trebuie să subliniem faptul că, problema majoră pentru veacurile de sfârşit ale primului mileniu creştin de la răsărit de Carpaţi rămâne stabilirea cu exactitate şi onestitate profesională a limitei nordice de răspândire (sau, chiar penetrare)[7] a culturii protoromâneşti Dridu, chiar în aspectele sale cele mai modeste.

Un lucru pare cert în această fază a cercetării. Există diferenţe sesizabile între jumătatea sudică şi cea nordică a teritoriului dintre Carpaţi şi Prut[8], ca şi în cazul Basarabiei[9]. Chiar din secolele VI-VII, în nordul extrem al Moldovei, existenţa ceramicii locale modelate cu roata o putem pune sub semnul întrebării

---

[5] *Ibidem*, p. 387, nota 243, cu bibliografie.
[6] *Ibidem*, p. 377, nota 216, p. 387, notele 244 – 245, 268 – 269.
[7] *Ibidem*, p. 388, nota 251.
[8] *Ibidem*, p. 392, nota 283, p. 470, nota 6.
[9] N. Tel'nov, *Vostocnoslavjanskie drevnost dnestrovsko-prutskogo mezdurec'ja VIII – X vv.*, rezumatul tezei de doctorat, Leningrad, 1990, p. 14. Pentru alte informaţii cf. G. F. Čebotarenko, *Die Kramik des mittleren und südlichen Dnestr-Prut-Gebietes im 8 – 12 Jh.*, în *VAH.*, III, 1990, p. 47 – 74.

https://biblioteca-digitala.ro

(Udeşti, Rus-Mănăstioara, Cucorăni, Lozna, Todireşti, Măreţia sau Suceava-Iţcani)[10].

Faptul că ceramica tipică Dridu, aşa cum se găseşte ea în Câmpia munteană, nu există cu certitudine în nordul Moldovei, ni se pare firesc, ţinând cont de realităţile etno-culturale din epocile mai îndepărtate. Nici cunoscutele culturi (noi propunem termenul de „complexe culturale”) Cucuteni-Tripolje sau Sântana de Mureş-Černjahov nu se prezintă cu totul identic la extremităţile îndepărtate de răspândire. De aceea, nu trebuie să ne mire faptul că, de-a lungul timpului, importantele descoperiri de la Hlincea-Iaşi au generat diverse interpretări. Iniţial, ceramica de aici (secolele VIII-X) era atribuită culturii denumite pe atunci „Romen-Borševo”, extinsă între Don şi Nipru, ulterior Mircea Petrescu-Dîmboviţa considerând-o doar înrudită cu cea a culturii de mai sus[11]. Ceva mai târziu, Maria Comşa vedea în descoperirile de la Hlincea, considerate pur slave, identitatea lor cu cele din Ucraina apuseană de tip LR, ea încercând să demonstreze aici existenţa, spre sfârşitul secolului al VII-lea, a unui nou val de migratori slavi.[12] În sfârşit, s-a ajuns ca întreaga Moldovă să fie inclusă arealului Dridu, descoperirile de tip „Hlincea” fiind considerate o variantă a acestei vechi culturi româneşti.[13]

În aceste încercări, deosebit de dificile de atribuiri culturale şi etnice, din păcate nici prezenţa importurilor bizantine, precum amfore sau vase din caolin (atestate până la Hlincea şi Iaşi), sau a ceramicii cenuşii fine, decorată prin lustruire (cu origine Ipoteşti-Cândeşti sau Saltovo-Majack)[14] nu pot fi edificatoare, importurile neţinând cont de etnic ci de alte considerente economice, politice şi geografice.

În ceea ce priveşte cultura LR, considerăm că trebuie făcute unele consideraţii. Şi în cazul ei din păcate, până în momentul de faţă nu s-a realizat o lucrare specială, sintetică[15].

Cele mai frecvente forme de oale, circa 40% din tot repertoriul sunt, de altfel, cele comune în epocă, cu gură largă şi umeri înalţi (deci diametrul maxim în prima treime), dar şi cele cu umeri ceva mai căzuţi şi gât ceva mai mic (circa 42%)[16].

---

[10] M. Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic...*, p. 388 – 389.
[11] *Ibidem*, p. 391, nota 275.
[12] *Ibidem*, p. 391, nota 276.
[13] *Ibidem*, p. 391, notele 279 – 281.
[14] *Ibidem*, p. 390 – 391.
[15] *Ibidem*, p. 382, nota 229.
[16] *Ibidem*, p. 383.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi din punctul de vedere al repertoriului de forme, cultura LR este destul de unitară: oale-borcan, castroane, vase miniaturale (pahare), tăviţe şi tăvi zise „portative".

În privinţa arealului de la nord de Poiana, (reg. Cernăuţi), arheologii sovietici au fost unanimi – ca şi actualmente cei ucraineni – în a susţine că toate descoperirile din secolele VIII-X (peste 126!) aparţin acestei culturi. Dincolo de unele discuţii privind încadrarea cronologică mai exactă a culturii LR, cercetătorii la care ne-am referit sunt de acord că în arealul amintit, al Prutului Superior, ceramica lucrată cu roata, considerată deja de tip „vechi rusesc", nu apare mai degrabă de secolul al X-lea[17].

Prin urmare, ornamentarea ceramicii de epocă a depins, în primul rând, de tehnica sa de execuţie. Dacă ceramica geto-dacică folosea din plin tehnica de ornamentare cu vârful degetelor (alveole, brâuri în relief), complexul cultural SMC conţine, aproape în totalitate, ceramică decorată cu roata, în mod foarte asemănător cu cea la roată de la sfârşitul primului mileniu creştin. O dată cu revenirea la ceramica lucrată numai manual, a fost normal ca să se revină la alveole şi, mult mai rar, la proeminenţe. La rându-i, şi ceramica modelată la roată din secolele IX-X reia aproape aceleaşi ornamente folosite cu sute de ani în urmă, constând în incizii liniare şi în „val", dispuse divers. De aceea, dorim să accentuăm şi aici ideea că însăşi pătrunderea în mari spaţii geografice a noii tehnici la roată, a adus cu sine, simultan, la diferite etnii, *aceleaşi modalităţi fireşti de ornamentare*. În această situaţie, considerăm că, cel puţin în arheologia secolelor de după Hristos, cel mai adesea, ceramica nu mai poate reflecta, în chip fidel, etnicul, situaţie în care încadrăm şi descoperirile de la Poiana.

Ponderea ceramicii cu roata a fost deosebită, în funcţie de plasarea geografică a aşezărilor. De exemplu, în marea aşezare de la Comana de Jos, din sudul Transilvaniei, unde această tehnică superioară a reprezentat o permanenţă *de-a lungul veacurilor, ceramica modelată numai cu roata este majoritară*[18]. Etapa superioară de evoluţie a ceramicii explică – după opinia noastră – de ce aici s-au descoperit numai patru fragmente de tăviţe, ca şi lipsa, în cazul ceramicii lucrate numai cu mâna, a decorului cu alveole pe buze.[19] Datarea acestui sit cuprinde secolul al VIII-lea (poate şi începutul celui următor).

Chiar dacă asistăm în această perioadă la acea binecunoscută „explozie demografică", se constată în continuare, o dispunere neuniformă a populaţiei, aşezarea noastră fiind plasată în zona de la apus de Siret, o zonă rarefiată din

---

[17] L. Mihajlina, *Naselennja verhn'ogo Popryttja VIII – X st.*, Cernăuţi 1997, p. 6 – 7.
[18] I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, *Comana de Jos. Aşezările de epocă dacică şi prefeudală*, p. 89.
[19] *Ibidem*, p. 88, 92.

https://biblioteca-digitala.ro

punct de vedere al locuirii umane. Cu toate acestea, deşi trăia în condiţii naturale relativ vitrege, comunitatea umană de la Poiana avea un profund caracter sedentar, agricol. Uneltele descoperite, resturile faunistice, urmele de pleavă din lutul ars, le demonstrează. Chiar şi procentele mici de ovi-caprine şi cai au semnificaţie în acest sens.

Dacă aşa cum s-a constatat adesea faţă de secolele anterioare (V-VII), în secolele de sfârşit ale primului mileniu creştin, numărul aşezărilor creşte spectaculos, uneori mai mult decât dublându-se, aşezarea de la Poiana se încadrează printre deosebit de rarele puncte locuite identificate până acum între Siret şi Carpaţi.

În zona dintre Prut şi Nistru, deci zona basarabeană şi nord-bucovineană, S. Mustaţă identifica 14 concentrări de situri, grupuri teritoriale, datate în veacurile VIII-IX. Între acestea, deosebit de importantă, nu numai ca vecinătate, dar şi ca mărime, ni se pare cea din nordul Bucovinei istorice, cu 234 de situri până acum identificate[20]. Nu întâmplător, de altfel, aici erau cunoscute, până în anul 1989, nu mai puţin de 37 de puncte fortificate, de tipul „horodiştilor", mai târziu, în primele secole ale mileniului următor, densitatea, deosebit de mare de aşezări de aici menţinându-se. După calculele lui Gh. Postică, în această regiune, 216 situri din cele 234 de aşezări la care ne-am referit au niveluri de locuire şi în veacurile X-XII, ceea ce nu se constată până acum în jumătatea sudică a Bucovinei istorice (jud. Suceava).

Tot un fenomen sesizabil, în această perioadă, este acela al apariţiei multor aşezări pe văile marilor râuri, cu rol atât de important – ca şi în restul continentului – în circulaţia umană şi de bunuri, indiferent de epocă. Este aici şi cazul aşezării de la Poiana, plasată în linie dreaptă la o distanţă de numai 3-4 km de cursul Siretului (satul Şerbăneşti, aceeaşi comună).

Aşezarea de la Poiana se înscrie deci în rândul celor deschise, nefortificate, cu un evident caracter sedentar şi agricol. Totuşi trebuie să avem în vedere existenţa poziţionării sale retrase în codrii seculari de stejar care existau aici, la care duceau doar poteci modeste, cunoscute numai de localnici. La acestea adăugăm avantajele defensive oferite de balta şi probabil, şi de mlaştina care înconjura până nu demult pe circa jumătate din perimetrul său situl, dar şi poate de existenţa unui gard simplu, periferic, din nuiele împletite, cu rol de a feri locuitorii săi de eventualele atacuri, mai ales nocturne şi pe timp de iarnă, din partea animalelor sălbatice. Din păcate însă, urme certe de la

---

[20] Gh. Postică, *Evoluţia aşezărilor din spaţiul pruto-nistrean în epoca migraţiilor (sec. V – XIII)*, în *TD*, XX, 1 – 2, 1999, p. 330; S. Mustaţă, *Realităţi arheologice din spaţiul pruto-nistrian în secolele VIII – IX*, în *Istros*, VIII, 1997, p. 131. Cf. şi I. Mitrea, *Estimări paleodemografice privind spaţiul est-carpatic al României în secolele VI – X*, în *Carpica*, XX, 1989, p. 315 – 335.

https://biblioteca-digitala.ro

această împrejmuire care, de fapt, lasă şi urme greu de reperat arheologic, nu au fost identificate.

Legat de caracterul aşezării unde ocupaţiile de bază erau agricultura şi creşterea vitelor, trebuie să subliniem de la început şi existenţa altor preocupări de natură meşteşugărească mai deosebite (obţinerea şi prelucrarea fierului pentru unelte şi arme; prelucrarea pieilor şi a osului), sau comune casnice (prelucrarea lutului pentru vesela de uz comun, torsul şi ţesutul).

Din analiza dispunerii locuinţelor de la Poiana nu se pot face prea multe observaţii. Indiferent de etapa de vieţuire de aici, complexele nu au fost distribuite în funcţie de existenţa vreunei uliţe. În schimb, se pare că a existat un spaţiu central (toloacă) care nu era folosit în scopuri agricole (situaţie surprinsă şi în marea aşezare de la Comana de Jos).[21]

În alte aşezări, precum la Gornea – Zomoniţe[22] s-a putu sesiza – în funcţie şi de caracteristicile terenului – dispunerea locuinţelor în şiruri, ca şi la Dodeşti – Vaslui[23], ca să mai dăm alt exemplu.

Fireşte, şi la Poiana se constată prezenţa unei apropieri dintre locuinţe, poate însă accidentală, ceea ce nu ne opreşte de-a reţine în vedere posibilitatea existenţei acelor „cuiburi", despre care s-a amintit des în literatura de specialitate.

În privinţa numărului de locuitori, se estimează că marile aşezări de epocă aveau circa 20 de locuinţe, eşalonate pe câteva generaţii[24].

Trebuie, de asemenea să amintim aici şi unele aspecte legate de preocupările meşteşugăreşti ale comunităţii de la Poiana. În condiţiile unui izolaţionism destul de ridicat, locuitorii de aici au fost obligaţi să îşi producă totul singuri. La îndemâna oricui se afla prelucrarea lemnului, pietrei şi a osului. Ca şi în alte aşezări din această perioadă, împungătoarele se aflau în fiecare locuinţă. Din os (inclusiv din corn de cerb) se mai obţineau patine, mânere de cuţit, pandantive, ustensile pentru curăţat pieile şi chiar – aşa cum s-a văzut – otice.

---

[21] I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, *op.cit.*, p. 94. Nici aici locuinţele nu urmează o dispunere exactă.

[22] I. Uzum, *Locuirile medievale de la Gornea – Zomoniţe (com. Sicheviţa, jud. Caraş Severin)*, în *Banatica*, VII, 1983, p. 265. Pentru o prezentare generală a diverselor aspecte sociale ale comunităţilor din această perioadă de la răsărit de Carpaţi, cf. V. Spinei, *Moldova în secolele XI - XIV*, Chişinău, 1994, p. 128 – 130.

[23] D. Gh. Teodor, *Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi în secolele VI – XI, e.n.*, p. 137.

[24] St. Olteanu, *Societatea carpato-danubiano-pontică în secolele IV – XI. Structuri demo-economice şi social-politice*, p. 244, cu bibliografie.

https://biblioteca-digitala.ro

Piesele din lemn, din piele și textile, din păcate, cum este și firesc, nu s-au păstrat. Numărul deosebit de mare de fusaiole este o dovadă peremtorie asupra torsului și – implicit și a țesutului – practicat în fiecare gospodărie.

Fără îndoială însă cele mai pretențioase cunoștințe erau necesare obținerii și prelucrării fierului. Considerăm că nu este cazul aici de a teoretiza mult pe acest subiect, deoarece s-a scris despre el destul de mult. Dorim, în schimb, să menționăm unele informații utile cercetării. Suntem de părere că, materia primă, așa numitul „fier de baltă" putea fi procurat din terenurile împrejmuitoare ale celor trei bălți din vecinătate (sau apropiere), amintite deja.

Reducerea minereului de fier avea loc în mod normal într-o zonă mărginașă a așezării, ce elimina riscul incendierii locuințelor. O dovadă certă că fierul era prelucrat pe loc este bucata de zgură cu fier descoperită în apropiere de locuința L_{26}.

Din punct de vedere al realității politice zona nordică a Moldovei, descoperirile de la Poiana nu aduc nimic concret.[25]

În situația evacuării lucrurilor celor mai de preț din așezare și a neidentificării până acum a necropolei a comunității de la Poiana, nu putem cunoaște mai aproape de adevăr vechile realități de aici, de natură spirituală.

Semne de întrebare ridică L_{18}, datorită formei sale, a fragmentului ceramic descoperit aici, decorat cu ornamente cruciforme și a fundului de vas perforat, folosit poate în mod ritual[26].

În mod sigur amplele cercetări arheologice care se vor efectua în viitorul apropiat, dar mai ales îndepărtat în nordul Moldovei, inclusiv regiunea Cernăuți de astăzi, vor răspunde la întrebarea dacă astfel de comunități, precum cea de la Poiana, beneficiau deja de locuri de cult creștine, fie cât de modeste.

Pe de altă parte, persistența unor obiceiuri păgâne pare să fi existat încă la Poiana, fapt ușor de admis dacă avem în vedere chiar dificultatea cu care multe populații deja creștinate au renunțat la ritul incinerării. În cazul nostru ne referim la amulete realizată din vârf de corn, tip de podoabă, cu rost protector, atestat și în alte așezări din acele timpuri.[27]

Ca și în cazul celor mai multe situri arheologice, unde problema cronologiei este dificilă, mai ales dacă se urmărește stabilirea unor limite existențiale cât mai exacte, perioada existenței așezării de la Poiana poate fi stabilită doar în termeni largi. În această ordine de idei elementul cel mai

---

[25] Pentru un cadru general, cf. V. Spinei, *op. cit.*, p. 73 – 74.

[26] În așezarea din secolele VII – X de la Felnac a fost descoperit un fragment de vas perforat, considerat că a aparținut unui recipient folosit în scop ritual (cf. M. Zdroba, M. Barbu, *Săpăturile arheologice de la Felnac și Vladimirescu*, în, *Ziridava VI*, 1976, p, 50).

[27] St. Olteanu, *op. cit.*, p. 153, fig. 28 – 29.

https://biblioteca-digitala.ro

important rămâne ceramica modelată exclusiv cu roata. După cum se ştie, ea apare în zona noastră mai sigur în secolul al IX-lea. De unde, este imposibil de cunoscut. Cele mai mari şanse de adevăr le are posibilitatea vehiculării ei dinspre sud, unde contactele cu lumea romană târzie şi apoi bizantină au fost mult mai intense. În această situaţie, teritoriul nord-est carpatic, unde se înscrie şi Poiana, a putut fi ca şi în alte perioade o zonă de tranzitare de bunuri şi idei, contribuind – în cazul nostru – la răspândirea noii tehnologii în vechea lume slavă, de dincolo de Nistrul Mijlociu[28].

Ţinând cont de prezenţa cu totul şi cu totul sporadică a acestui tip ceramic, de factură superioară, considerăm că cel mai sigur aşezarea de la Poiana a existat în secolul al IX-lea[29]. Trebuie de asemenea să avem aici în vedere şi posibilitatea ca atelierul descoperit să fi produs o astfel de ceramică, fragmentele ceramice lucrate cu roata, de cea mai bună factură, fiind descoperite tocmai aici, ca şi faptul că perioada existenţei aşezării putea să nu se prelungească neapărat în plin secol IX, ci la cumpăna dintre veacurile VIII-IX sau chiar IX-X (dacă avem în vedere poziţionarea sitului tocmai în extremitatea nordică a Moldovei).

Alte elemente de datare ar mai putea fi oticul din corn de cerb, pandantivul din os sau fusaiolele realizate prin rotire pe un ax, din pastă nisipoasă, la care ne-am referit deja, dar care, nici ele, nu pot oferi datări mai exacte.

Prin urmare, ţinând cont de raritatea ceramicii la roată, ne menţinem datarea sitului, folosită şi cu alte ocazii: secolele VIII-IX.

* *
*

[28] D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V – XI*, p. 137.
[29] Cf. notele 3 şi 4, cap. I.

https://biblioteca-digitala.ro

Poiana an Archaeological Site from 8th to 9th Century A.D.

The settlement in Poiana, in the Zvoristea commune, the county of Suceava, lies at about 20 km N-NE from Suceava. The archaeological research performed in this area in 1998, 2000, 2001 led to the discovery of the remains of 44 dwellings, more ovens and outside hearths, and also garbage pits.

Such settlements are very rare between the Carpathians and the Siret River. The settlement in Poiana is the first in Romania, as far as the number of the complexes discovered is concerned. The dating of the settlement was made with the help of pottery objects, among which 1% were made on the potter's wheel.

The community in Poiana was probably already Christian. They lived on agriculture, cattle breeding, and occasionally hunting and fishing. Generally, the material culture discovered in Poiana is common for the entire territory at the north east of the Carpathians.

Unfortunately, there are not sufficient clues to include this community in a archeological certain ethnic group. In fact, in archaeology, establishing the ethnic appartenance is one of the last and most difficult steps. In northern Moldavia, after settling down in the 6th century, A.D., the Slav population started cohabitating with the native Getic population, the exponents of the cultural complex Sântana de Mures – Černeahov.

This settlement is an important landmark for the future study of the realities in the eastern Carpathians, at the end of the first Christian century.

Charts

1. The territory at the north-east of the Carpathians in 8 - 10 centuries;
2. The place of the Poiana settlement in the micro area;
3. The general layout and the two habbits stages of the settlement in Poiana;
4. The plans of the habbits no. 4 and 9;
5. Dwellings 2,3,7 and 15-plans and vertical sections;
6. The plans and vertical sections of the habbits 5 and 8;
7. L12, L14 and L17 – plans and vertical sections;
8. The plans and vertical sections of the habbits 13 and 22;
9. The plans and vertical sections of the habbits 19 and 20;
10. L11, L25, L26 and L31 – plans and vertical sections;
11. The plans and vertical sections 16 and 24;
12. L21, L23, L28 – plans and vertical sections;
13. The plans and vertical sections of the habbits L32 and L33;
14. L34, L35, L36, L38 and L39 – plans and vertical sections;
15. L41, L42, L43 and L44 – plans and vertical sections;

https://biblioteca-digitala.ro

16. The plans and vertical sections of the dwellings 6 and 18 and of the handicraftsman's workshop;
17. V1, V2, V3 – plans; L1 – plan and vertical section;
18. Plans and vertical sections: V4, V5, V14 şi G1 şi G7;
19. 1 - The settlement of Poiana; 2- L2, 3 - L3, 4 - L4 (author pictures);
20. 1 –L17, 2 – L19/L20, 3 – L25, 4 – L27, L28 (author pictures);
21. 1 – L31, 2 – L34/36, 3 – L24, 4 - the handicraftsman's workshop;
22. 1 - The oven of L11; 2 - the oven of L18; 3 - remains of the hearth in L21; 4- hearth L19; 5 - L13 exterior oven L34/36 (author pictures);
23. 1 – 3 silex objects; 4- bronze brooch; 6-7 - Sântana de Mureş pottery;
24. 1 – Arrow tip; 2 – knife blades; 3 – little anchor for buckets; 4 – sickle 8 – scythe;
25. Spindle spinning disks discovered in the settlement;
26. Spindle spinning disks and baked clay objects;
27. Bone pieces;
28. Bone and stone objects;
29. Bone and stone objects;
30. Hand made pottery;
31. Hand made pottery;
32. Hand made pottery;
33. Decorated hand made pottery;
34. Hand made pottery;
35. Fragments of bowls and tins;
36. Pottery made on the potter's wheel;
37. Pottery made on the potter's wheel;
38. Vertical sections of tins and pots; hand made pottery;
39. Fragments of bowls;
40. Fragments of tins;
41. Fragments of tins.

https://biblioteca-digitala.ro

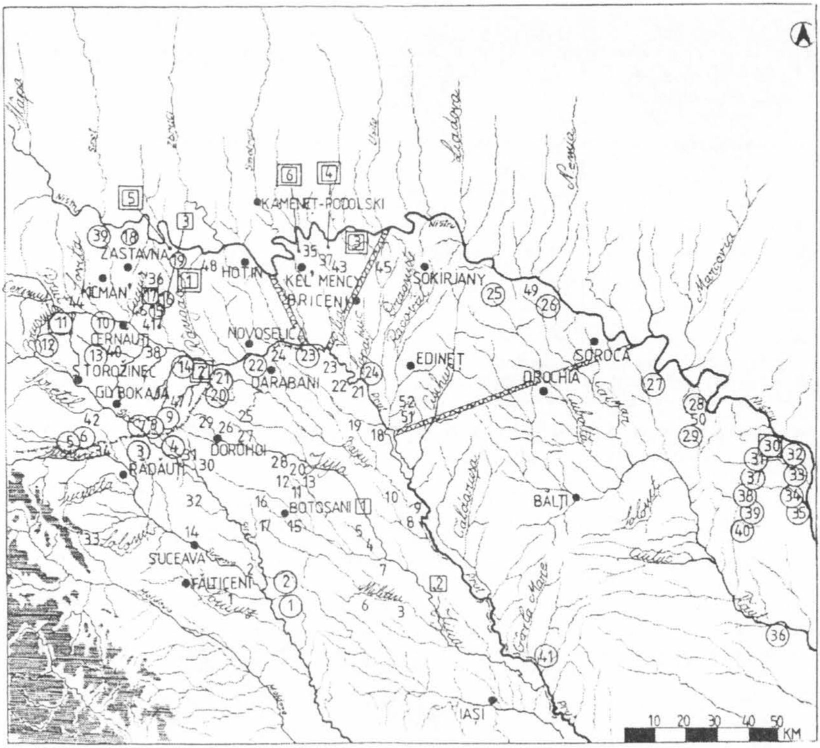

14=aşezări; (14)=fortificaţii; [1]=descoperiri funerare; (1)=sanctuare; valuri de pământ

Descoperiri din secolele VIII-X(XI) din teritoriul nord-est carpatic: AŞEZARI: 1 - Probota, 2 - Mihăesti, 3 - Câmpeni, 4 - Cerneşti, 5 - Ionăşeni, 6 - Lătăi-Câmpeni, 7 - Hlipiceni, 8 - Bobuleştii din Vale, 9 - Ştefăneşti, 10 - Bârsăneşti, 11 - Botoşani, 12 - Cătămărăşti, 13 - Cătămărăşti-Deal, 14 - Suceava, 15 - Băiceni, 16 - Hudum, 17 - Huţani, 18 - Ripiceni, 19 - Slobozia, 20 - Vorniceni, 21 - Mitoc, 22 - Ghireni, 23 - Miorcani, 24 –Eşanca, 25 - Ghilăneşti, 26 - Lozna, 27 - Şendriceni, 28 - Brăeşti, 29 - Dorohoi, 30 - Vârfu Câmpului, 31 - Lunca, 32 - Poiana, 33 - Cacica, 34 - Frătăuţii Noi, 35 - Babin, 36 - Bila, 37 - Buzovica, 38 - Valea Cozminului, 39 -Vasil'ev, 40 - Vel. Kučurov (Cuciurul Mare), 41 - Cernăuti (Caliceauca, Clocucica), 42 - Voloca, 43 - Hrubno, 44 - Dubova, 45 - Kulišivka, 46 - Laškovko, 47 -Molniţa, 48 - Raškov I, 49 - Rudi, 50 - Odaia, 51 - Gordineşti, 52 - Corpaci.

FORTIFICAŢII: 1 - Tudora, 2 - Corni, 3 - Siret, 4 - Dersca, 5 - Širokaja Poliana, 6 - Hliboca, 7 - Červona Dibrova, 8 - Voloca, 9 - Mamorniţa, 10 -Belaja, 11 - Revna, 12 - Korosuvata, 13 - Voloca, 14 - Horbova, 15 - Gorišnie Šerovcy, 16 - Grozinci, 17 - Dobrinovc, 18 - Balamutovka, 19 - Perebykovc, 20 - Fundu Herţii, 21 - Oroftiana, 22 - Baranca, 23 - Horodiştea, 24 - Pererita, 25 -Mereşeuca, 26 - Rudi, 27 - Inundeni, 28 - Temeleuţi, 29 - Cinicea, 30 - Alcedar, 31 - Hlingeni II, 32 - Cusătura, 33 - Rezina, 34 - Echimăuţi, 35 - Horodiştea, 36 - Lucaşeuca, 37 - Ţahnăuţi, 38 - Sămăşcani, 39 - Ţareuca, 40 - Popăuţi, 41 -Răciula.

DESCOPERIRI FUNERARE: 1 - Todireni, 2 - Călăraşi, 3 - Čornivka .

SANCTUARE: 1 - Ržavensk, 2 - Horbova, 3 - Kulešovka, 4 - Babin, 5 - Zelenaja Lipa, 6 - Nagoreany.

Pl.1: Teritoriul de la N - E de Carpaţi, în secolele VIII - X.

https://biblioteca-digitala.ro

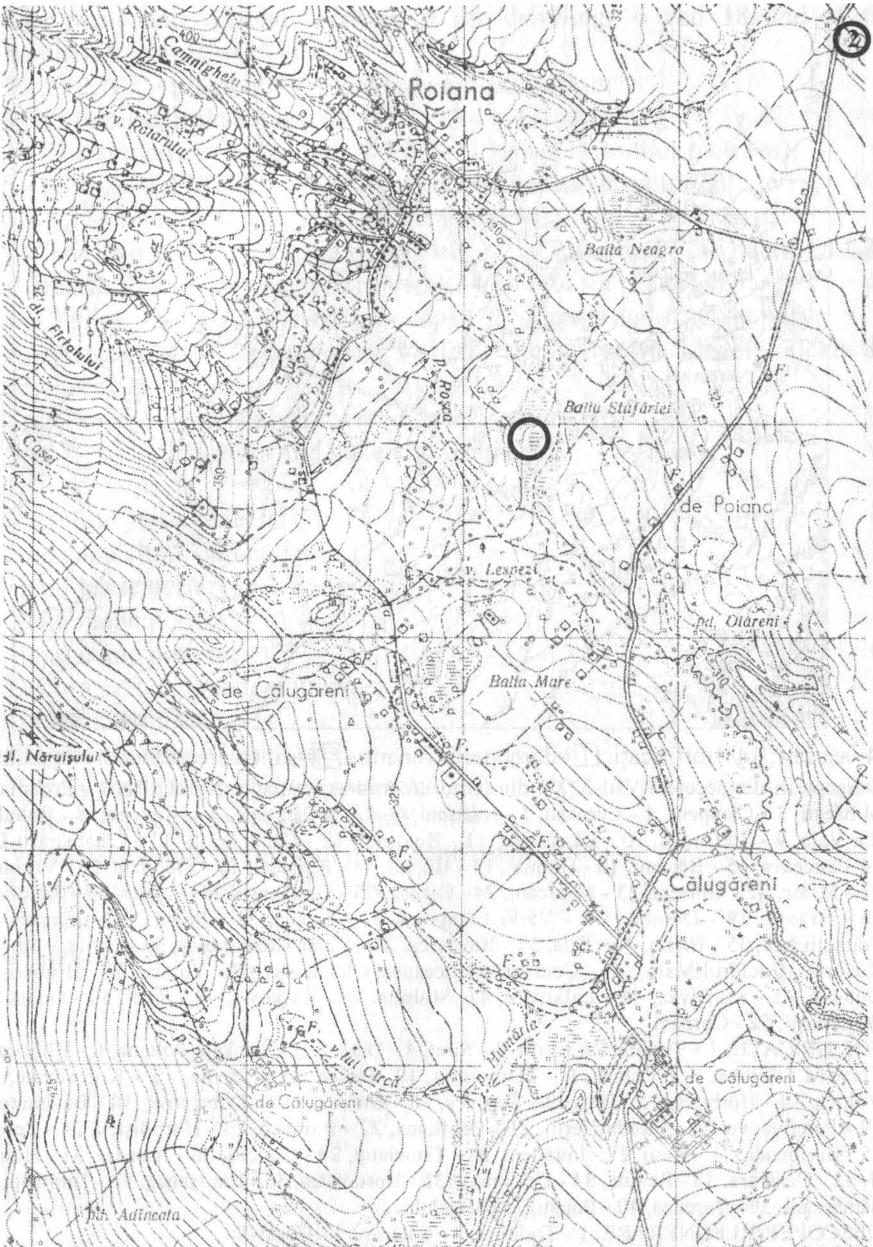

Pl.2: Amplasarea așezării de la Poiana în microzonă.

https://biblioteca-digitala.ro

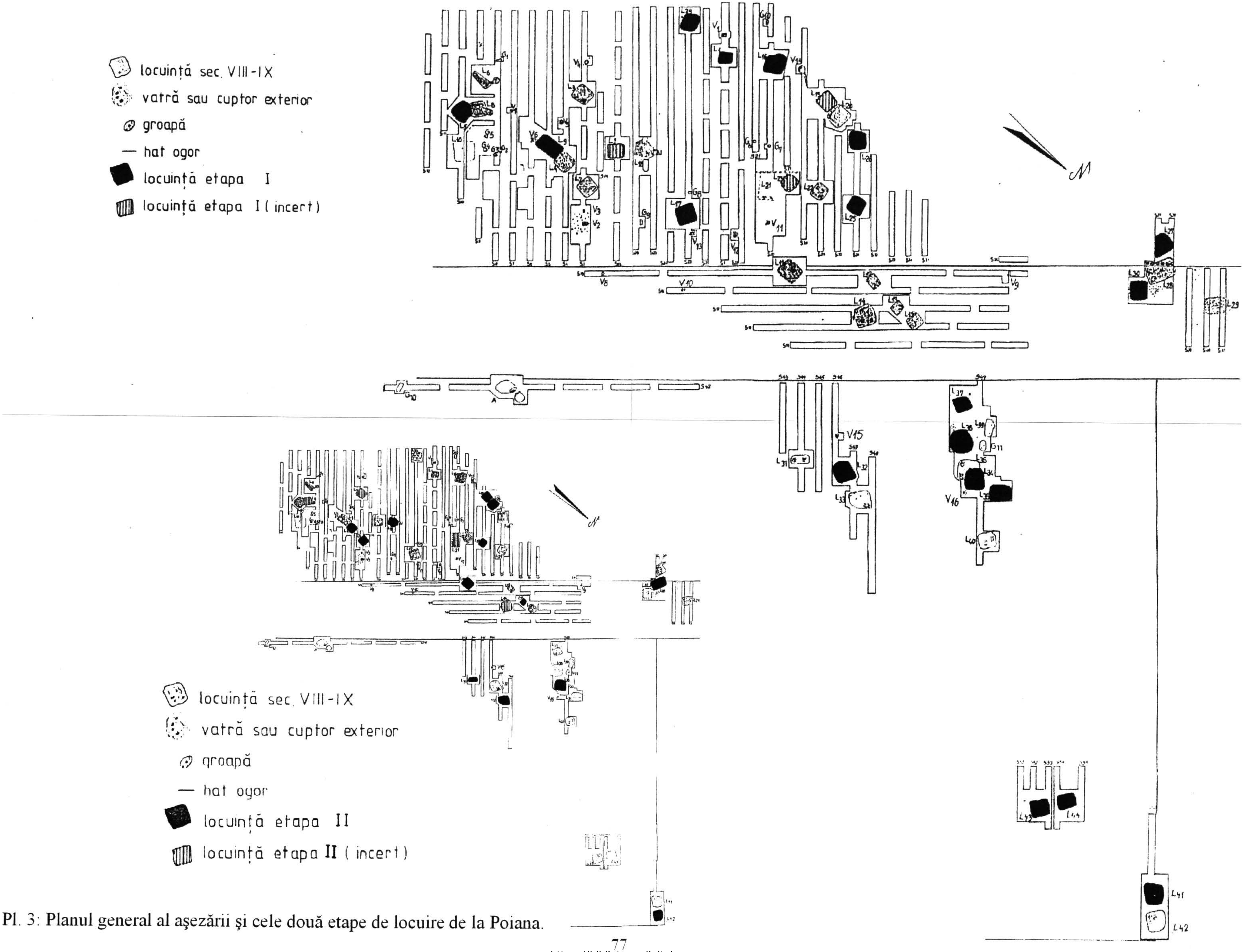

Pl. 3: Planul general al aşezării şi cele două etape de locuire de la Poiana.

https://biblioteca-digitala.ro

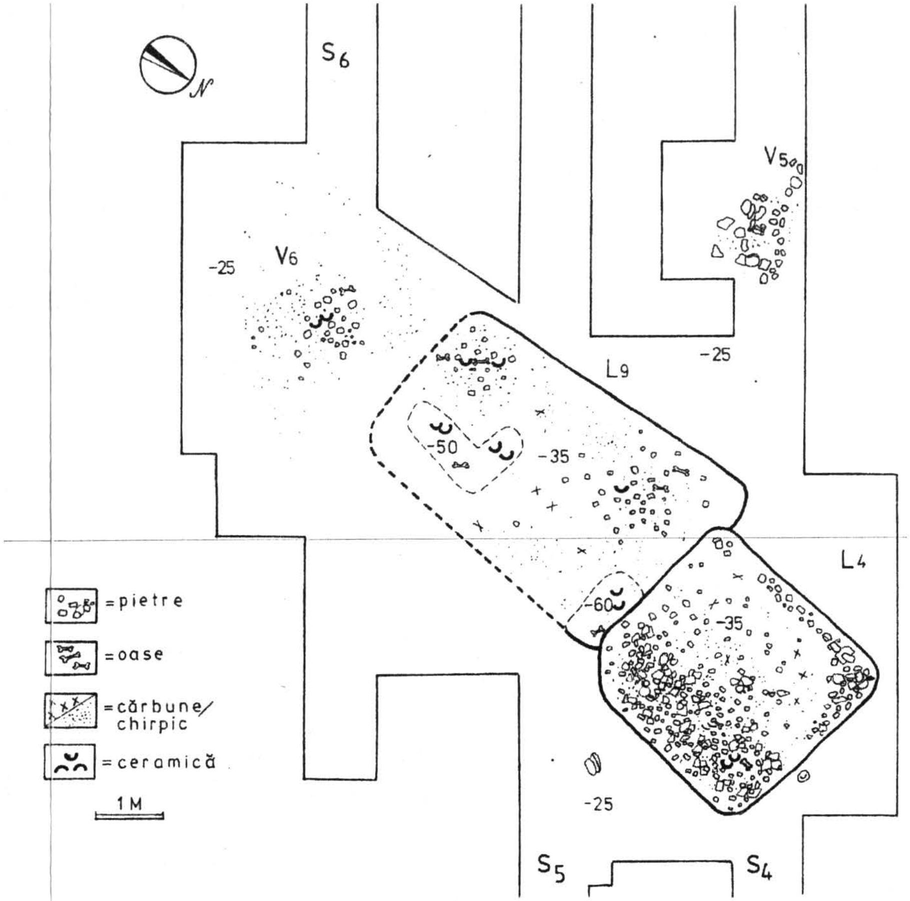

Pl. 4: Planurile locuințelor 4 și 9.

https://biblioteca-digitala.ro

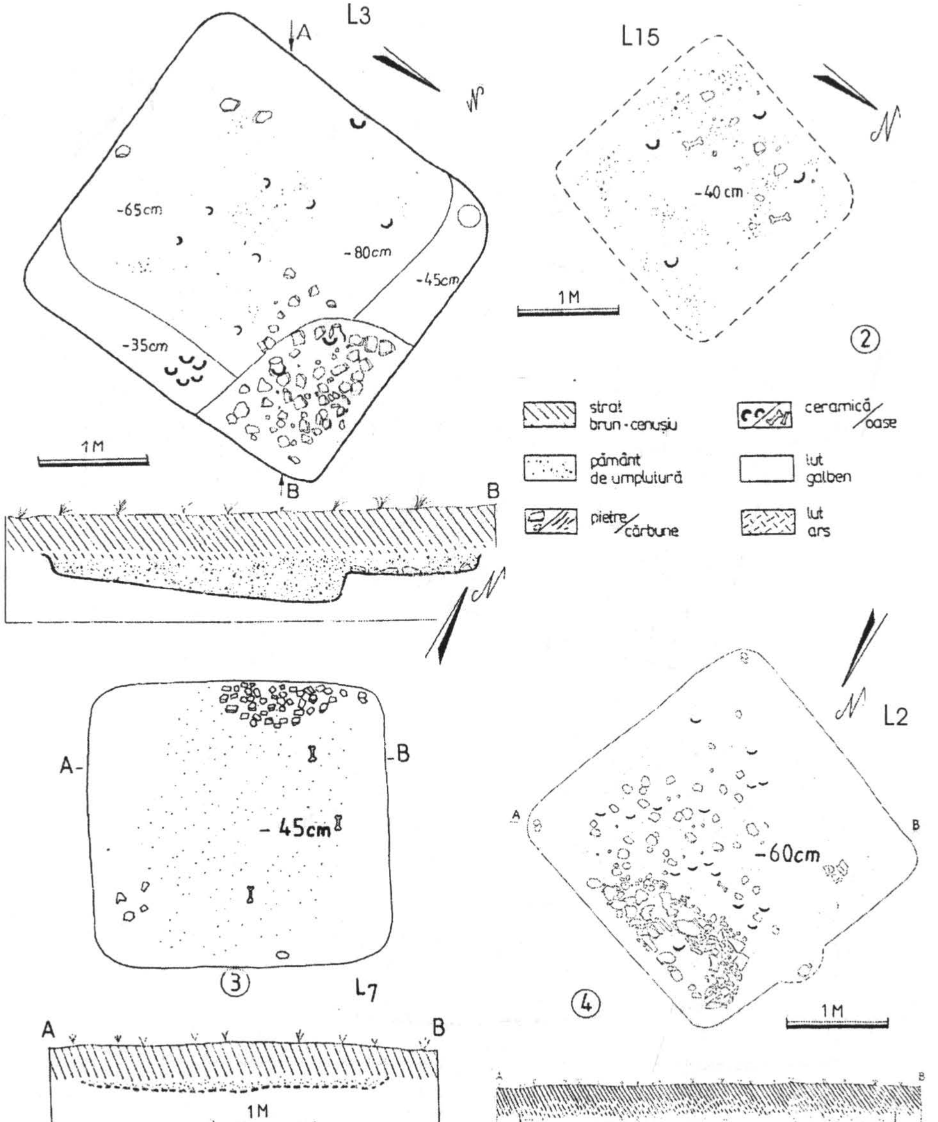

Pl. 5: L2, L3, L7, şi L15 - planuri şi profile.

https://biblioteca-digitala.ro

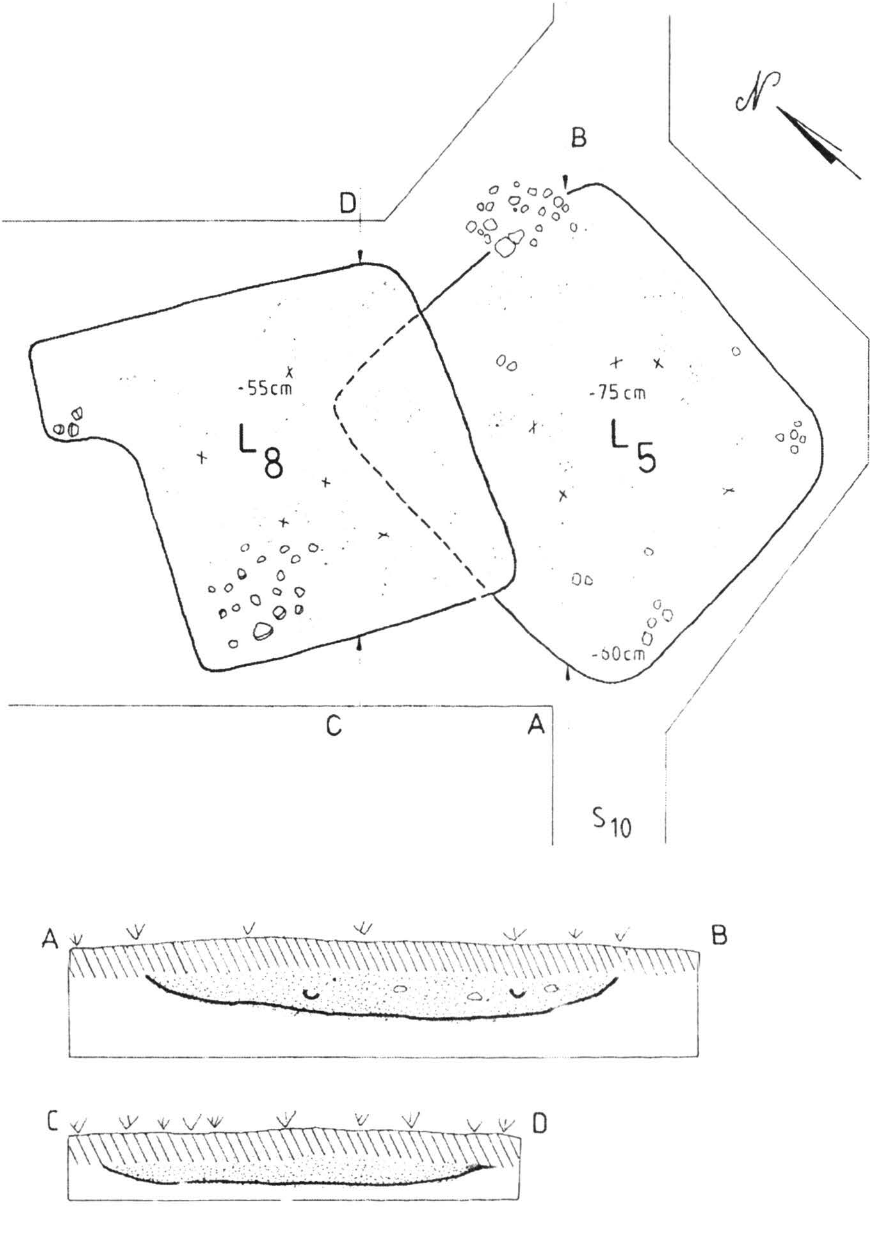

Pl. 6: Planurile şi profilele locuinţelor 5 şi 8.

https://biblioteca-digitala.ro

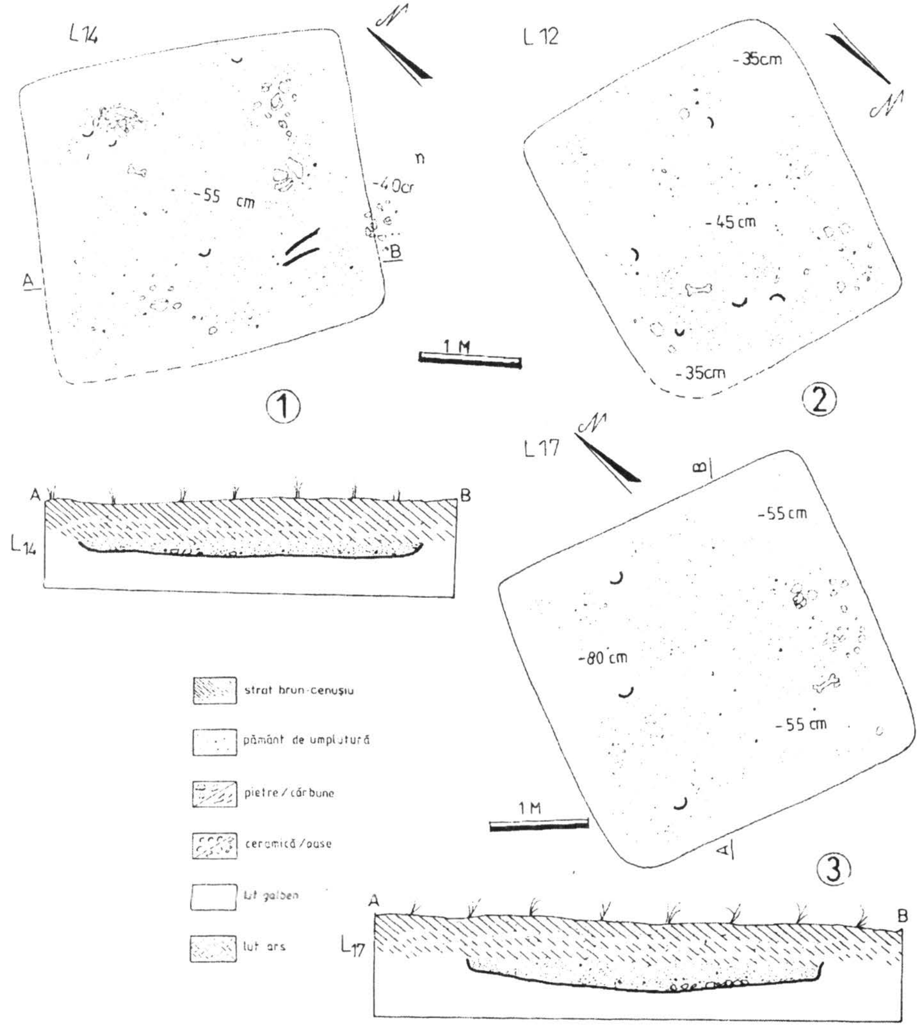

Pl.7: L12, L14 şi L17 - planuri şi profile.

https://biblioteca-digitala.ro

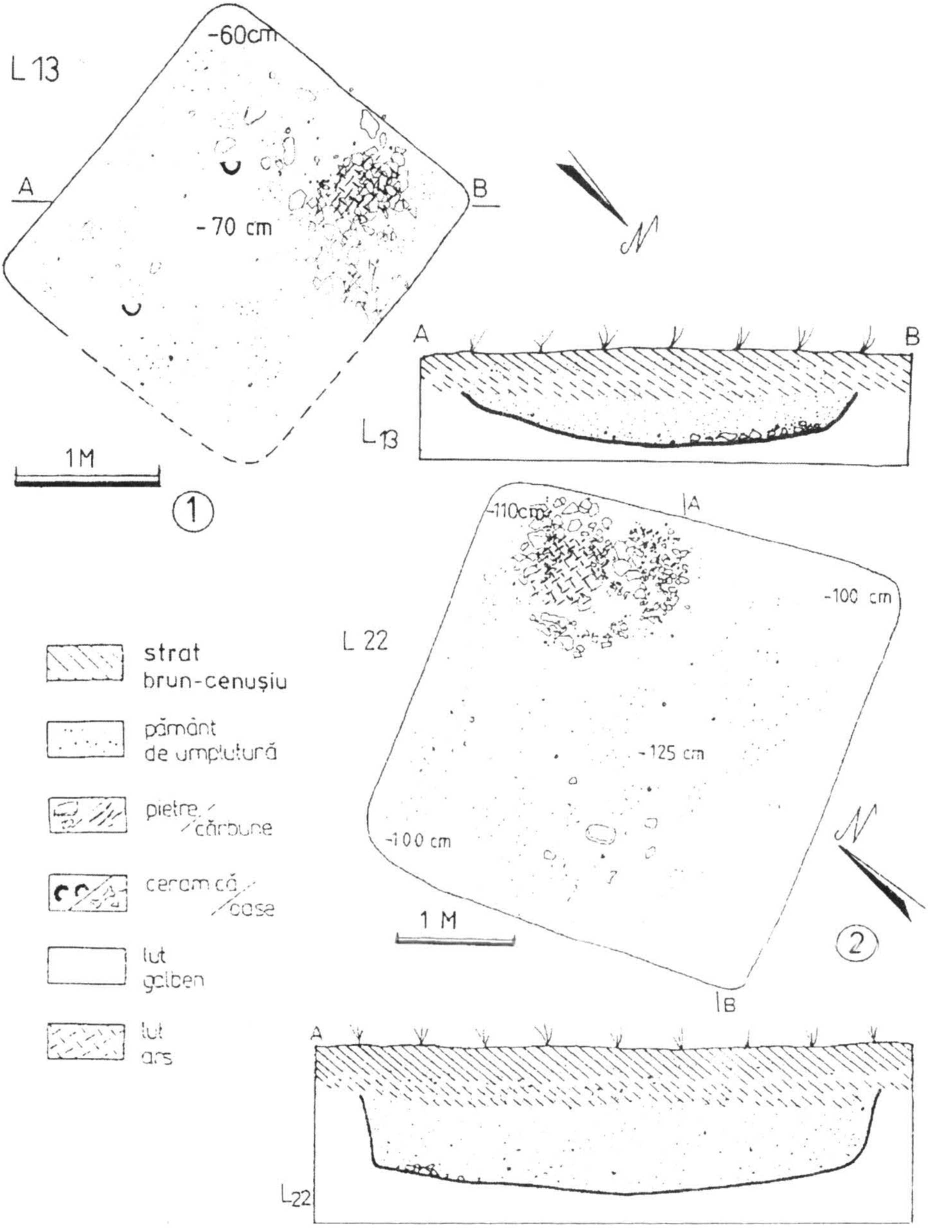

Pl. 8: Planurile și profilele locuințelor 13 și 22.

https://biblioteca-digitala.ro

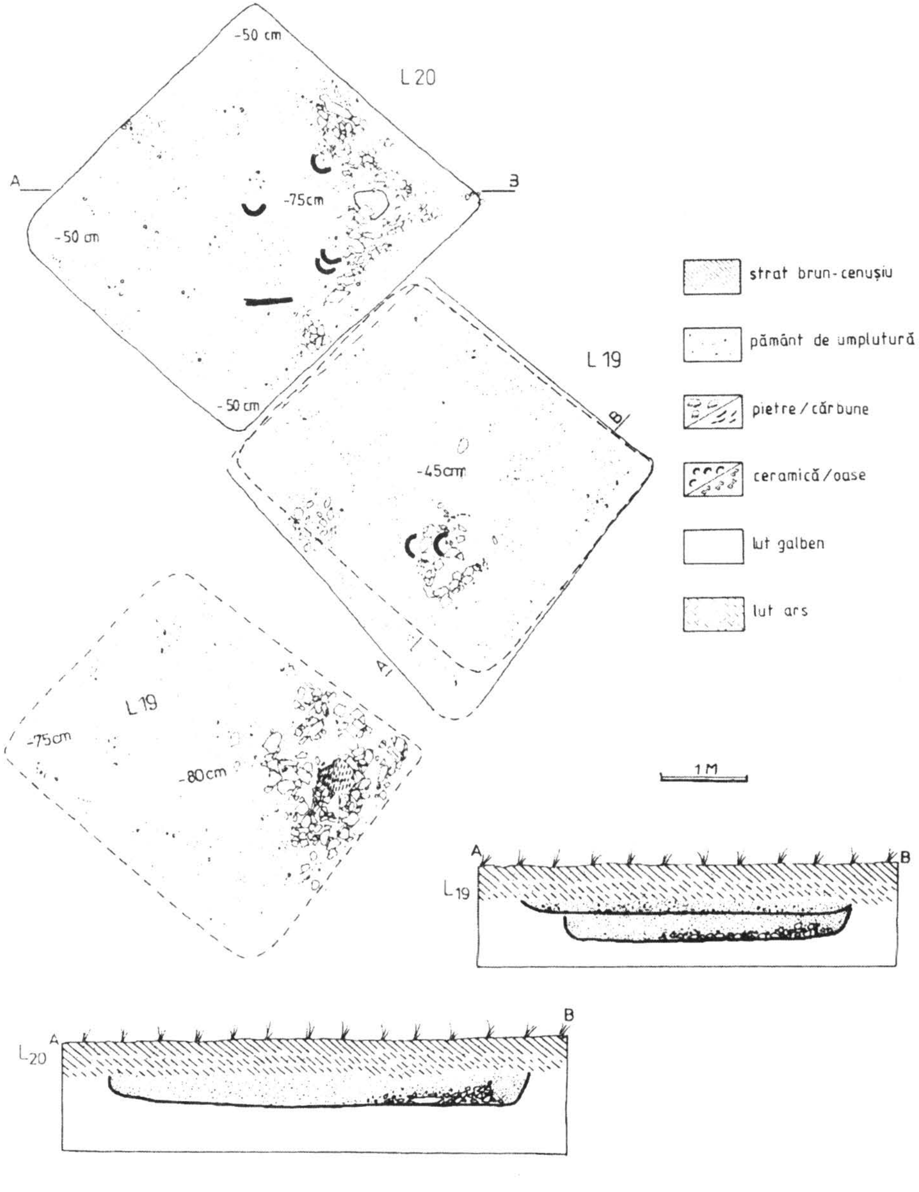

Pl. 9: Planurile şi profilele locuinţelor 19 şi 20.

https://biblioteca-digitala.ro

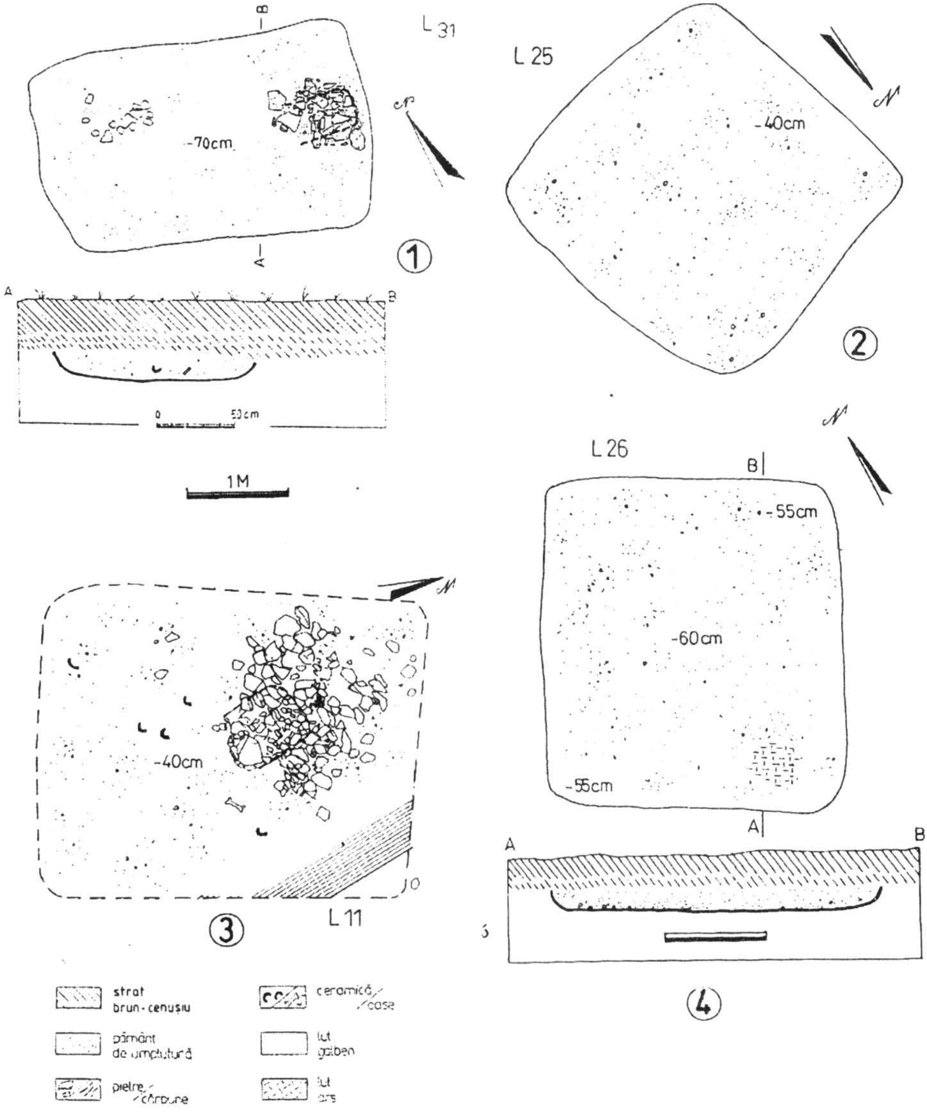

Pl. 10: L11, L25, L26 şi L31 - planuri şi profile.

https://biblioteca-digitala.ro

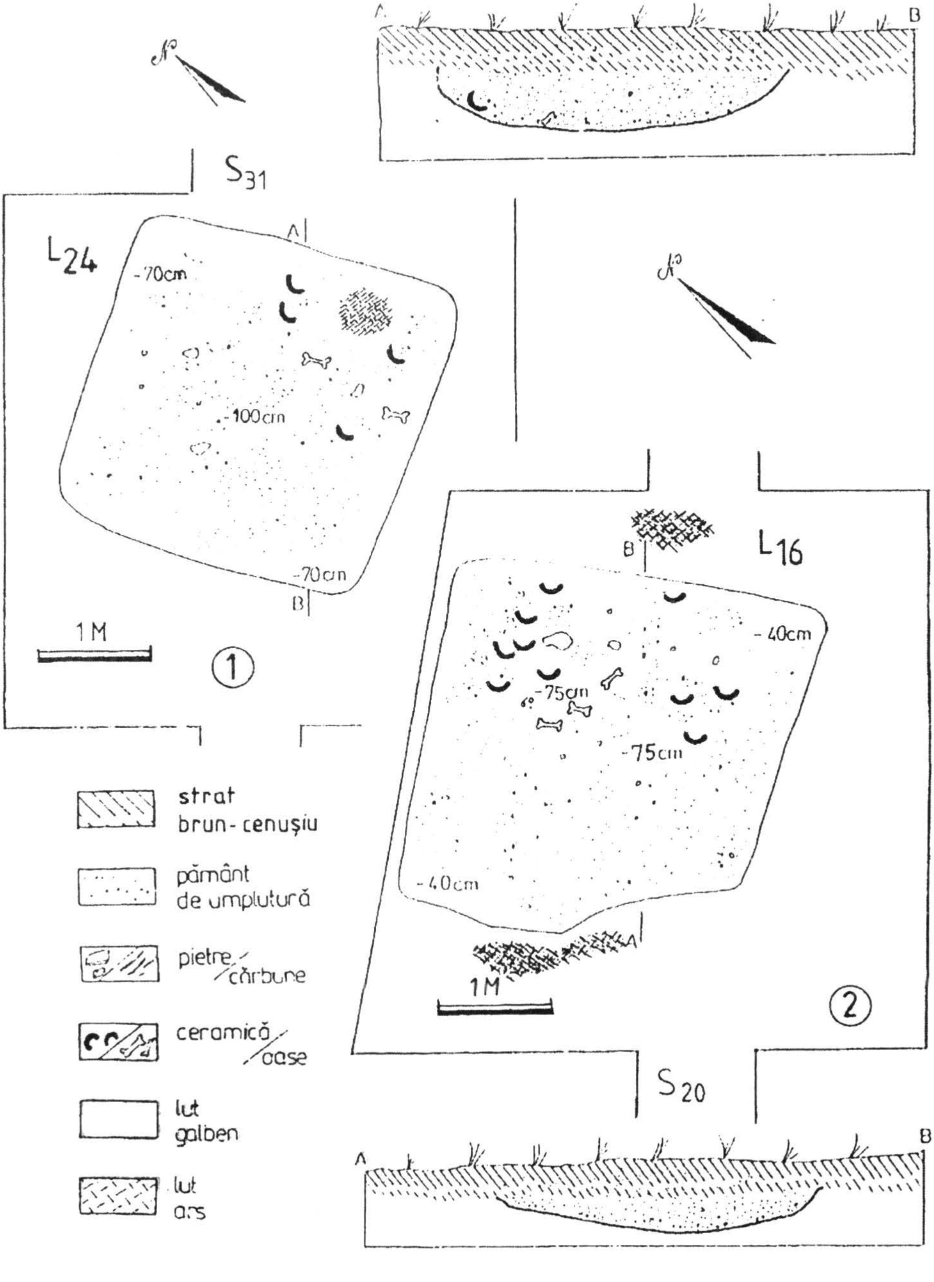

Pl. 11: Planurile şi profilele locuinţelor 19 şi 20.

https://biblioteca-digitala.ro

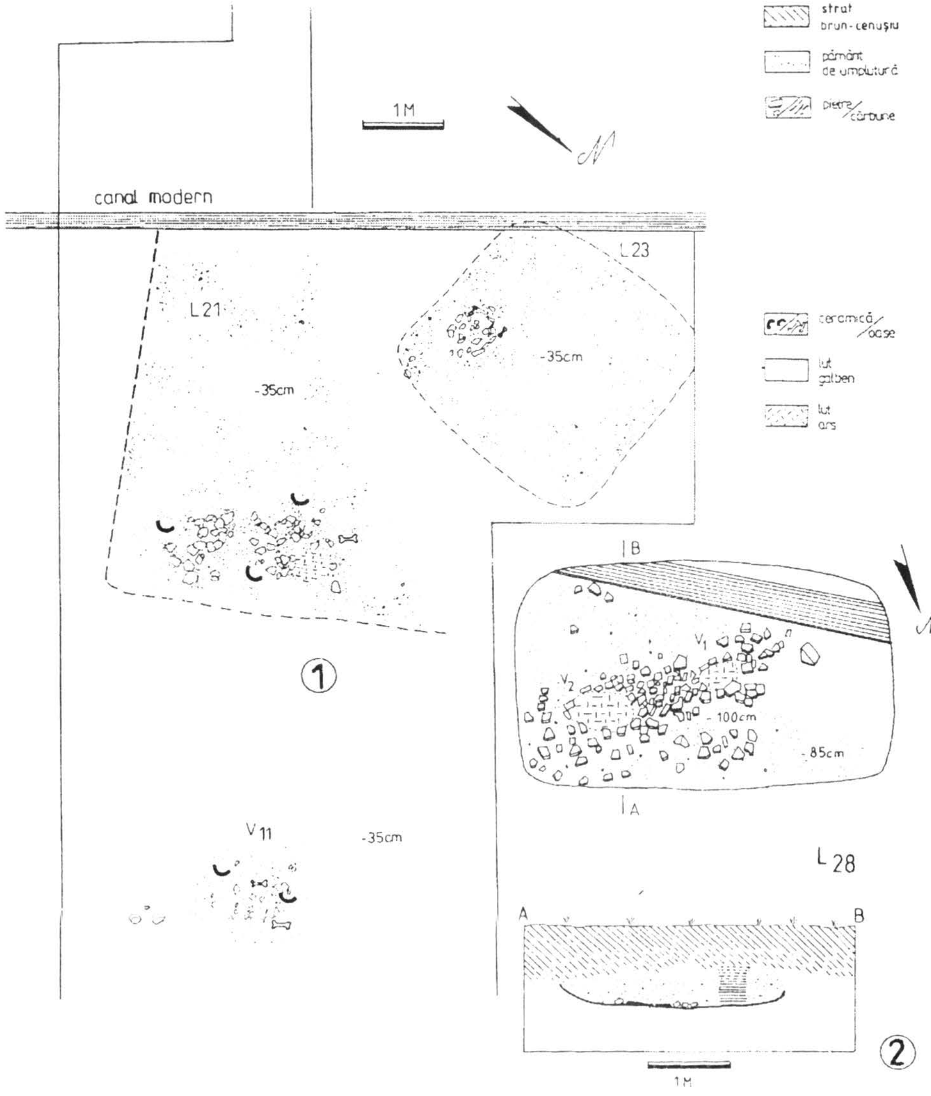

Pl. 12: L21, L23 şi L28 - planuri şi profile.

https://biblioteca-digitala.ro

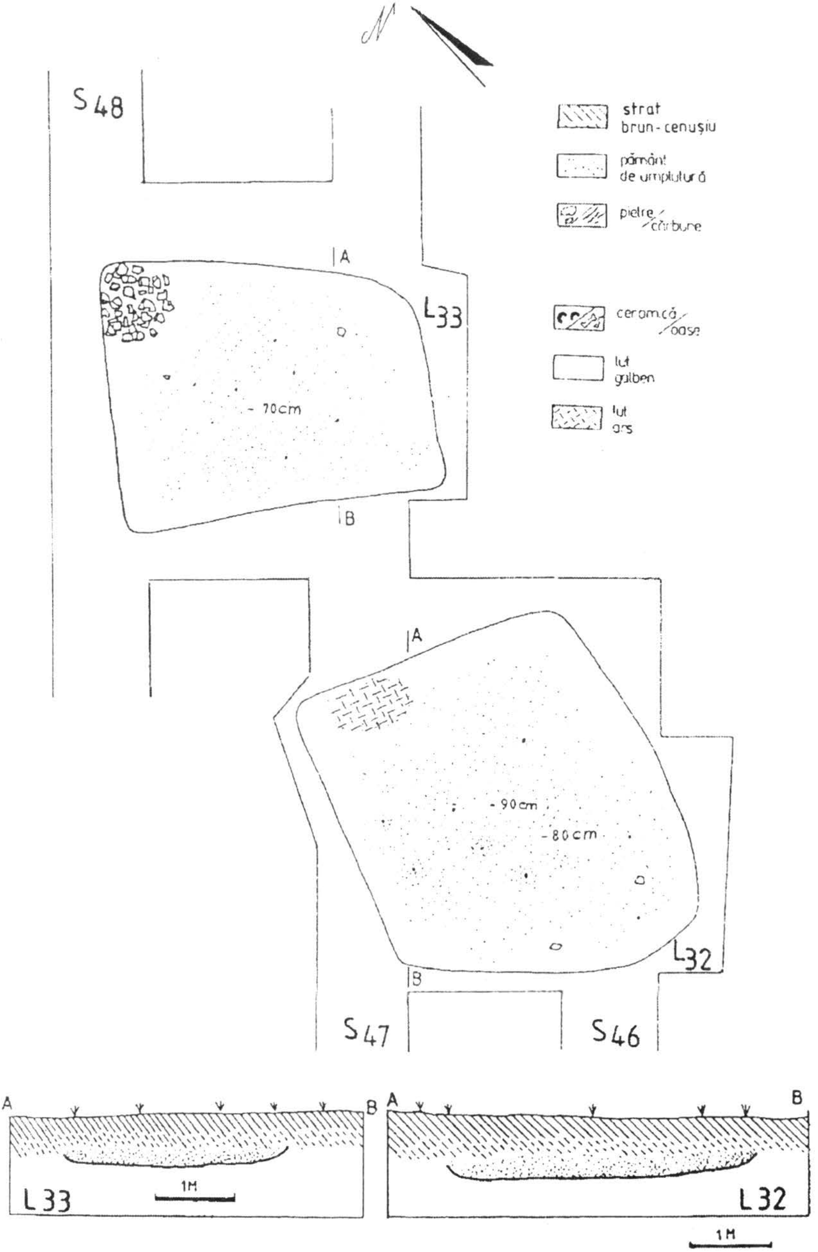

Pl. 13: Planurile şi profilele locuinţelor L32 şi L33.

https://biblioteca-digitala.ro

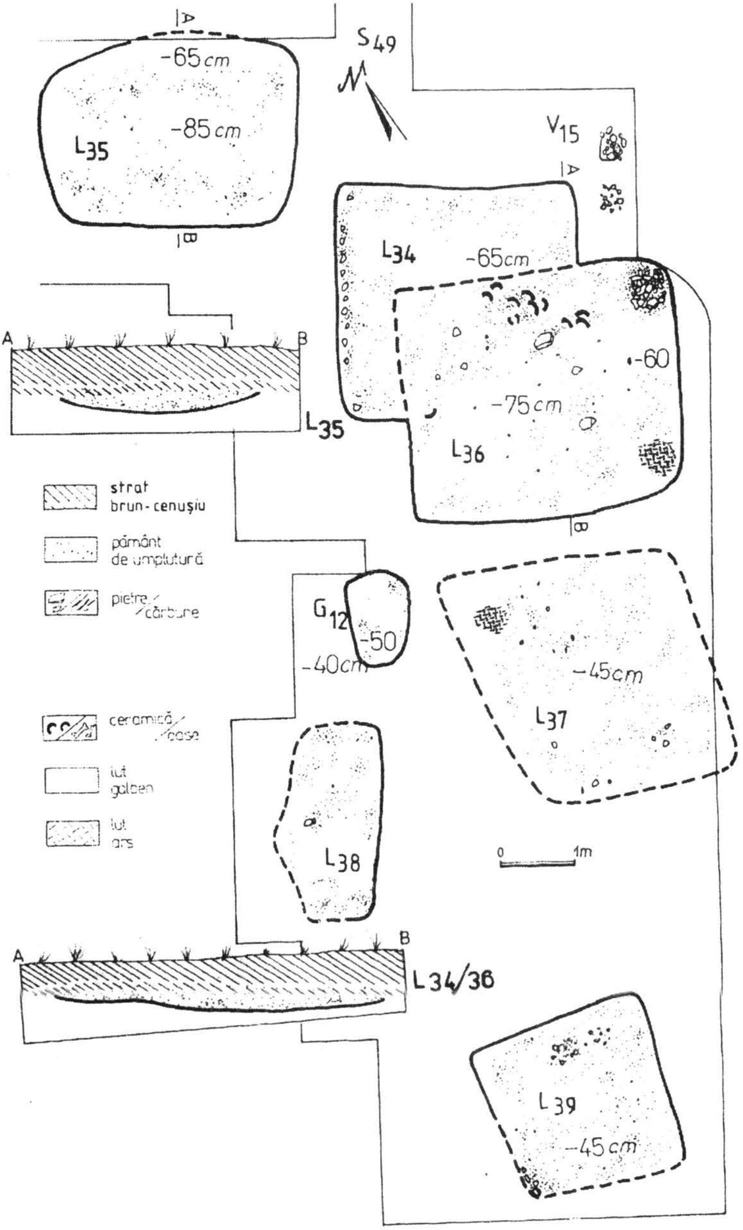

Pl. 14: L34, L35, L36, L37, L38 şi L39 - planuri şi profile

https://biblioteca-digitala.ro

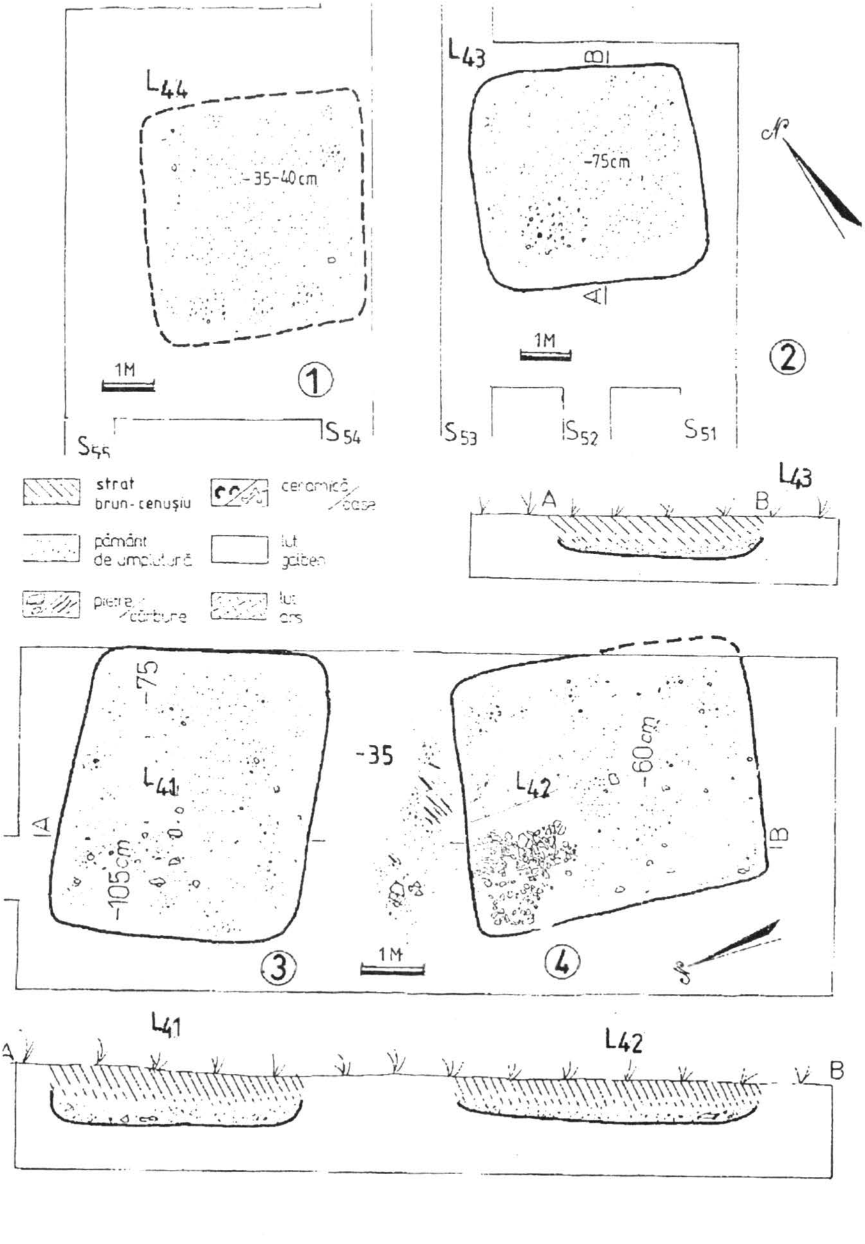

Pl. 15: L41, L42, L43 şi L44 - planuri şi profile

https://biblioteca-digitala.ro

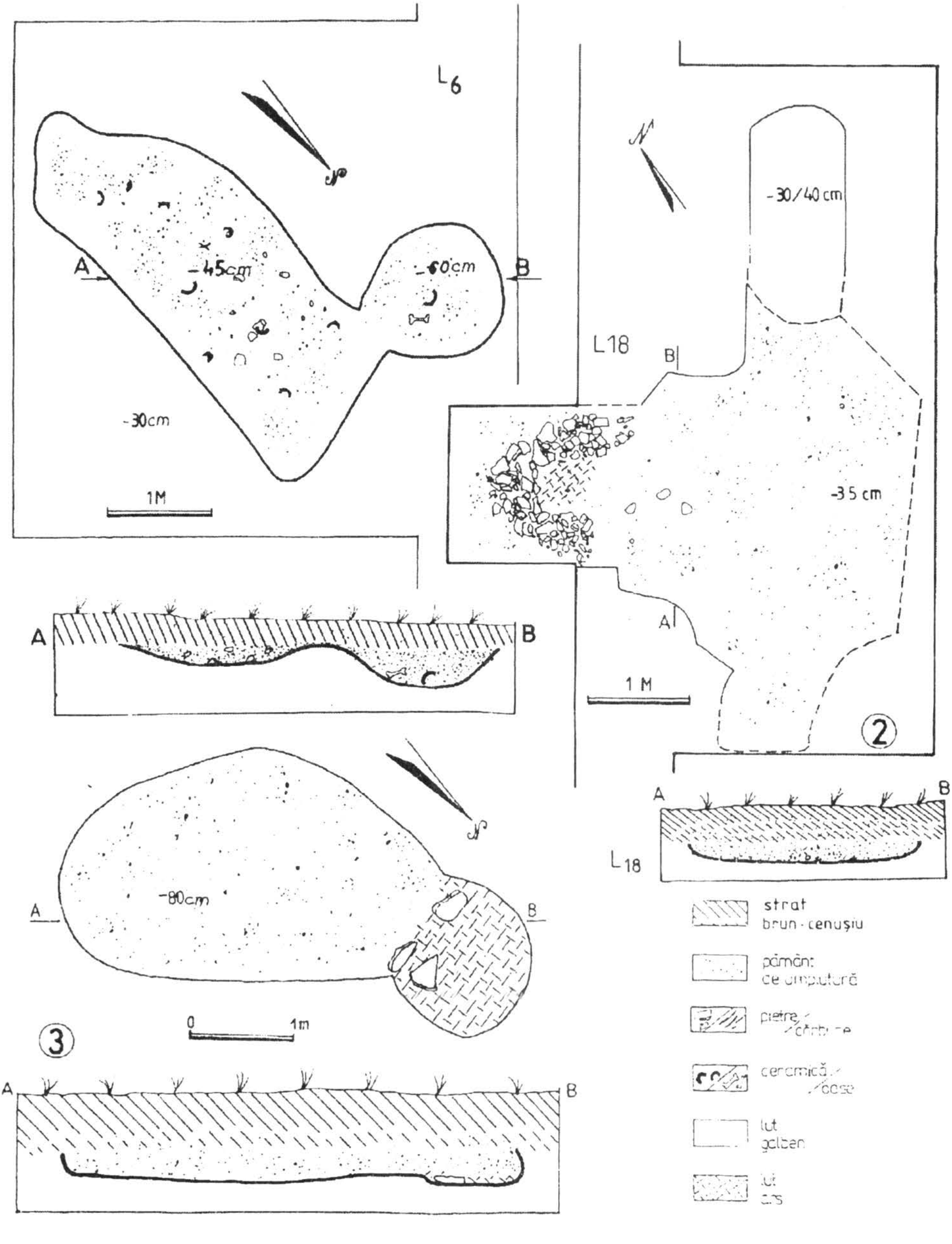

Pl.16: Planurile şi profilele complexelor L6, L18 şi ale atelierului meşteşugăresc.

https://biblioteca-digitala.ro

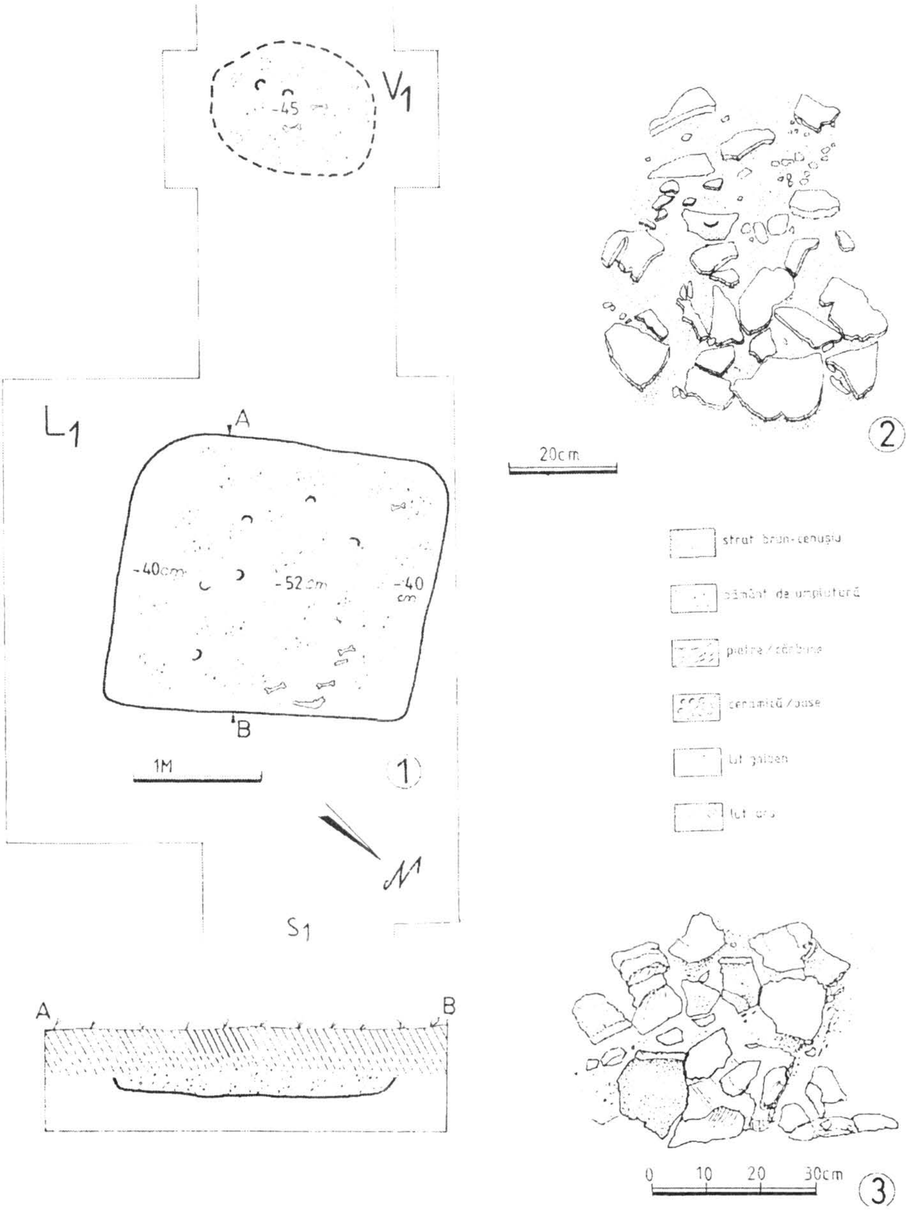

Pl. 17: 1 - L1 - plan şi profil şi V1, 2 - V2, 3 - V3.

https://biblioteca-digitala.ro

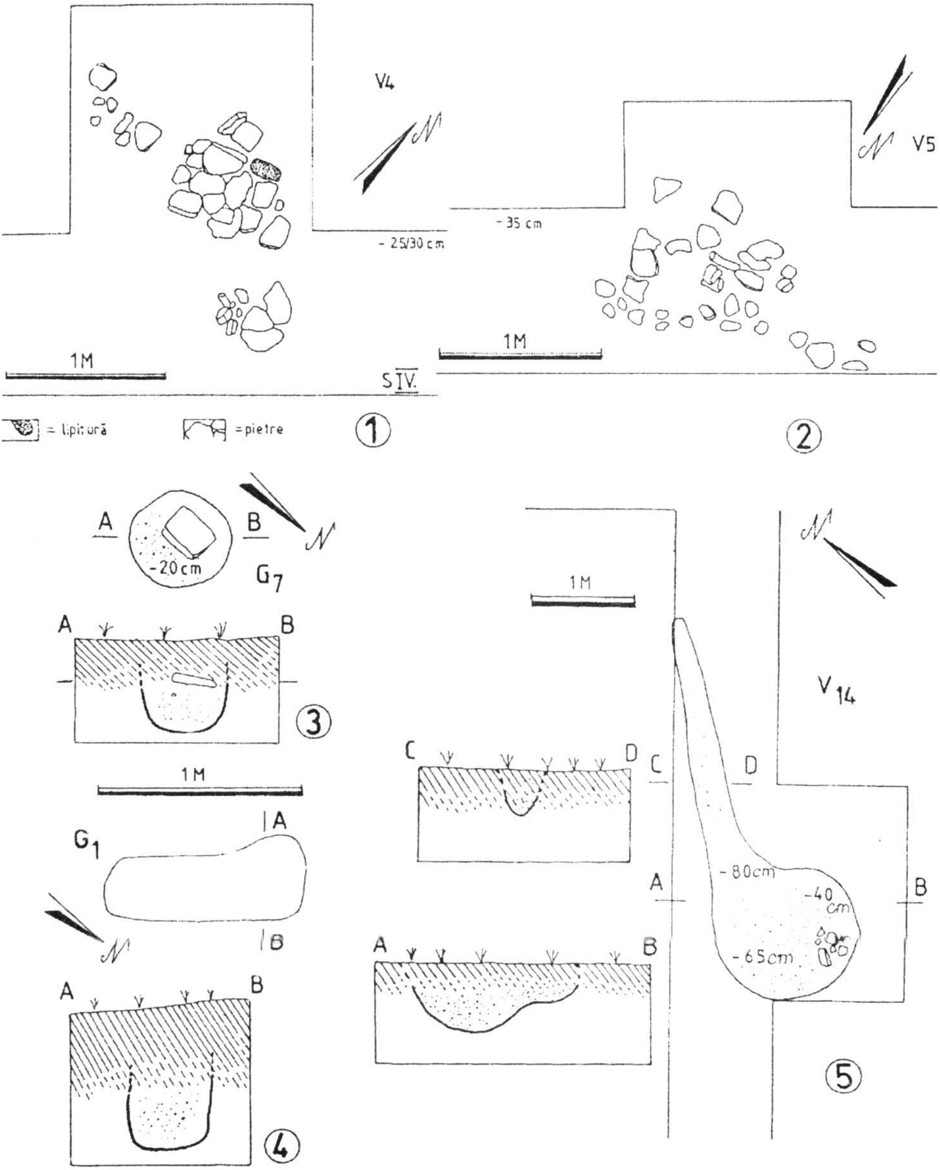

Pl. 18: Planuri şi profile: V4, V5, V14 şi G1 şi G7.

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

4

Pl. 19: 1 - amplasarea sitului de la Poiana; 2 - L2; 3 - L4; 4 - L14 (foto autorul).

https://biblioteca-digitala.ro

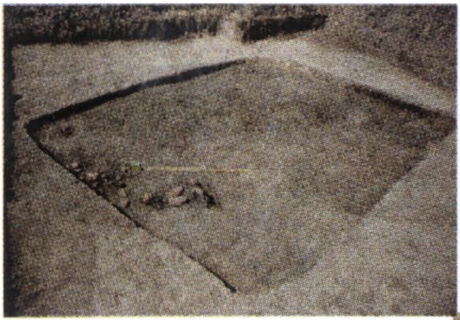

1

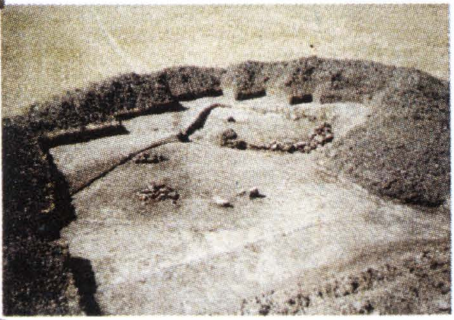

2

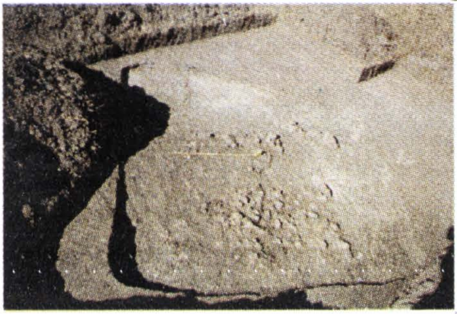

3

4

Pl. 20: 1 - L17; 2 - L19 şi L20; 3 - L25; 4 - L27 şi L28 (foto autorul).

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

4

Pl.21: 1 - L31; 2 - L34 şi L36; 3 - L24; 4 - atelierul meşteşugăresc (foto autorul)

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

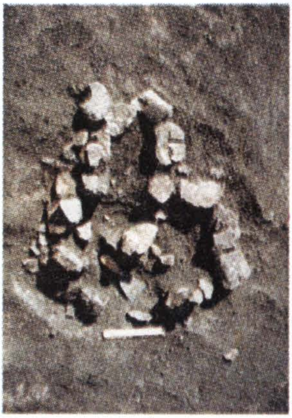

4

5

6

Pl.22: 1 - cuptorul de la L11; 2-cuptorul de la L18; 3 - resturile vetrei de la L21; 4 - vatră L19; 5 - V13; 6 - cuptor exterior L34/L36 (foto autorul)

https://biblioteca-digitala.ro

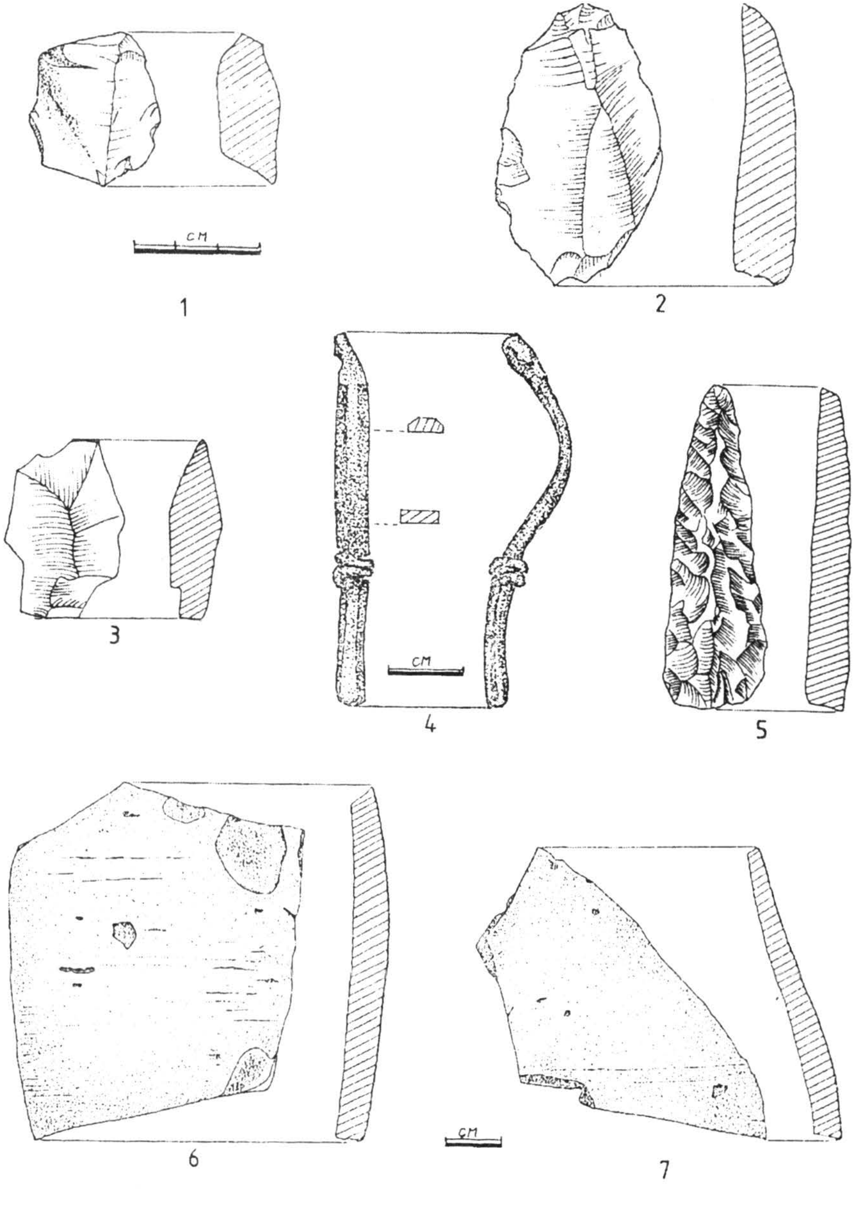

Pl. 23: 1 - 3,5 - piese din silex; 4 - fibulă din bronz; 6, 7 - ceramică Sântana de Mureş.

https://biblioteca-digitala.ro

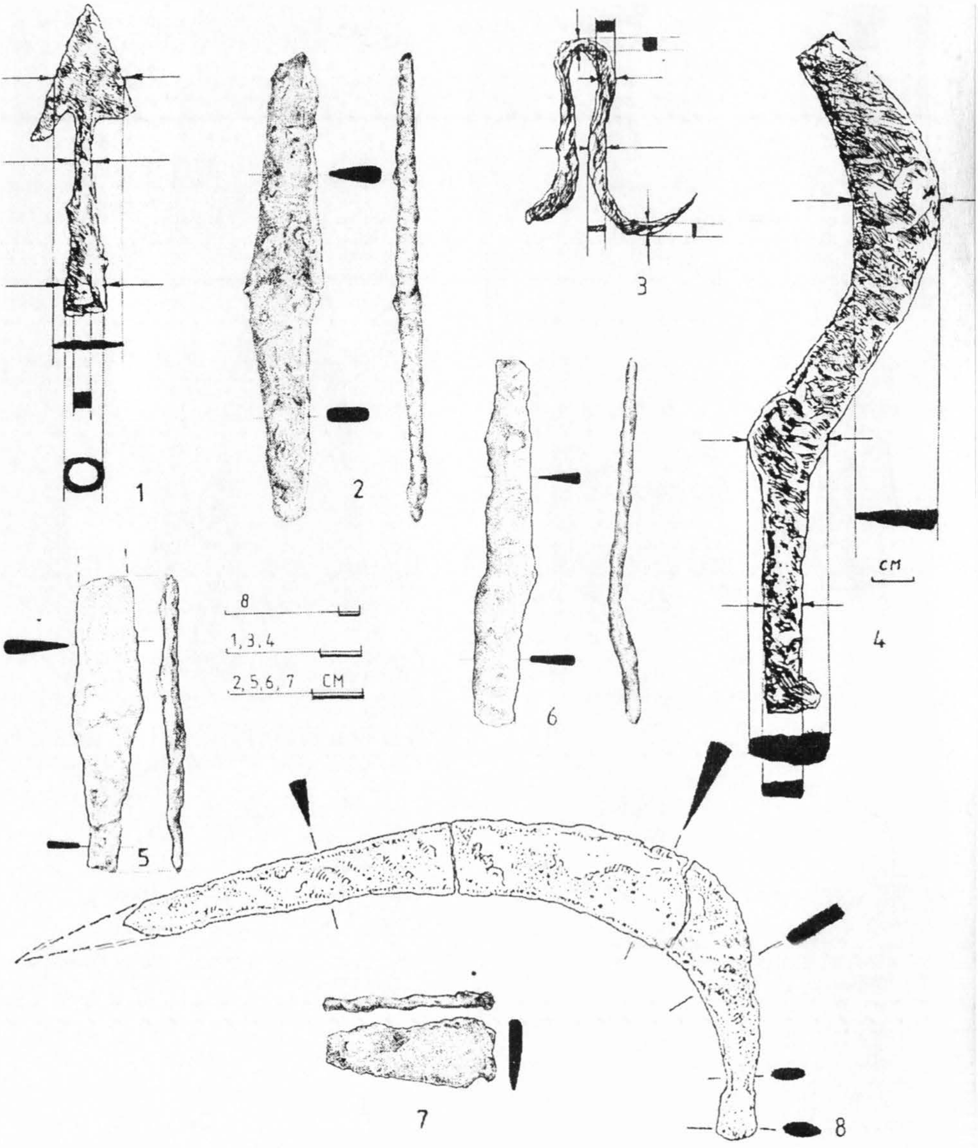

Pl. 24: 1 - vârf de săgeată; 2,5,6,7 - lame dse cuțit; 3 - ancoriță pentru găleată; 4 - seceră; 8 - coasă.

https://biblioteca-digitala.ro

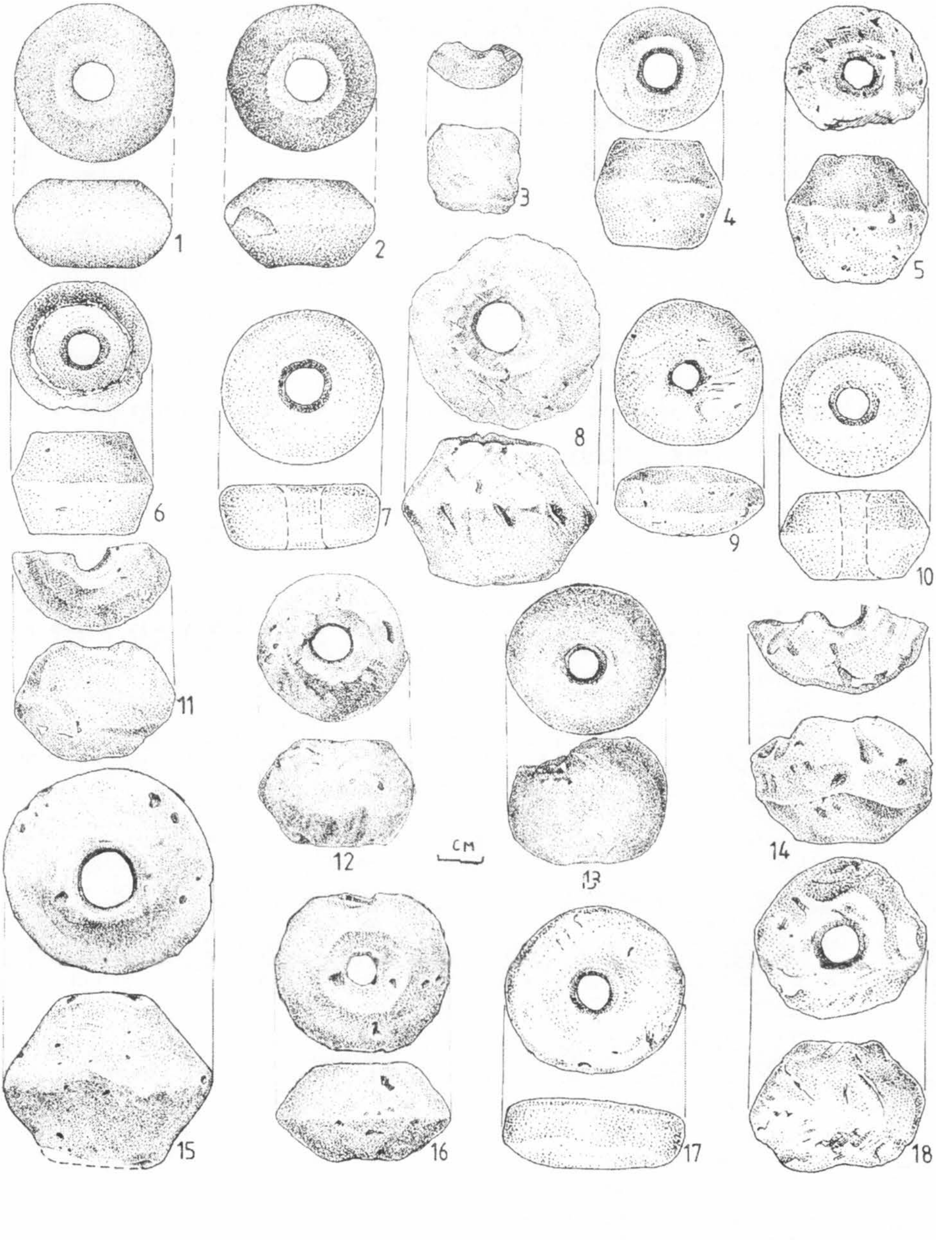

Pl. 25: Fusaiole descoperite în aşezare.

https://biblioteca-digitala.ro

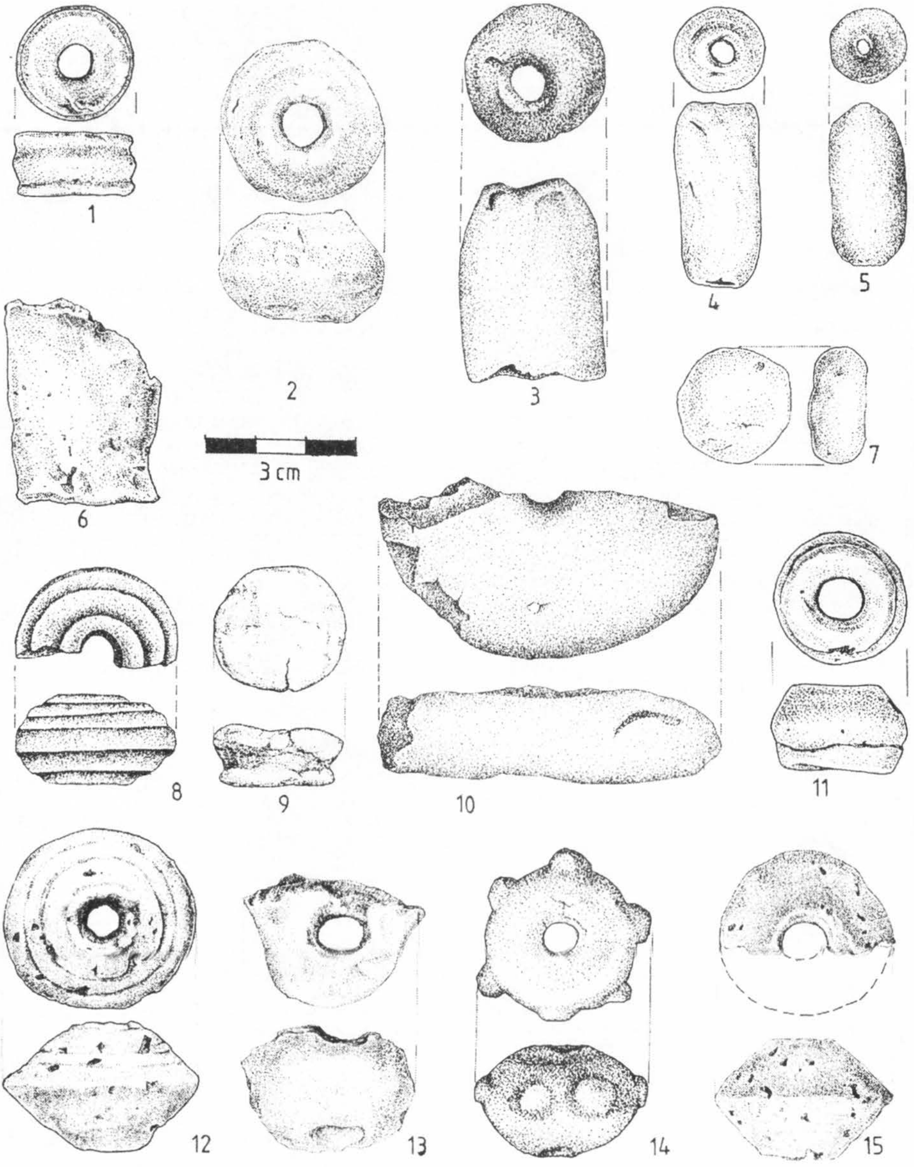

Pl. 26: Fusaiole şi obiecte din lut ars.

https://biblioteca-digitala.ro

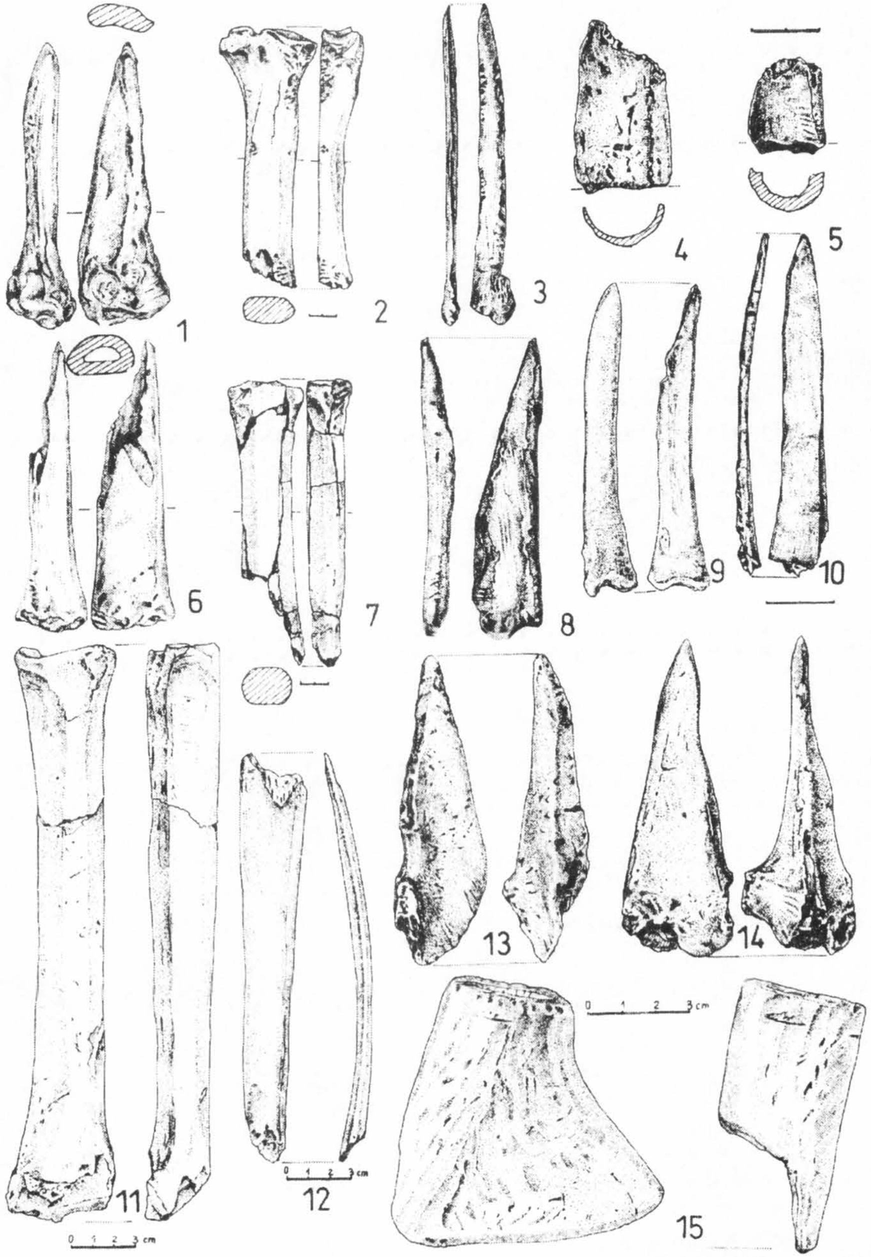

Pl. 27: Unelte din os.

https://biblioteca-digitala.ro

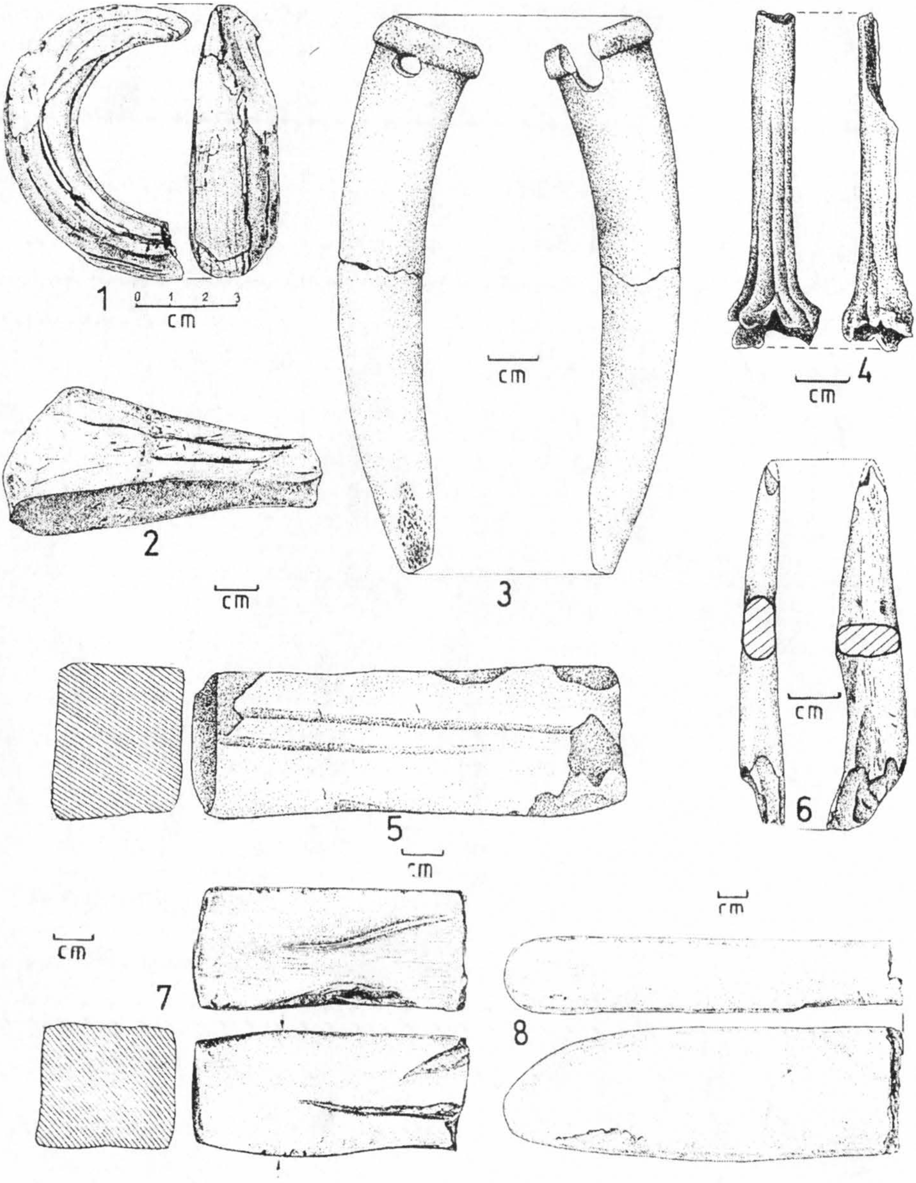

Pl. 28: Piese din os şi piatră.

https://biblioteca-digitala.ro

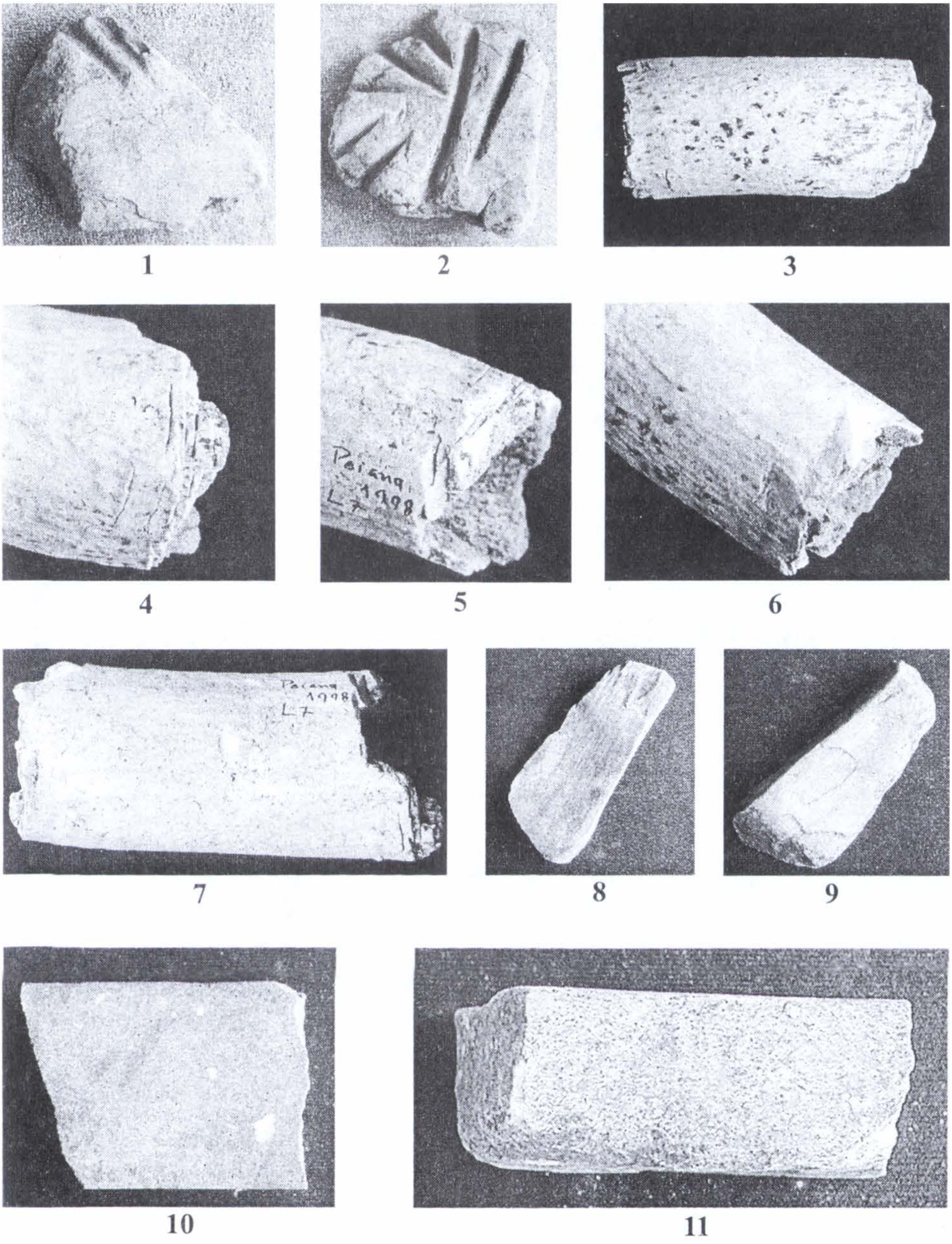

Pl. 29: Piese din os şi piatră.

https://biblioteca-digitala.ro

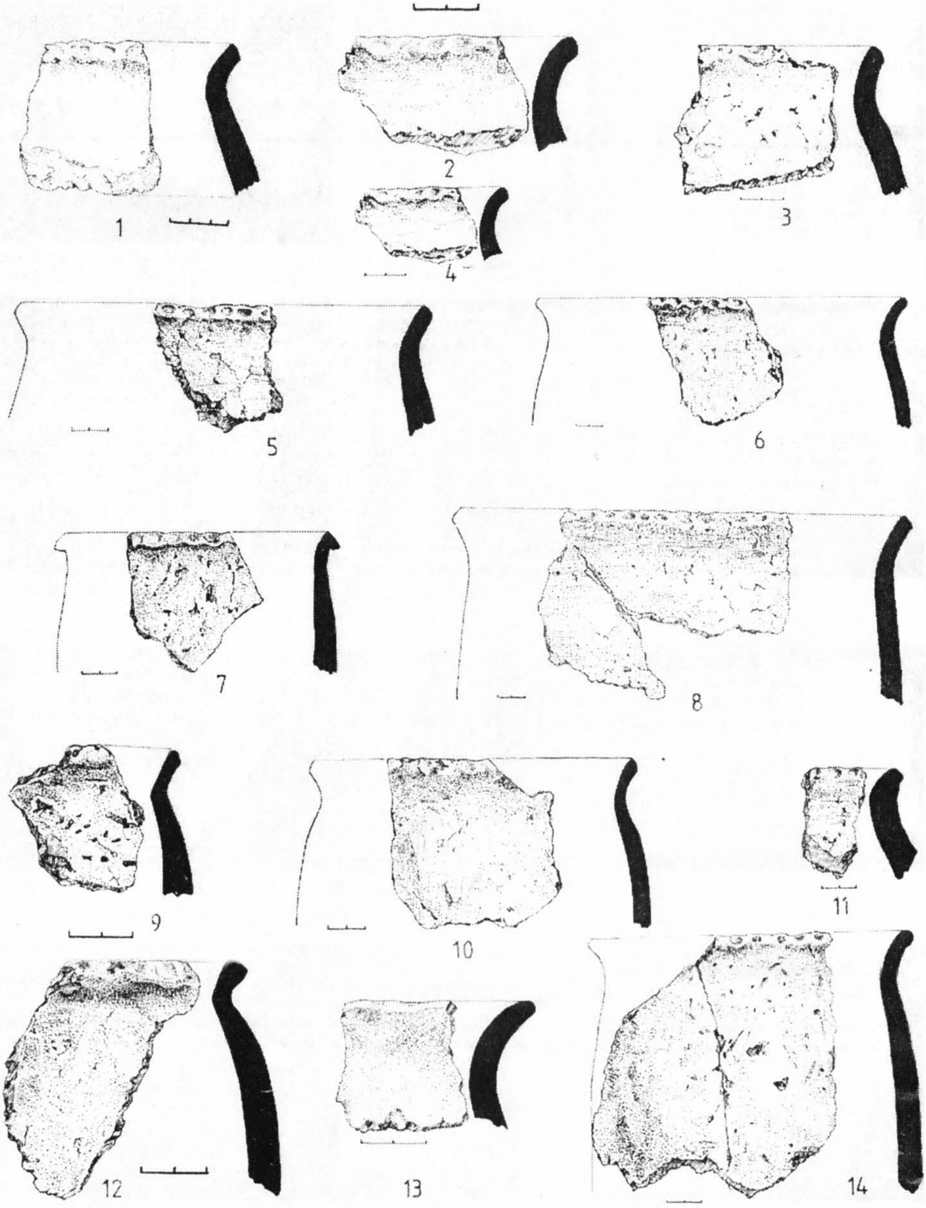

Pl. 30: Ceramică lucrată numai cu mâna.

https://biblioteca-digitala.ro

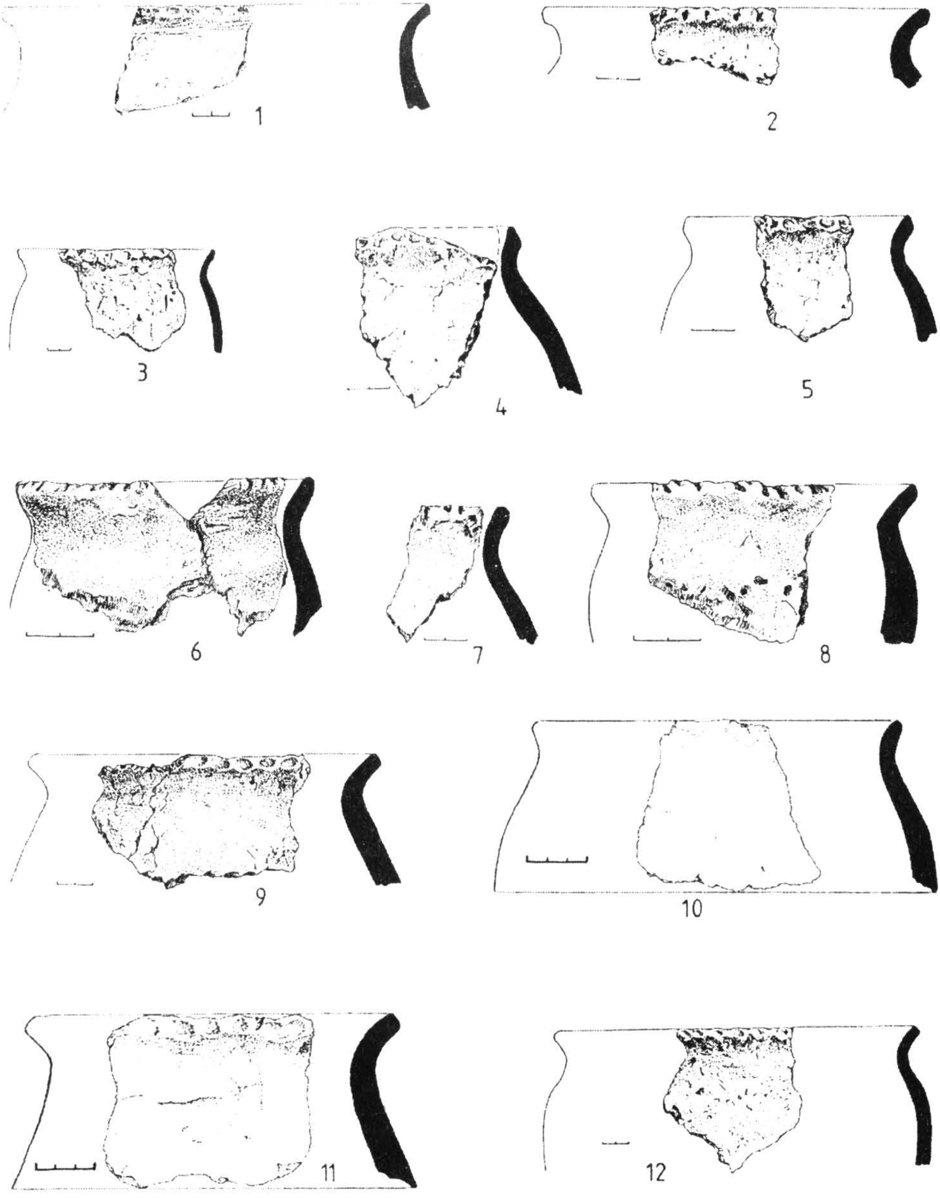

Pl. 31: Ceramică lucrată numai cu mâna.

https://biblioteca-digitala.ro

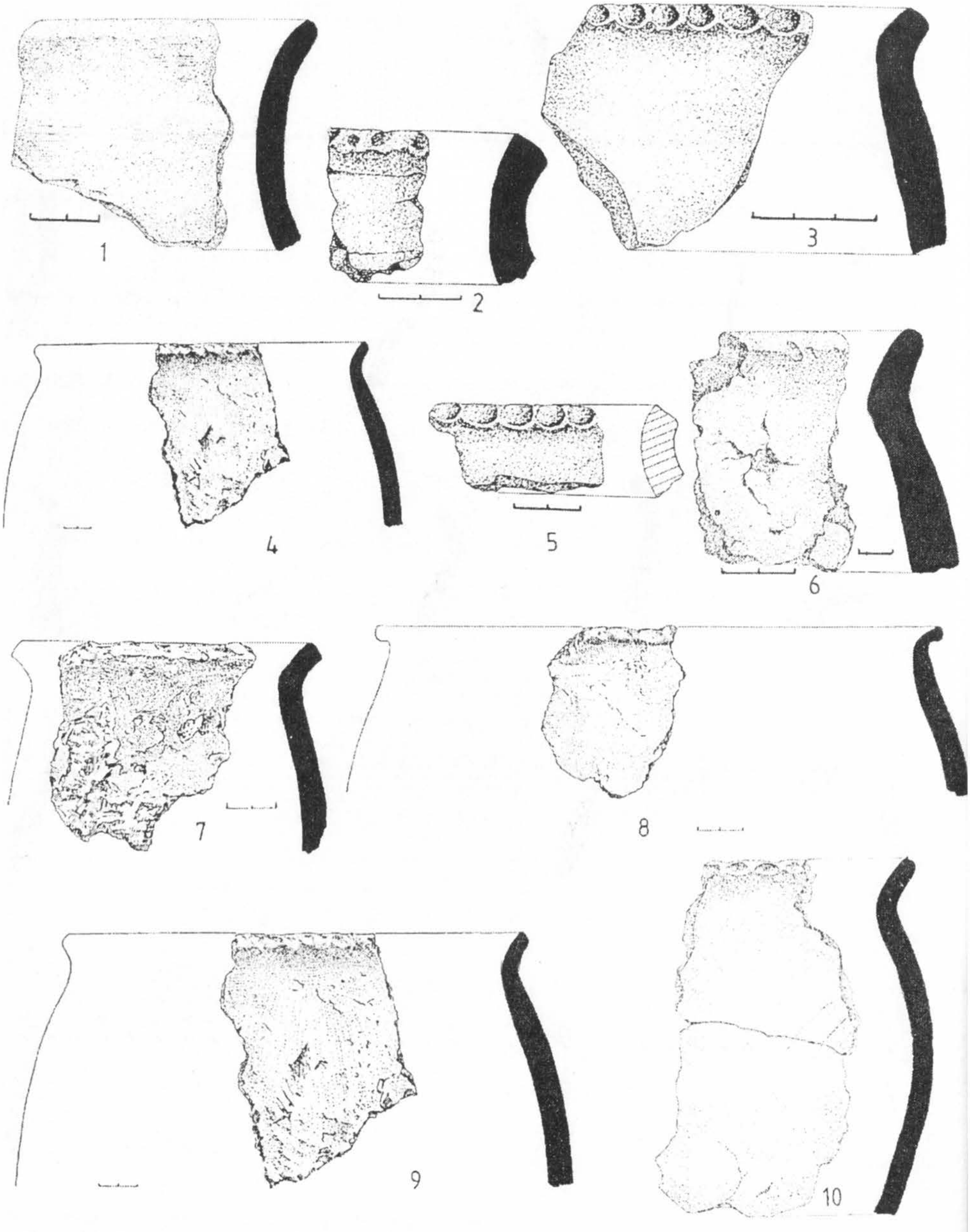

Pl. 32: Ceramică lucrată numai cu mâna

https://biblioteca-digitala.ro

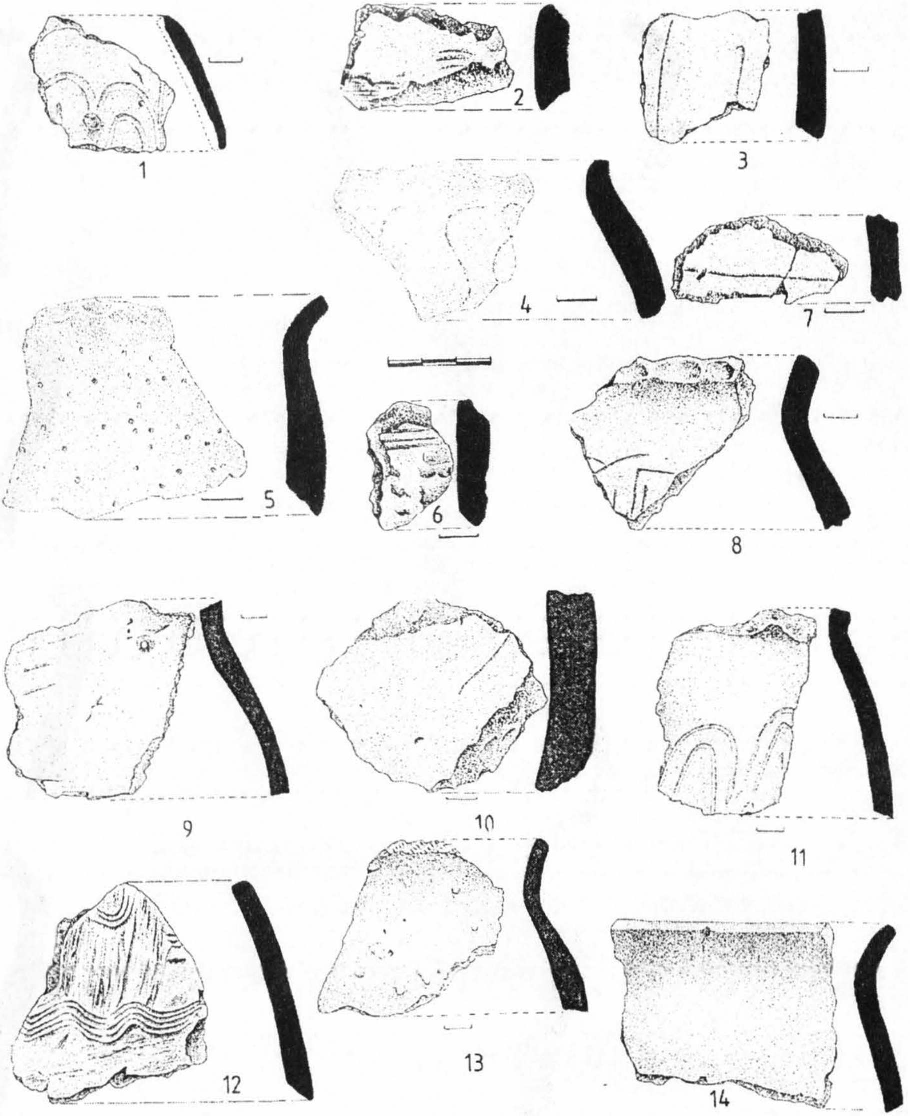

Pl. 33: Ceramică ornamentată lucrată numai cu mâna.

https://biblioteca-digitala.ro

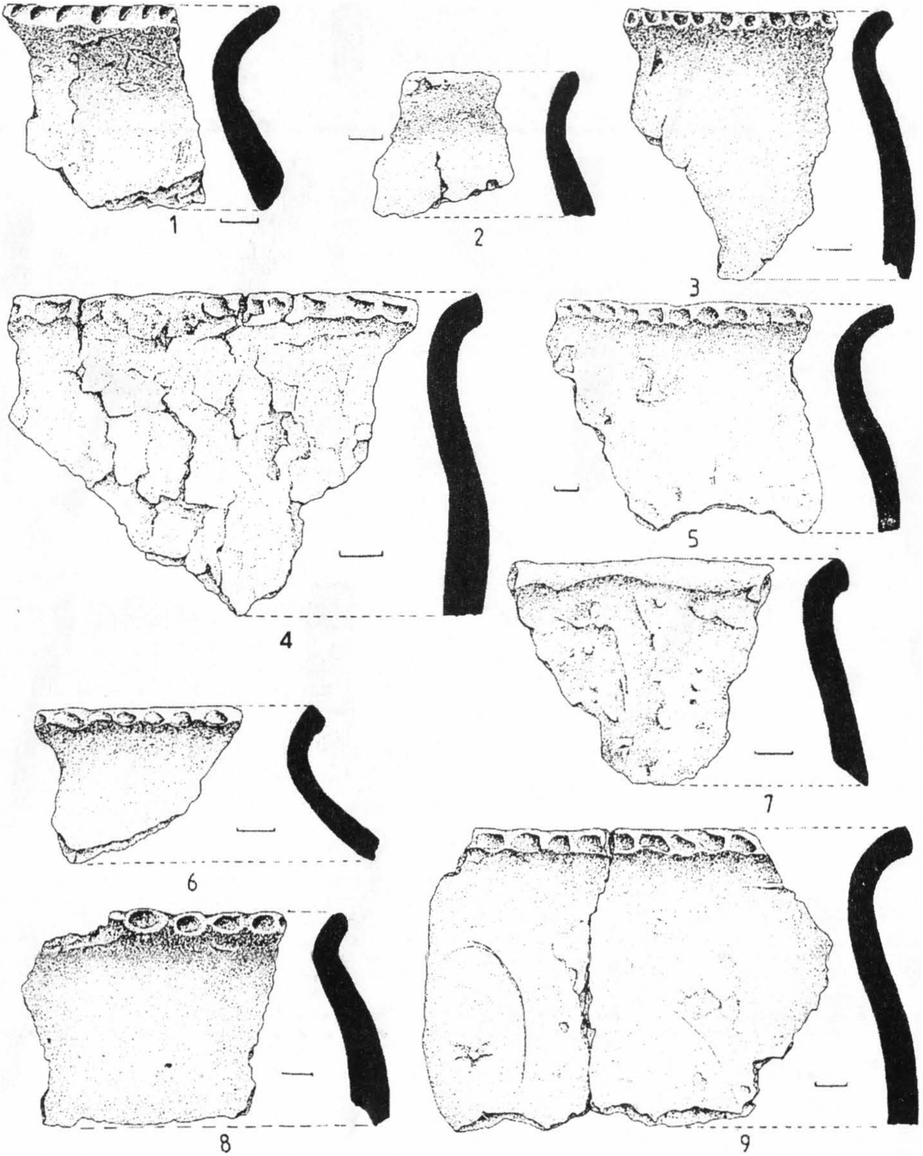

Pl. 34: Ceramică lucrată numai cu mâna.

https://biblioteca-digitala.ro

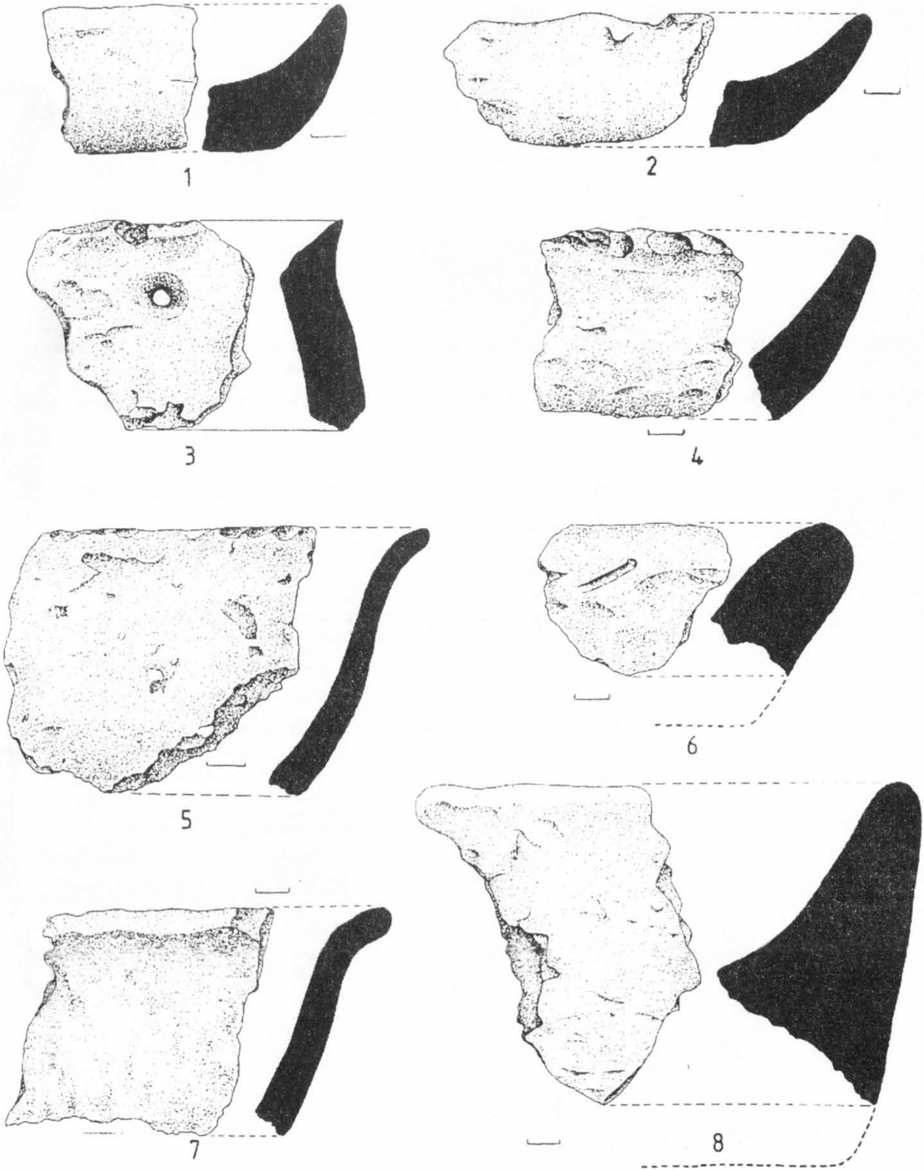

Pl. 35: Fragmente de castroane şi tăviţe; 3 - fragment ceramic cu perforare.

https://biblioteca-digitala.ro

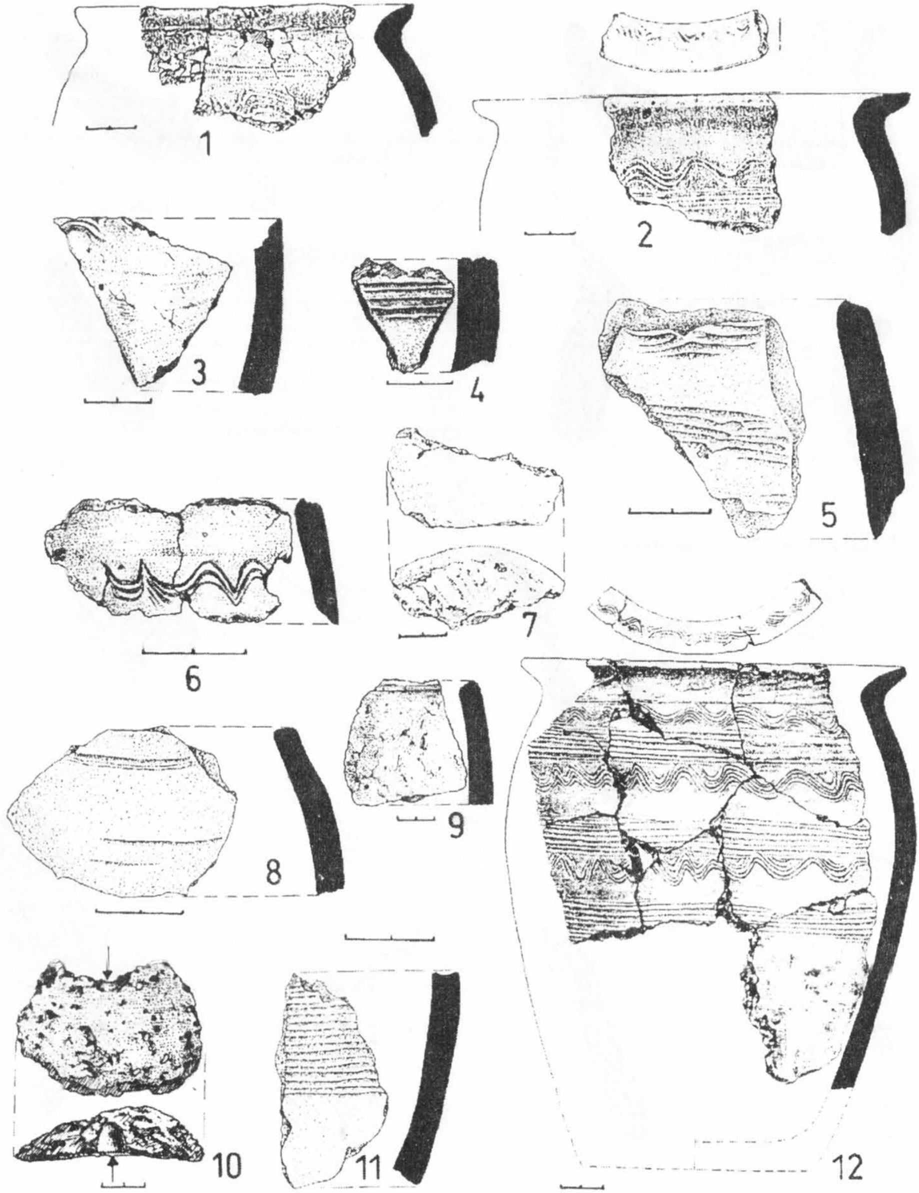

Pl. 36: Ceramică lucrată cu roata.

https://biblioteca-digitala.ro

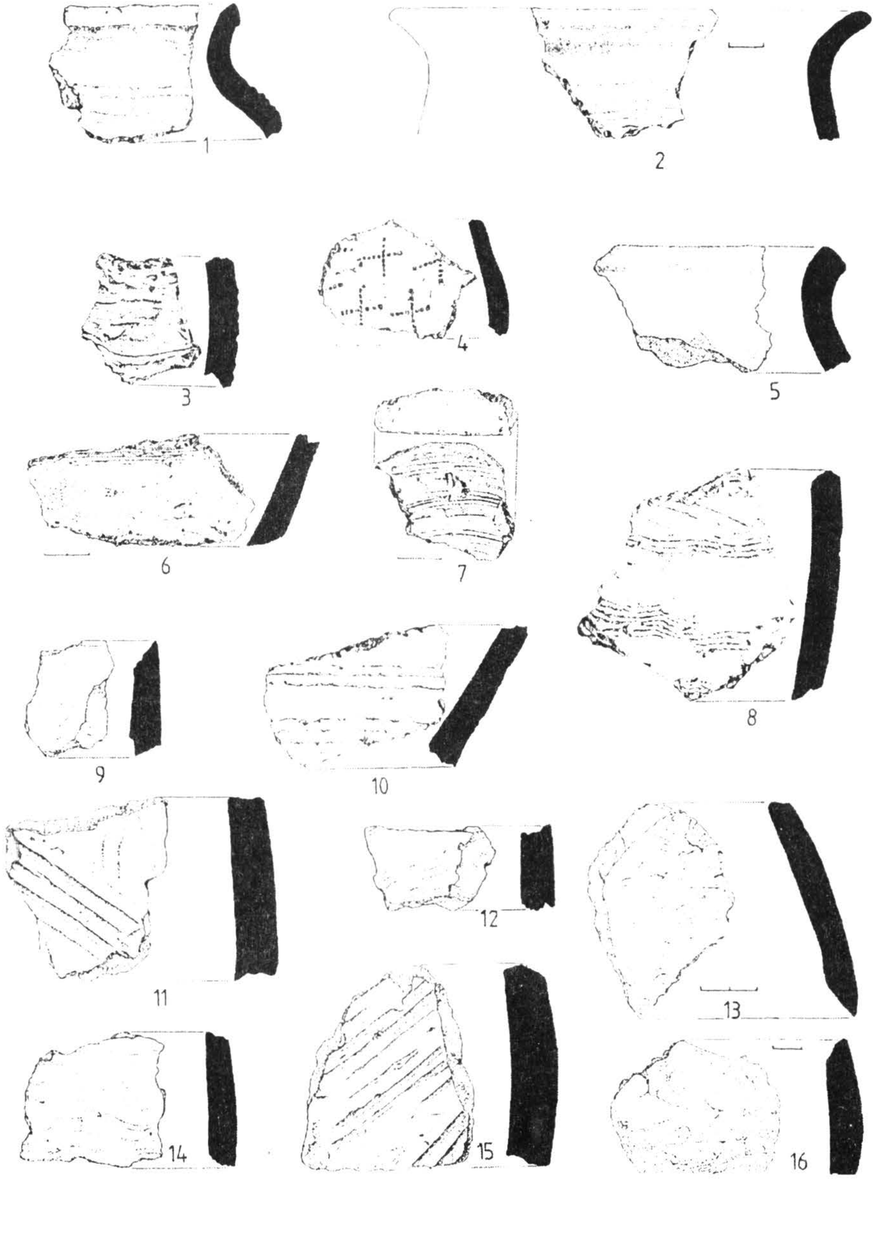

Pl. 37: Ceramică lucrată cu roata

https://biblioteca-digitala.ro

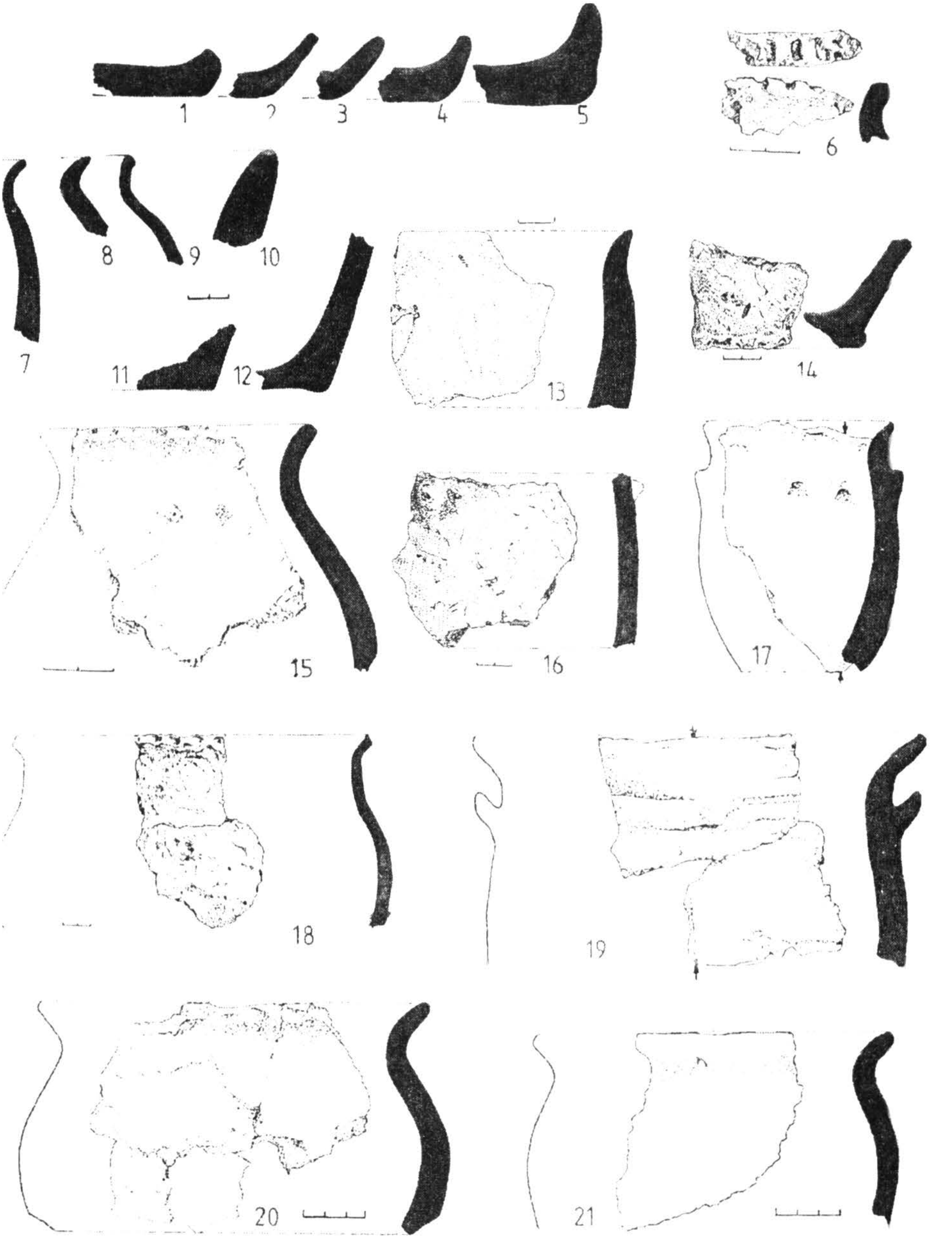

Pl. 38: 1-5, 7-12 - profiluri de tăvițe şi oale; 6, 13-21-ceramică lucrată cu mâna.

https://biblioteca-digitala.ro

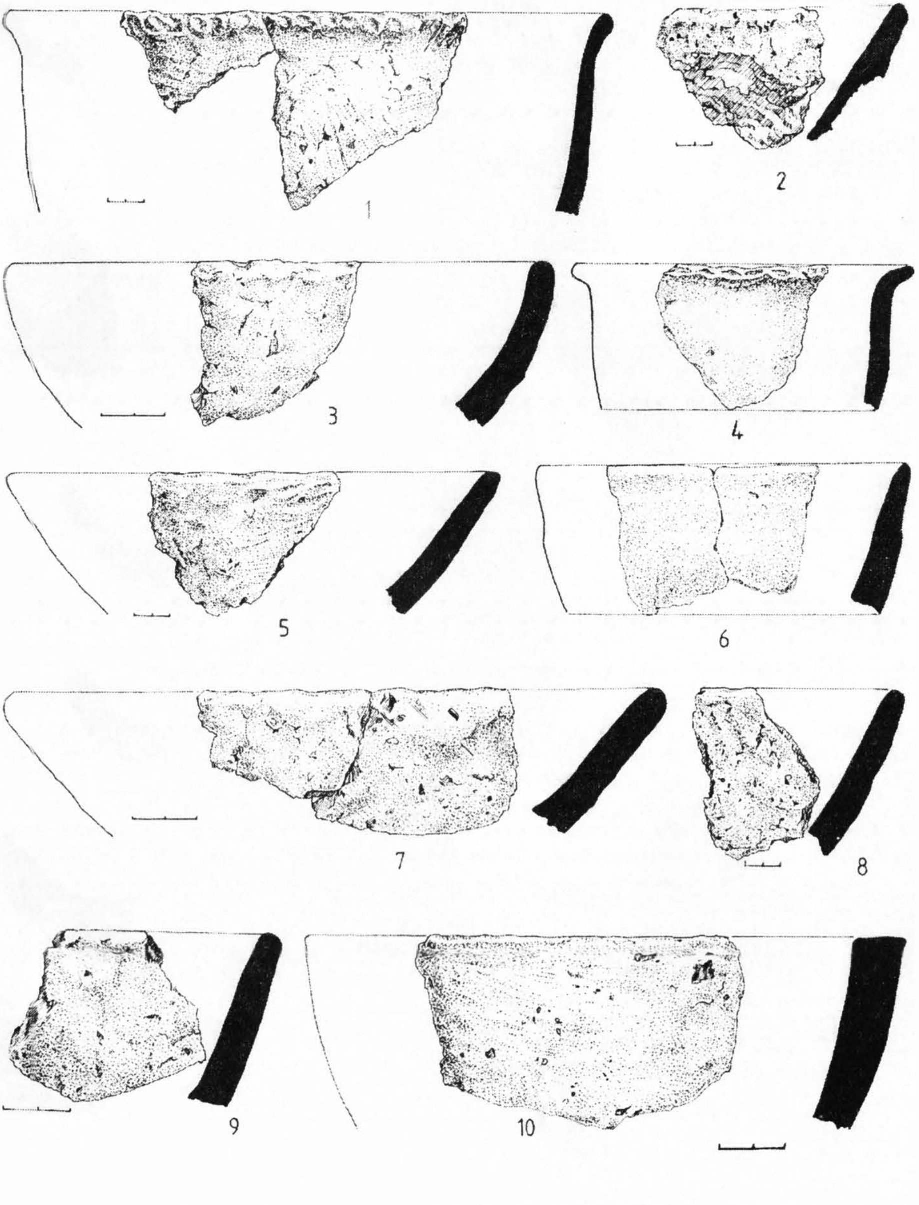

Pl. 39: Fragmente de castroane.

https://biblioteca-digitala.ro

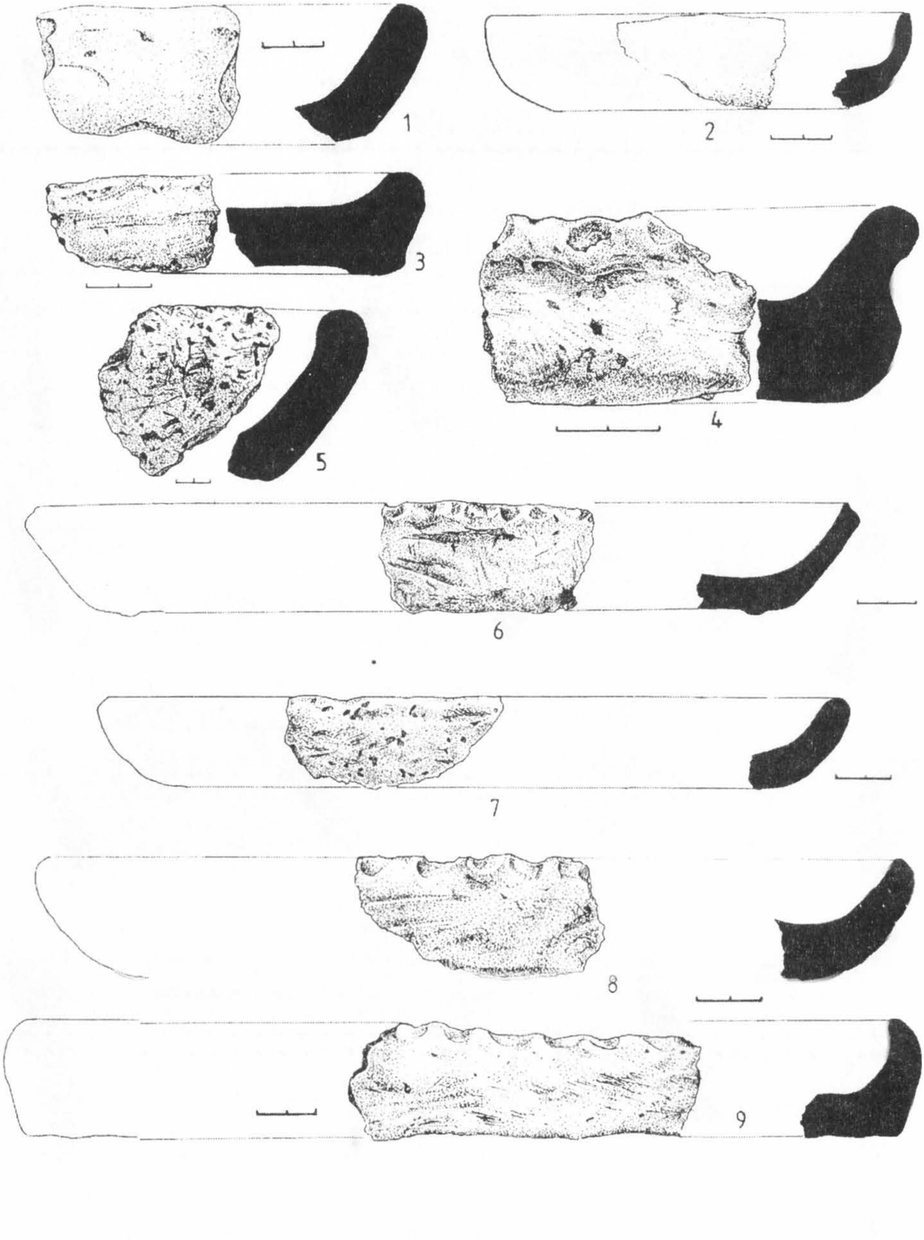

Pl. 40: Fragmente de tăvițe.

https://biblioteca-digitala.ro

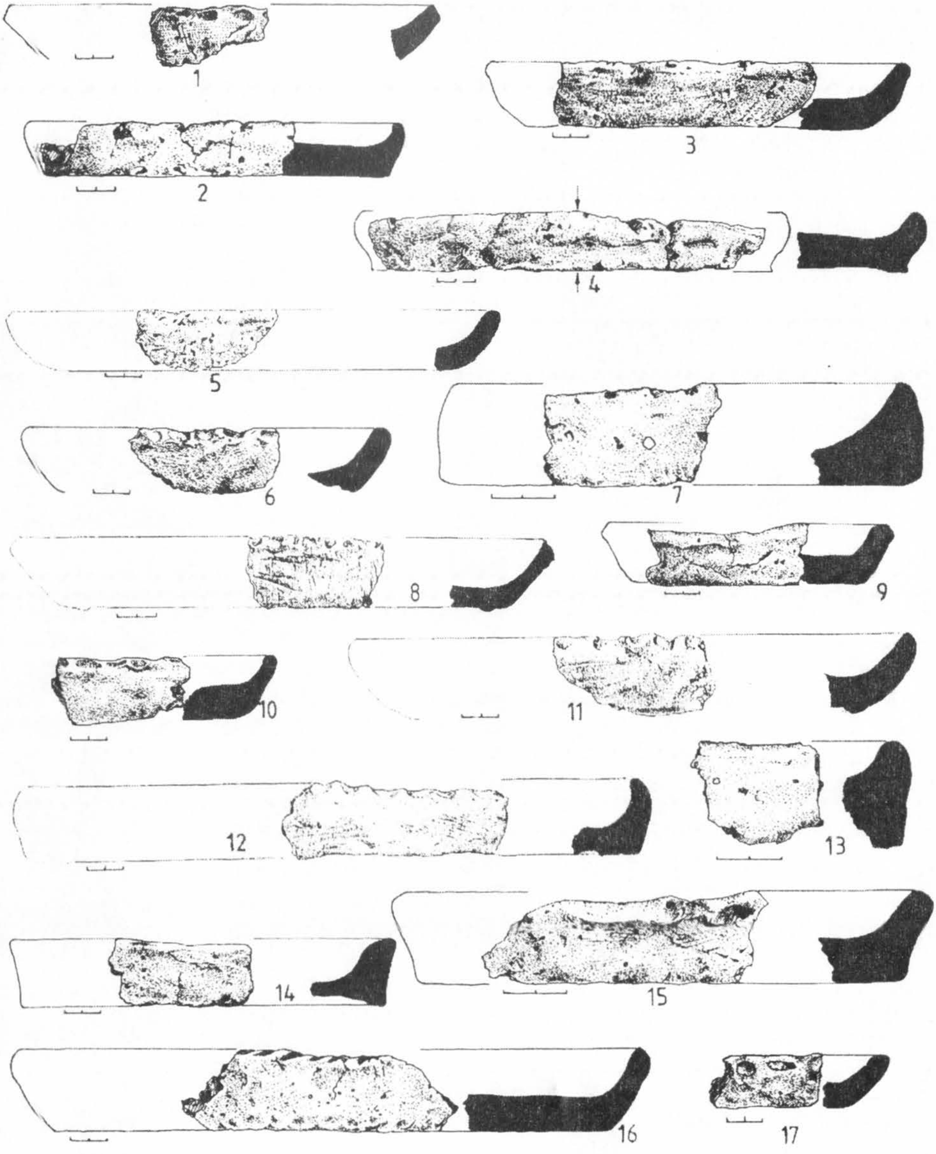

Pl. 41: Fragmente de tăvițe.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ISBN
973 - 9469 - 56 - 6

https://biblioteca-digitala.ro